

10 rodna gruda

oktober 1969

revija Slovenske izseljske matice

KOMPAS

YUGOSLAV TRAVEL AGENCY
LJUBLJANA

RENT A CAR V JUGOSLAVIJI

NAJEMI OSEBNIH AVTOMOBILOV
BREZ ŠOFERJA

OB OBISKU VAŠE STARE DOMOVINE
UPORABITE ZA PREVOZE OSEBNE
AVTOMOBILE

KOMPAS — RENT A CAR

Na razpolago so vam naslednja vozila:
Volkswagen 1300 — GM Opel Kadett —
AUDI 60 in Mercedes 200

Novost v letu 1969

Mercedes 200 Automatic

NAJEMI OSEBNIH AVTOMOBILOV
V ENO STRAN — ONE WAY RENTALS
— MED NASLEDNJIMI KLJUČNIMI
MESTI V JUGOSLAVIJI:

Ljubljana, Zagreb, Beograd, Dubrovnik,
Split, Opatija, Skopje

Nobnih stroškov dostave ali prevzema
osebnega avtomobila,
razen v neključnih mestih

Nobnih stroškov dostave ali prevzema
na letališčih, železniških postajah
ali v lukah

Cene v letu 1969 nespremenjene —
zahtevajte ponudbe!

Vse informacije in naročila
dostavite na naslov:

KOMPAS
RENT A CAR — LJUBLJANA
Miklošičeva 17

KOMPAS

Gorenjski ples v naravi. Foto: Jože Prešeren
Na Bleščeči planini pod Kepo na Koroškem
so v letošnjem poletju odprli lepo planinsko
kočo. Zgradilo jo je Slovensko planinsko
društvo iz Celovca. Foto: Ančka Tomšič
(zgoraj v sredini)

popeljejo tudi na otok (slika zgoraj)
Foto: Vera Valenci

*A new alpine hut, belonging to the
Slovensko planinsko društvo from Celovec
has been opened on the Bleščeča planina
this year*

*Taking leave from the European groups
coming to Yugoslavia by train at the
Ljubljana railway station*

*A joyous trip through the native country.
Many of them decided to go to the Bled
island in a boat*

Slika na naslovni strani: Jožko Dolničar:
Mlin na Kolpi

Mnogi naši rojaki, ki so bili letos na obisku
v stari domovini, še dolgo ne bodo pozabili
prijetnih uric, ki so jih preživeli v krogu
sorodnikov in starih prijateljev. Od nekaterih
rojakov iz evropskih držav, ki so pripotovali
z vlakom v skupinah, smo se poslovili tudi
na ljubljanski železniški postaji
Foto: France Modic (zgoraj)

V vrsti lepih slovenskih turističnih krajev
še vedno vodi Bled. Od koderkoli pridejo
naši ljudje, vsi ga že videti. Mnogi se

rodna gruda 10

Iz vsebine

Slavko Fras: Okrepljeni stiki
37 socialnih delavcev v ZR Nemčiji
Umrl je major William Jones
Miroslav Ravbar: 50 let slovenske univerze v Ljubljani
V. B.: Hitra cesta
Janez Zrnc: Rakitna in njeno jezero
Tone Štrus: Katarija nad Senožetami
France Grivec: Življenje na stranskem tiru
Herman Vogel: »Življenju sem vračal milo za drago«
Boro Borovič: Mladost v Pomurju
Peter Pokorn: S slovenskim radijskim klubom iz Chicaga po Sloveniji
Ernest Petrin: Tudi izseljenci iz Zasavja so se srečali
Sto let pivškega tabora
Stane Jesenovec: Dražgoški kruhek — ljudska umetnost
Ivan Virnik: Slovenija — športna prestolnica sveta 1970

English Section

Partie française

Página en español

Naša beseda

Naši po svetu

Vprašanja odgovori

Vera Valenci: Polka Tour 69 ali »skrivnostni« izlet ljubiteljev polk
Adolf Garber: »Ko smo šli steljo napravljat...«

Naši pomenki

Kulturni razgledi

Bodo tuja spričevala veljala tudi v Sloveniji?
Anton Kukovica: 10 let Delavskih univerz Filatelija
Andrej Kokot: Zemlja molči
Ina Slokan: Razpletal je naše prve vezi
Tone Seliškar: Fantu so zrasla ušesa

Otroci berite

France Bevk: Tolminski punt (nadaljevanje)

Za razvedrilo

izdaja Slovenska izseljenska matica
izhaja šestnajsto leto
urejajo Božo Kovač (glavni urednik), Jože Prešeren (odgovorni urednik), Ina Slokan (urednica)
uredniški odbor Tone Gošnik, Mile Klopčič, Stane Lenardič, Ernest Petrin, Zdenko Roter, Aca Stanovnik, Franc Šebjanič, Franc Šetinc, Zima Vrščaj
oblikovalka Judita Skalar
prevajalci Jelka Miklič (za angleščino), Viktor Jesenik (za francoščino), Marta Kuhar (za španščino)
uredništvo Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 23-102
uprava Ljubljana, Cankarjeva 1/II, tel. 21-234
naročnina letna naročnina za posamezne države znaša: Anglija 1,5,0 Lstg, Avstrija 80,00 Schl, Belgija 150,00 Bfr, Danska 21,00 Dkr, Finska 10,00 Fm, Francija 15,00 FF, Grčija 90,00 Dr, Holandija 11,00 Hfl, Italija 1.900,00 Lit, Jugoslavija 37,50 din, Nemčija 12,00 DM, Norveška 22,00 Nkr, Švedska 15,00 Skr, Švica 13,00 Sfr, ZDA, Kanada in vse ostale prekmorske države 5 US dolarjev
vplačila za dinarska vplačila: 501-8-51 za devize: Banque de Credit et Caisse d'Epargne, Ljubljana 501-620-7-32002-10-575 ali po mednarodni poštni nakaznici
izhaja dvanajst številk na leto — v poletnem času izideta dve številki skupno
rokopisi rokopisov uredništvo ne vrača

DRAGI BRALCI!

Obogatite svojo knjižnico doma ali v društvu s knjigo trajne vrednosti!

Mislite že zdaj na to, s čim boste obdarili svoje prijatelje za novoletne praznike.

Poklonite jim lepo, zanimivo knjigo!

Naročite

SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR 1970

Slovenski izseljenski koledar 1970 bo poln zanimivega branja in lepih fotografij iz življenja Slovencev doma in po svetu.

V njem boste našli zanimive opise slovenskih naselbin, brali boste o delovanju izseljenskih organizacij, društev in posameznikov in se tako seznanjali z zgodovino slovenskega izseljenstva.

Slovenski izseljenski koledar 1970 bo opremljen izredno lepo, tudi z barvnimi posnetki. V besedi in sliki vam bo prikazal razvoj in napredek Jugoslavije.

Koledar za leto 1970 bo izšel letos, konec oktobra, zato pohitite z naročili. Pošljite čimprej naročilnico Slovenski izseljenski matici v Ljubljani ali pa svojim zastopnikom.

Odreži!

**SLOVENSKA
IZSELJENSKA
MATICA**

Ljubljana, Cankarjeva 1/II.

N a r o č a m

SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR 1970

..... izvodov

Naslov:
.....
.....
.....

Mestna galerija v Ljubljani

Mestni trg 5, poleg Magistrata

ima v svojih prostorih tudi razstavno-prodajni prostor, v katerem so naprodaj umetniška dela vseh živečih slovenskih likovnih umetnikov.

Cenjene rojake obveščamo, da lahko ob obisku v domovini, nabavijo avtomobile **VOLKSWAGEN** pri generalnem zastopniku za SFR Jugoslavijo

Interexport

BEOGRAD
FILIALA LJUBLJANA
Ljubljana, Titova cesta 25

Zakaj ne po slovensko?

Tak je naslov prvega učbenika slovenščine na gramofonskih ploščah, ki je pravkar izšel.

Besedilom na ploščah je priložena tudi knjiga z razlago slovenske slovnice v angleščini.

Zakaj ne po slovensko?

Gramofonska plošča vam bo pomagala, da se boste med seboj ali v času obiska v stari domovini pogovorili po slovensko.

Ta edinstveni učbenik slovenskega jezika je izdala

Slovenska izseljenska matica

Ljubljana, Cankarjeva 1/II

Pohitite z naročili!

DRAGI ROJAKI!

Ali ne bi bilo lepo, ko bi vas vsak teden obiskal prijatelj iz domovine in vam povedal, kaj je novega, kakšne uspehe so dosegli delovni ljudje in kaj jih tare? Vse to in še mnogo drugega zanimivega boste izvedeli, če vpišete svoje ime in naslov v spodnjo naročilnico in jo pošljete na naslov slovenske ilustrirane revije »Tovariš«, Ljubljana, Tomšičeva 3. V kratkem bo prišel vsak teden k vam na obisk.

NAROČAM

ilustrirano
revijo
TOVARIŠ

Ime:

Ulica:

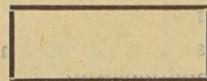
Mesto:

Država:

„Tovariš“
Ljubljana
Tomšičeva 3
Jugoslavija

Letna naročnina je 14,5 USA dolarjev, trimesečna 3,6 USA dolarjev, plačljivo vnaprej na Kreditno banko, Ljubljana, Šubičeva 1, tek. rač. 501-620-7-32000-160 s pripisom »Za revijo Tovariš«.

Podpis:

Čitljivo izpolni in odpošlji v pismu

Slavko Fras

Okrep- ljeni stiki

Po obisku jugoslovanskega zunanjega ministra v ZR Nemčiji

Jugoslovanski zunanji minister Mirko Tepavac je obiskal Bonn že sredi poletja. Kljub temu, da je zdaj ta dogodek že precej daleč za nami, vzbuja še veliko zanimanja in komentarjev. Jugoslovansko-zahodnonemški razgovori še posebej zanimajo vse naše ljudi, ki so zaposleni na tujem, in posebej še tiste, ki so zaposleni v ZR Nemčiji.

Obisk državnega sekretarja za zunanje zadeve Mirka Tepavca konec julija v Bonnu je bil važen mejnik v razvoju odnosov med Jugoslavijo in Zvezno republiko Nemčijo — pomembnost tega dogodka izpričuje že suho dejstvo, da je bil to prvi obisk jugoslovanskega zunanjega ministra v Zahodni Nemčiji. Sicer ni bila to prva

»ministrska izmenjava«: v Bonnu je bil že tudi član ZIS Toma Granfil, v Zagrebu je bil bonski minister za gospodarstvo dr. Karl Schiller, kmalu po obnovitvi diplomatskih odnosov med državama pa je bil pri takratnem državnem sekretarju za zunanje zadeve Marku Nikežiću na obisku podkancler in zunanji minister Willy Brandt. Ta živahni vljudnostni in poslovni promet je dokaz za bogato vsebino medsebojnih interesov in znamenje pripravljenosti, povzdigniti medsebojno razmerje na kvalitetnejšo raven.

Napak bi bilo seveda zatajiti, da so se prav do poslednjega trenutka pojavljale težave, ki bi zlahka preprečile jugoslovanski ministrski obisk, če bi na obeh straneh ne pokazali smisla za ločevanje bistvenega od nebitnega, če bi na obeh straneh ne prišla do izraza volja, nadaljevati ugodni tok razvoja državnih odnosov. Gotovo je bila izpustitev organizatorja beograjskih atentatov Anteja Penavića iz zapora tik pred Tepavčevim prihodom v Bonn dogodek, ki ni ravno prispeval k dobremu ozračju tisto nedeljo, ko se je na letališče Wahn spustilo posebno letalo z gosti iz Beograda. Lahko celo rečemo, da najbrž ne bi nikogar začudilo, če bi jugoslovanska vlada sklenila odložiti Tepavčev obisk. Toda, kot rečeno, obojestranska želja po nadaljnjem zblizanju je bila močnejša kot pomisleki spričo nerazumljive milosti, ki je je bil osumljenec deležen s strani zahodnonemškega pravosodja. Nobenega dvoma ni, da je poteza stuttgartskega sodnika prav tako neprijetno kot nas presenetila zunanjega ministra Willyja Brandta in njegove sodelavce. Morda niso daleč od resnice tisti, ki domnevajo, da je bila ta izpustitev dobro premišljena akcija nekaterih krogov, ki jim zboljšanje zahodnonemško-jugoslovanskih odnosov ne gre v račun. Tako je bil Tepavčev obisk v tistem trenutku hkrati poraz za vse, ki so proti normalizaciji odnosov med državama.

Jugoslovanska misija je kljub začetni disonanci uspela. Uradni pogovori so bili po sodbi vseh sodelujočih izredno odkriti, realistični in plodni.

Na gospodarskem področju je treba vsekakor v prvi vrsti zabeležiti zahodnonemško pripravljenost, odločno podpreti jugoslovanske zahteve glede sklenitve po-

sebne trgovinske pogodbe z Evropsko gospodarsko skupnostjo. Najbrž je prav na bonsko pobudo prišlo v Bruslju do sklepa da bodo o jugoslovanski zahtevi glasovali. Ker ima pomisleke samo Francija, pomeni, da bo naši želji ustrezno z zadostno večino. Kar se tiče trgovinske menjave in bilateralnega gospodarskega sodelovanja, se stvari prav tako zboljšujejo. ZRN bo povečala uvoz jugoslovanskega mesa in kakor je bilo v tistih dneh slišati v Bonnu, bo povečala tudi uvozni kontingent jugoslovanskega tekstila. Z jugoslovanske strani so bili dovolj realistični, da si niso postavili za cilj uravnovešanja plačilne bilance (lani je znašal primanjkljaj kakih 600 milijonov mark), kajti razlike v stopnji razvitosti med državama so le prevelike, pač pa so zahtevali dodatne napore za to, da se primanjkljaj ne bi večal. Tej zahtevi so bili v Bonnu pripravljeni v celoti ustreči.

Pomemben prispevek k razvoju tesnejših stikov je bil vsekakor sporazum o kulturnem in znanstvenem sodelovanju, ki so ga podpisali med Tepavčevim obiskom, kakor tudi sporazum o ustanavljanju informacijskih centrov v Jugoslaviji in ZR Nemčiji. Za zdaj je sklenjeno, da bodo najprej ustanovili taka centra v Zagrebu in v Beogradu, vsi se pa seveda tudi zavedajo, da bi bilo treba čimprej začeti s pripravami za ustanavljanje jugoslovanskih informacijskih centrov v zahodnonemških mestih. Letos je bilo na dopustu v Jugoslaviji milijon zahodnonemških državljanov: že ta podatek sam pove, kako potrebne bi bile ustanove, ki bi širile in utrjevale že vzpostavljene stike in posredovale znanje o naši državi. Poseben pomen bi imeli taki centri tudi zaradi velika števila jugoslovanskih delavcev v ZR Nemčiji — po zadnjih uradnih podatkih jih je zdaj 238.000.

Seveda je bil problem naših »gostujočih delavcev« v ospredju zanimanja naše delegacije. Predsednik republike dr. Gustav Heinemann je nekaj minut, preden je sprejel Mirka Tepavca, podpisal dva pomembna sporazuma: sporazum o socialnem in zdravstvenem zavarovanju naših delavcev in sporazum o podpori v primeru brezposelnosti. Heinemann, Brandt in vsi ostali zahodnonemški predstavniki so v en glas hvalili pridnost, delavnost in po-

štenost naših delavcev in poudarjali, da je njihov prispevek k razvoju zahodnonemškega gospodarstva pomemben.

Mirko Tepavac je že prvi dan svojega obiska sprejel na našem veleposlaništvu v predmestju Mehlem skupino desetih Jugoslovanov iz vseh koncev Zahodne Nemčije — iz Münchna, Stuttgarta, Aachna, Hamburga, Frankfurta — in se z njimi pogovarjal o njihovih problemih in skrbih. Delavci so se predvsem pritoževali zaradi premajhnega zanimanja naše države za to, kako žive v tujini, prosili so za pomoč pri ustanavljanju jugoslovanskih klubov, zahtevali so, da bi jih preskrbovali z domačim tiskom (med drugim so tudi omenjali, da naš izseljenski tisk premalo upošteva potrebe in želje gostujočih delavcev), opisovali so obupne razmere, v katerih delajo, kadar med njimi nihče ne obvlada nemščine, in v zvezi s tem predlagali, naj bi doma usposobili določeno število ljudi za tolmače in prevajalce, predlagali so, naj naša država poenostavi konzularno službo, okrepi diplomatska predstavništva itd. — skratka v poldrugi uri so državnemu sekretarju povedali vse, kar jim je ležalo na srcu. Sodeč po Tepavčevih besedah, lahko v doglednem času pričakujejo izpolnitev večjega dela svojih želja.

Posebna, čeprav s tem tesno povezana tema bonških pogovorov, je bila dejavnost emigrantskih terorističnih organizacij v Zahodni Nemčiji. Tepavac je v svojih izjavah jasno povedal, da to vprašanje ni stranskega, temveč bistvenega pomena za nadaljnji razvoj odnosov med državama. Z zahodnonemške strani so pokazali vse razumevanje, kar dokazuje že dogovor, da se bodo v kratkem začeli pogovarjati o možnostih za sklenitev sporazuma o pravni pomoči in o izročanju zločincev. Zahodnonemškimi oblastem je početje ustaških terorističnih skupinic prav tako trn v peti kot nam, kakor so zatrjevali, zato bi jim bilo v veliko pomoč, če bi pri preganjanju ekstremistične dejavnosti imeli tudi dovolj učinkovitih »pravnih instrumentov« — in tak pravni instrument bi bil prav sporazum o ekstradiciji. Zanimivo in pomembno je, da so to vprašanje s poudarkom omenili tudi v zaključnem skupnem sporočilu, kar vzbuja upanje, da na sporazum ne bo treba predolgo čakati.

37 socialnih delavcev v ZR Nemčiji!

Do konca tega leta bo odšlo v Zvezno republiko Nemčijo sedemintrideset naših socialnih delavcev, ki bodo nudili potrebne usluge našim delavcem. To so sklenili na nedavnih razgovorih med predstavniki zahodnonemške karitativne organizacije Arbeiterwohlfart in predstavniki zveznega sveta za delo, zveznega zavoda za zaposlovanje in sindikatov. Glavna tema razgovorov je bila prav o tem, kako bi čimbolj pomagali Jugoslovanom, ki so na delu v Nemčiji.

Jugoslovanski socialni delavci bodo delovali v mestih, kjer je zaposlenih največje število naših delavcev, tako med drugim v Berlinu, Hamburgu, Münchnu, Frankfurtu na Maini, Stuttgartu, Düsseldorfu, idr. Njihova naloga bo, da bi bili v vsakem trenutku v pomoč našim delavcem. S pomočjo Arbeiterwohlfarta bodo pomagali našim delavcem pri uveljavljanju pravic iz delovnega razmerja, pomagali jim bodo v morebitnih sporih z delodajalci, razjasnjevali bodo pravice iz socialnega zavarovanja, posredovali bodo pri organih oblasti, pomagali bodo pri nadaljšanju dovoljenj za bivanje in delovnih dovoljenj, pomagali pa bodo tudi pri razširjanju tiska iz domovine. Skrbeli bodo prav tako za tečaje za učenje jezika in pri organizaciji preživetja prostega časa.

Vsi socialni delavci, ki bodo v okviru te najstarejše in napredne nemške sindikalne organizacije zastopali naše delavce, so se udeležili v Beogradu posebnega tečaja, po prihodu v Bonn pa bodo imeli še en sedemdnevni tečaj.

Umril je major William Jones

V prvih dneh septembra so v Wellandportu v Kanadi pokopali velikega prijatelja Jugoslavije in Jugoslovanov majorja Williama Jonesa. Bil je prvi zavezniški oficir pri narodnoosvobodilni vojski Jugoslavije in prvi, ki je v svet ponesel resnico o našem boju.

V Jugoslavijo je prispel 19. maja 1943, v aprilu 1944 pa se je vrnil v Anglijo. V tem času je veliko deloval predvsem med slovenskimi in hrvaškimi partizani, spoznaval partizansko življenje in cilje njihovega boja, kasneje pa je postal iskren prijatelj nove Jugoslavije.

Po končani vojni se je major Jones naselil v Wellandportu, kjer si je uredil farmo, ki jo je imenoval za »Belgrade Farms«. S tem je hotel poudariti spomin na deželo, kjer je mnogo doživel. V prvih dneh julija vsako leto pa se je na tej njegovi farmi zbiralo tisoče naših rojakov, ki živijo v Kanadi. Na letošnjem srečanju se je zbralo 4000 ljudi, ki so ponovno manifestirali kanadsko-jugoslovansko prijateljstvo.

Major Jones je bil ambasador resnice o našem osvobodilnem boju. Bil je naš velik prijatelj in soborec. Vsi Jugoslovani, v Kanadi ali v domovini, ga bomo še dolgo ohranili v spominu.

Miroslav Ravbar

50 let slovenske univerze v Ljubljani

V podrobnem popisu vseh univerz sveta »The World of Learning«, ki ga vsako leto izdaja londonska založba Europa Publications, ali v zgoščenih podatkih o svetovnih univerzah, vključenih v Mednarodno združenje univerz, je pri ljubljanski univerzi napisano, da je bila ustanovljena leta 1595. V tem letu ali v letu 1597 se je namreč v Ljubljani začel visokošolski študij na jezuitskem kolegiju. Učni predmeti na takih kolegijih so bili: humanistična veda, logika, naravna in moralna filozofija, metafizika in teologija. Predstojnik kolegija je lahko podeljeval naslov doktorja teologije študentom, ki so končali predpisani študij. Jezuitski kolegij je bil od leta 1603 dalje v poslopju na šentjankovskem trgu, leta 1658 pa so mu zgradili prav tam novo poslopje. Pozneje se je kolegij preimenoval v akademijo. Tako smo imeli v Ljubljani na koncu 17. in v začetku 18. stoletja filozofski in teološki študij, medtem ko se za pravni in medicinski študij jezuiti tako kakor drugod tudi v Ljubljani niso zanimali. Iz poznejše dobe je ohranjenih nekaj sporočil o visokošolskem študiju prava in o izpopolnitvi filozofskega študija.

Po razpustu jezuitskega reda leta 1773 se je v Ljubljani glede visokošolskega stu-

dija marsikaj spremenilo in se je filozofska fakulteta morala boriti s hudimi težavami.

Napoleonova kratka okupacija naših dežel je 1810. leta dala Ljubljani centralno šolo (*écoles centrales*), na katero so se lahko vpisali kandidati, ki so končali filozofske razrede liceja, tj. tedanje gimnazije. Centralna šola je imela v študijskem načrtu med drugimi naslednje predmete: retoriko, metafiziko, zgodovino, pravne predmete, arhitekturo, matematiko, fiziko, kemijo, biologijo, medicinske in farmacevtske predmete. Šola je imela sedem oddelkov: medicino, kirurgijo, farmacijo, inženirstvo in arhitekturo, geometrijo, pravo, teologijo. V prvem letu je bilo vpisanih nad 300 študentov.

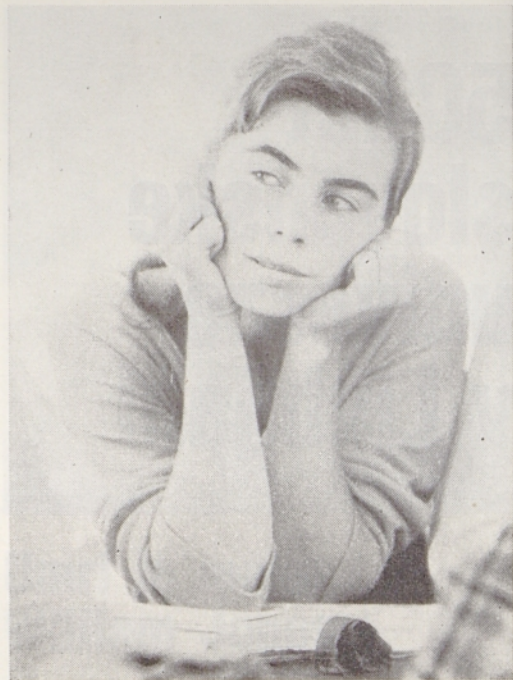
Po propadu francoskih Ilirskih provinc (1813) je Ljubljani sicer ostal filozofski študij, toda brez tretjega letnika. Prešeren ga je npr. dokončal na Dunaju, preden se je vpisal na tamkajšnjo pravno fakulteto.

Akcija za popolno univerzo v Ljubljani se je začela v revolucionarnem letu 1848. Zahtevo so podprli vsi slovenski izobraženci in študentje, sprejelo pa jo je tudi ljudstvo. Dunajska vlada je zavlačevala in se spretno izmikala, izgovarjala se je

seveda s finančnimi težavami. Vendar so v Ljubljani eno leto potekala predavanja iz nekaterih pravnih predmetov, ki so se nato nadaljevala na univerzi v Gradcu, toda le do leta 1854.

Po razsulu avstro-ogrske države je bila ena prvih želj slovenskih izobražencev vseh političnih barv in naziranj, da se v novi jugoslovanski državi ustanovi popolna slovenska univerza. Že takoj v začetku decembra 1918 je bila ustanovljena visokošolska komisija, katere predsednik je postal Danilo Majaron, tajnik pa Fran Ramovš. Slovenska vlada je že februarja 1919 poročala v Beograd o potrebah visokega šolstva v Ljubljani. Centralna vlada je izdala zakon o univerzi v Ljubljani 23. julija 1919, konec avgusta pa so bili imenovani prvi profesorji nove univerze.

Slovenci smo imeli že v prejšnjih stoletjih precej znanstvenikov in učenjakov, ki so postali profesorji na tujih univerzah, med njimi so bili tudi rektorji. V 19. stoletju sta bila posebno znamenita jezikoslovec Franc Miklošič in fizik Jožef Stefan, v tujini je pozneje deloval slavist Matija Murko. Od začetka 20. stoletja pa so se sposobni in prizadevni mladi znanstveniki sistematično pripravljali, da prevzamejo poučevanje svoje stroke na sloven-

ski univerzi. Za njihovo vzgojo je mnogo storil tudi vseučiliški odsek pri ljubljanskem mestnem svetu v letih 1902 do 1911, ki ga je vodil župan Ivan Hribar.

Tako je bilo leta 1918 veliko kandidatov, ki bi lahko takoj ali v kratkem postali redni ali izredni profesorji ljubljanske univerze.

Prvi rektor univerze je postal matematik Josip Plemelj.

Že spomladi 1919 so se začela predavanja na tehniškem visokošolskem tečaju, v jeseni pa na filozofski, medicinski in tehniški fakulteti, medtem ko je pravna fakulteta odprla svoja vrata leto dni pozneje. Razen navedenih štirih fakultet je imela ljubljanska univerza tudi teološko fakulteto.

Univerza se je borila z velikimi težavami: medicinska fakulteta je bila vse do leta 1940 nepopolna in so medicinci nadaljevali študij na drugih jugoslovanskih ali tujih univerzah, največ v Zagrebu; pravna fakulteta ni mogla pravočasno začeti s predavanji, ker so trije njeni profesorji sodelovali na pariški mirovni konferenci; učno-znanstvenega osebja je bilo zlasti za nekatere stroke premalo in si je bilo treba pomagati s tujimi strokovnjaki, posebno s Čehi in Rusi; vsakomur je bilo jasno,

da bo deželni dvorec, ki ga je dobila univerza, kmalu pretesen, medtem ko oddelki tehniške fakultete niso imeli primer- nih zgradb. Bilo je seveda že od začetka tudi mnogo finančnih težav, zlasti pa negotovosti.

Skoraj vsa leta stare Jugoslavije so različni režimi grozili z ukinitvijo medicinske ali tehniške fakultete, o izpopolnjevanju univerze pa niso hoteli nič slišati. Posebno jezo buržoaznih diktatorskih vlad so zbužali svobodoljubni in demokratični študentje in profesorji. Najbolj agilni borci za popolno univerzo so bili komunisti, ki so zlasti v zadnjem desetletju monarhistične Jugoslavije bili odločilen politični dejavnik v študentskem gibanju. Tako so se vsi poskusi okrnitve ljubljanske univerze izjalovili, skupni akciji slovenskih progresivnih sil je uspelo celó, da je bilo zgrajeno mogočno poslopje univerzitetne knjižnice, da je medicinska fakulteta končno postala popolna in da se je ustanovila Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Med fašistično in nacistično okupacijo so študentje in profesorji v veliki večini sodelovali v boju proti italijanskemu in nemškemu okupatorju. O njihovi borbenosti priča tudi spominski steber v avli

Velika študijska dvorana v Narodni in univerzitetni knjižnici je polna vse leto (Slika zgoraj levo)

Študentka

Slike na desni, od zgoraj navzdol: Težka so vrata v svet učenosti. Vhod v univerzitetno knjižnico.

Razen predavanj je treba opraviti še vrsto vaj v laboratorijih.

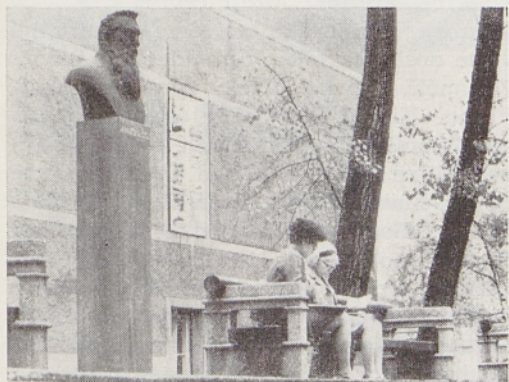
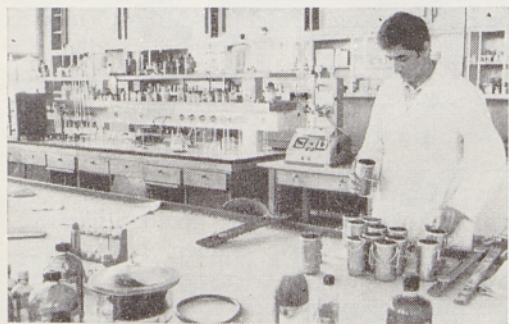
Včasih je prijetno posedeti v soncu — v bližini kipov velikih učenjakov...

Pred izpiti je treba seveda snov še ponoviti

The Ljubljana University celebrates its 50th anniversary this year, though Slovene students visited some colleges before that date. On this and on the following pages we are going to give you a short summary of the work of the Ljubljana University

In the University Library rules the silence — the students are studying for their examinations

The heavy door of the house of wisdom — on the picture: entrance of the National and University Library in Ljubljana

glavnega univerzitetnega posloppja, v katerega so vklesana imena padlih. Ob stebri sta doprsna kipa Toneta Tomšiča in Borisa Kidriča, nekdanjih študentov ljubljanske univerze.

Po osvoboditvi se je univerza razmahnila, število njenih študentov in profesorjev je iz leta v leto naraščalo. Danes je število študentov štirikrat večje, kakor je bilo v letih stare Jugoslavije, ko je doseglo najvišjo točko.

Po nekaj organizacijskih in reorganizacijskih spremembah in izpopolnitvah ima ljubljanska univerza ob 50-letnici takole podobo:

Univerza združuje devet fakultet. Univerzo predstavlja rektor, upravljata pa jo univerzitetni svet in univerzitetni pedagoško-znanstveni svet. Pri univerzi so tudi štirje samostojni inštituti (za matematiko, fiziko in mehaniko, za geografijo, za sociologijo in filozofijo, za biologijo) in dve centralni biblioteki (narodna in univerzitetna knjižnica, centralna tehniška knjižnica).

*Filozofska fakulteta** ima 16 oddelkov in 1941 študentov, v prvem letniku jih je 911. Na teh oddelkih je mogoče študirati: filozofijo, sociologijo, pedagogiko, psihologijo, zgodovino, umetnostno zgodovino, arheologijo, etnografijo, geografijo, slavistiko, romanistiko, germanistiko, klasično filologijo, svetovno književnost in literarno teorijo, primerjalno jezikoslovje in orientalistiko ter muzikologijo.

Pravna fakulteta ima enoten študij, ki se v četrtem letniku deli v pravosodno, gospodarskopravno in upravopolitično usmeritev. Na fakulteti je 663 študentov, od teh v prvem letniku 333.

Ekonomska fakulteta pozna v svojem študiju ekonomsko, poslovno, podjetniško in zunanjetrgovinsko smer. Slušatelj je 846, v prvem letniku 517.

Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo ima štiri oddelke: montanistični z geološkim, rudarskim in metalurškim odsekom, kemijski s kemijskim, kemijskotehničkim in farmacevtskim odsekom, tekstilnotehniški in matematično-fizikalni. Na tej zelo heterogeni fakulteti je v vseh letnikih 1453 študentov, v prvem letniku 599.

* Statistični podatki o študentih vseh fakultet se nanašajo na študijsko leto 1968-69 in upoštevajo samo redne študente.

Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo ima, kakor pove naslov, tri oddelke: arhitektonski, gradbeniški in geodetsko-komunalni. Fakulteta šteje 670 študentov, od teh prvi letnik 220. Na oddelku za arhitekturo je predpisan za sprejem preskusni izpit.

Fakulteta za elektrotehniko ima oddelke za elektroenergetiko, elektroniko in splošno elektrotehniko. Na fakulteti je 776 študentov, v prvem letniku 320.

Fakulteta za strojništvo ima energetske in tehnološke smeri. Na fakulteti študirajo 704 slušatelji, od teh v prvem letniku 265.

Medicinska fakulteta ima dva oddelka: za splošno medicino in za stomatologijo. Na fakulteti je 830 študentov; v prvi letnik se po preskusnem izpitu zadnja leta praviloma vpisuje zaradi pomanjkanja prostorov 100 novincev na splošnomedicinski in 50 na stomatološki oddelk. V preteklem študijskem letu so bili v prvem letniku 204 študenti.

Biotehniška fakulteta ima zelo pisano strukturo s 5 oddelki: agronomski, biološki, gozdarsko-lesarski, veterinarski in živilskotehniški oddelk. Na vseh oddelkih je vpisanih 830 študentov, v prvem letniku 349.

Na vseh fakultetah je bilo v študijskem letu 1968-69 vpisanih v vse letnike 8713 rednih študentov, od teh v prvi letnik 3718. V tem številu niso obseženi izredni študentje, ki jih je skupaj bilo 701, v prvem letniku 428.

Vpis na vse fakultete je v načelu prost za vse kandidate, ki so končali ustrezno srednjo štiriletno šolo (gimnazijo ali srednjo strokovno šolo) z zaključnim (zrelostnim) izpitom ali maturo. Preskusni (sprejemni ali kvalifikacijski) izpit je le na medicinski fakulteti in na oddelkih za arhitekturo in muzikologijo.

S preskusnim izpitom se lahko vpišejo na univerzo tudi kandidati z neustrezno srednjo šolo ali brez ustrezne izobrazbe, toda zadnji samo v primeru, da imajo za seboj ustrezno štiriletno prakso. To določilo potrjuje demokratičnost univerzitetnega šolanja.

Študij na večini fakultet oziroma oddelkov traja 8 semestrov ali štiri leta, razen na medicinski fakulteti in na veterinarskem oddelku; kjer traja 5 let; na fakul-

teti za elektrotehniko, na fakulteti za strojništvo in na gradbeniškem ter geodetsko-komunalnem oddelku traja študij 9 semestrov, medtem ko je deseti semester namenjen izdelavi diplomskega dela.

Ugotoviti je treba, da le zelo redki študentje končajo šolanje v predpisanem roku in da je osip v prvem letniku zelo močan, kar dokazujejo zgoraj navedene številke.

Na ljubljanski univerzi letno diplomira okoli 1000 študentov.

Zanimiva je razdelitev študentov po spolu. Lani je bilo na univerzi 5207 moških in 3506 žensk. Največ žensk je na filozofski fakulteti (1398 žensk in 543 moških), najmanj na strojniški (2 : 702) in na elektrotehniški (20 : 756).

Že večkrat je bila proglašena kot velika slabost univerze struktura študentov po regionalni razdelitvi. Lani je bilo izmed vseh študentov s stalnim bivališčem v slovenski republiki 41,6 % iz Ljubljane in bližnje okolice, 13,3 % z Gorenjskega, 10,5 % s Primorskega in Notranjskega, 14,6 % s Štajerskega in Koroškega, 6,8 % z Dolenjskega, 8,6 % iz zasavsko-savinjskegarajona in 4,6 % iz podravske-pomurskega rajona.

Iz drugih jugoslovanskih republik je 7,3 % študentov (iz Slovenije 91,5 %). Iz tujih držav je bilo 96 redno vpisanih študentov. Druga slabost univerze je struktura po socialnem poreklu, ker so otroci iz delavskih in kmečkih družin v nesorazmerni manjšini.

Obe slabosti poskušajo univerzitetni organi odpravljati s smotnejšo štipendijsko, kreditno in stanovanjsko politiko, vendar je na tem področju dobra volja premalo. Zaželeno bi bila izdatnejša pomoč celotne družbe z njenimi upravnimi in samoupravnimi faktorji.

Univerza skrbi za znanstveni naraščaj in za dohajanje dosežkov svetovne znanosti tudi s podiplomskim študijem. Ta študij organizirajo fakultete za pridobitev akademske stopnje magistra ali specialista na tistih področjih, na katerih razvijajo znanstvenoraziskovalno delo. Magistrski študij traja dve leti in ga uvede fakulteta, ki ima ustrezen kader in potrebna materialna sredstva. Organizira se v obliki predavanja in vaj ali pa kot mentorska oblika študija. Možna je tudi organizacija interfakultetnega podiplomskega študija. Lani je bilo

29 tečajev s 24 študijskih področij, ki jih je obiskovalo okoli 200 podiplomcev.

Univerzitetni profesorji skrbijo za razvoj znanosti tudi z mentorskim delom pri izdelovanju doktorskih disertacij.

Najvažnejše delo univerzitetnega učitelja je poleg poučevanja svoje stroke in pisanja učbenikov ter skript znanstvenoraziskovalna dejavnost, ki je lahko individualna ali skupinska (»teamska«). Odvija se na fakulteti, v univerzitetnih in v izvenuniverzitetnih inštitutih. Materialno jo podpirajo različni skladi, republiški in zvezni, med njimi sklad Borisa Kidriča in republiška izobraževalna skupnost s pomočjo univerzitetne znanstveno-raziskovalne komisije.

Naša univerza ima sicer dolgo predzgodovino — če sprejmemo kot leto ustanovitve 1597 — vendar deluje nepretrgoma šele 50 let. Ob ustanovitvi je imela primerno število profesorjev, posebno za tako imenovane nacionalne predmete, za druge predmete, zlasti za tehniške, biološke in medicinske, pa si jih je polagoma največ sama vzgojila. Najbolj kritično obdobje v življenju univerze je bilo okoli leta 1950, ko se je stara garda znanstvenikov in učenjakov poslavljala in ko so zasedli njihova mesta mlajši in mladi kadri. Vendar je to preskušnjo univerza dobro prestala in se je novi rod uveljavil v vseh znanstvenih disciplinah, o čemer pričata npr. tudi dva zvezka bibliografije znanstvenih del univerzitetnih delavcev (1957 in 1969) na 1100 straneh leksikonskega formata.

Med profesorji naše univerze so bili in so nekateri svetovno znani učenjaki. Po imenih bi našli samo tiste znanstvenike ljubljanske univerze, ki so postali od ustanovitve leta 1938 doslej redni člani najvišje znanstvene ustanove slovenskega naroda — Slovenske akademije znanosti in umetnosti, čeprav je med drugimi univerzitetnimi rednimi in izrednimi profesorji ter docenti mnogo takih, katerih znanstvena dela so doživela priznanje in bila v znanstvenem svetu lepo ocenjena.

Redni člani SAZU v razredu za zgodovinske in družbene vede: umetnostni zgodovinar Izidor Cankar, pravnik Metod Dolenc, pravnik Viktor Korošec, zgodovinar Milko Kos, pravnik Gregor Krek, pravnik Rado Kušej, pravnik Gorazd Kušej, pravnik Janko Polec, umetnostni zgodovinar Francè Stelè, pravnik Milan Škerlj, prav-

nik Makso Šnuderl, pravnik Lado Vavpetič, sociolog Boris Ziherl, zgodovinar Fran Zwitter; v razredu za filološke in literarne vede: jezikoslovec France Bezljaj, literarni zgodovinar Francè Kidrič, jezikoslovec Rajko Nahtigal, literarni zgodovinar Anton Ocvirk, jezikoslovec Fran Ramovš, literarni zgodovinar Anton Slodnjak, klasični filolog Anton Sovrè; v razredu za matematične, fizikalne in tehnične vede: elektrotehnik Venče Koželj, Anton Kuhelj (mehanika), Feliks Lobe (mehanska tehnologija), fizik Anton Peterlin, matematik Josip Plemelj, matematik Ivan Vidav, elektrotehnik Milan Vidmar; v razredu za naravoslovne in medicinske vede: Bogdan Breclj (ortopedija), Srečko Brodar (prazgodovina človeka), zoolog Jovan Hadži, histolog in embriolog Alija Košir, kirurg Božidar Lavrič, ginekolog Pavel Lunaček, geograf Anton Melik, fiziolog Robert Neubauer, geolog Ivan Rakovec, kemik Makso Samec, Igor Tavčar (interna medicina); v razredu za umetnosti: literarni zgodovinar in dramatik Bratko Kreft, arhitekt Jože Plečnik.

Rektorji ljubljanske univerze od ustanovitve doslej so bili: Josip Plemelj, Rihard Zupančič, Gregor Krek, Aleš Ušeničnik, Francè Kidrič, Karel Hinterlechner, Leonid Pitamic, Franc Lukman, Rajko Nahtigal, Milan Vidmar, Metod Dolenc, Alfred Šerko, Matija Slavič, Fran Ramovš, Maks Samec, Rado Kušej, Milko Kos, Alojz Kral, Anton Melik, Gorazd Kušej, Fran Zwitter, Anton Kuhelj, Božidar Lavrič, Dolfe Vogelnic, Makso Šnuderl in Albert Struna. Sedanji rektor je kemik Roman Modic.

V letih 1950 in 1954 sta bile iz sklopa univerze ločeni medicinska in tehniška visoka šola. Na medicinski visoki šoli so bili tedaj rektorji Božidar Lavrič, Igor Tavčar in Pavel Lunaček, na tehniški visoki šoli pa Alojz Hrovat in Anton Kuhelj.

Ljubljanska univerza je doslej podelila 14 častnih doktoratov. **Doctores honoris causa** so med drugimi postali: Danilo Majaron, Ivan Hribar, Oton Župančič, Matija Murko, Mirko Roš, Josip Plečnik, Milan Vidmar, Alojz Král, Franjo Kogoj, Josip Plemelj in Josip Vidmar.

Ob 50-letnici se bo pridružila univerzi dosedanja visoka šola za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

Hitra cesta

Prvi odsek moderne štiripasovne ceste od Vrhnike do Postojne bodo začeli graditi spomladi 1970.

Jugoslavija že več let intenzivno sodeluje z Mednarodno banko za obnovo in razvoj, od katere je dobila več posojil za razne namene. Znano je, da je ta banka specializirana organizacija Združenih narodov, ki financira državam v razvoju projekte infrastrukture, energetike, industrije, kmetijstva in turizma ter pri tem upošteva ne samo posebne prednosti posameznih projektov, temveč tudi njihov vpliv na celoten razvoj države — članice. Posojila mednarodne banke so ugodna tudi glede rokov in drugih pogojev. Pri odobravanju posojil postavlja banka kot pogoj denarno sodelovanje države, v kateri namerava investirati.

Doslej je Jugoslavija sklenila z mednarodno banko tri posojila za gradnjo cest, v skupnem znesku 75 milijonov dolarjev: 1. posojilo, v znesku 35 milijonov dolarjev,

Skozi Ljubljano vodi večina poti iz srednje Evrope proti Jadranskemu morju

All the main roads from the Middle Europe to the Adriatic Sea go through Ljubljana

leta 1963 za gradnjo dela jadranske magistrale, odseka ceste Ljubelj—Naklo in odseka Osipaonica—Beograd; 2. posojilo v znesku 10 milijonov dolarjev leta 1967 za sodelovanje pri financiranju gradnje in obnove cestnega odseka Županja—Opuzen in tretje za gradnjo nekaterih od naslednjih sedmih predlaganih cestnih odsekov v Jugoslaviji: Vrhnika—Postojna in Maribor—Celje, Zagreb—Karlovac, Beograd—Novi Sad, Sarajevo—Zenica, Niš—Priština—Peč, Bar—Ulcinj, Skopje—Tetovo—Gostivar—Kičevo—Ohrid—Bitola.

Celotni program, ki ga je ZIS prijavil mednarodni banki, znaša namreč 3.373 milijonov novih dinarjev.

Zvezna skupščina je 15. julija letos ratificirala sporazum o 3. posojilu te banke, po katerem so sredstva za gradnjo posameznih cest razporejena takole: 16,1 milijona dolarjev za gradnjo ceste Vrhnika—Postojna, 10,3 milijona dolarjev za cesto

Zagreb—Karlovac ter 3,6 milijona dolarjev za cesto prvega reda Gostivar—Kičevo. Po tem sporazumu naj bi te ceste dogradili do 30. junija 1972. V okviru 4. posojila mednarodne banke pa naj bi prišla na vrsto gradnja cest Beograd—Novi Sad, Sarajevo—Zenica, Peč—Priština—Niš in Bar—Ulcinj, nato pa, v okviru 5. posojila mednarodne banke, spet slovenska odseka (Hoče—Levec in Postojna—Razdrto) mreže modernih avtomobilskih cest, ki jih nameravamo graditi v prihodnjih letih s pomočjo mednarodnih kreditov.

Vrstni red gradnje sodobnih avtomobilskih cest v Jugoslaviji je torej znan: gradili jih bomo tako, da ne bo preveč gradbišč hkrati v republiki, tako, da bodo republike lahko zbrale soudeležbo v dinarjih in tam, kjer je promet najgostejši ali pa še nimamo avtomobilskih cest.

In kar je glavno: v Sloveniji bomo cestno gradbišče odprli že letos, kar ne bo koristilo le razvoju prometa pri nas, ampak poživilo tudi vrsto gospodarskih dejavnosti, povezanih z gradnjo sodobnih cest.

Združeni narodi bodo financirali več projektov

Specializirane agencije Združenih narodov bodo letos financirale več projektov in raziskovalnih del v Jugoslaviji. Po podatkih zveznega zavoda za mednarodno tehnično sodelovanje bodo Združeni narodi letos prispevali največ sredstev in to nekaj nad milijon dolarjev, za napredek gozdarstva in lesne industrije v Bosni in Hercegovini. Z znatnimi sredstvi bo svetovna organizacija sodelovala tudi pri gradnji poslopja in organiziranju jugoslovanskega centra za gospodarske študije. Center se bo ukvarjal ne le z gospodarskimi vprašanji, marveč tudi s problemi organizacije in razvoja jugoslovanskega gospodarstva. Po dosedanjih proračunih bodo znašali gradbeni stroški blizu 15 milijonov din. Eden izmed velikih projektov v Jugoslaviji, pri katerem bodo sodelovali Združeni narodi z zneskom 600 tisoč dolarjev, je tudi melioracija zemljišč v dolini reke Save.

Razen navedenih projektov, za katere so sredstva že odobrena, bo zvezni zavod za mednarodno tehnično sodelovanje predložil specializiranim agencijam ZN letos še deset projektov.

Janez Zrnec

Rakitna in njeno jezero

Jugozahodno od Ljubljane, tam, kjer je konec ljubljanskega Barja, se začne svet naglo dvigati. Kvišku kipijo z obsežnimi gozdovi porasla pobočja do svojega najvišjega vrha, 1107 metrov visokega Krima. Prijeten je pogled po neskončnih gozdovih, kjer se med temno zeleno barvo smrek in borovcev meša živo zelena, razposajena barva bukovega listja. Pokrajina valovi. Ponekod se rahlo vzpenja, kot val, ki nima moči, da bi se razlil, ponekod izginja navzdol v samotne, a prijazne globeli in dolinice.

Les je največje bogastvo

Gozdnato področje je še kar dobro prepredeno s kolovozi in cestami, po katerih spravljajo podrta debela v doline na žage. Kjer je mogoče, jih naložijo na tovornjake, na ožjih poteh pa gre ves postopek kot včasih. V deblo zabijejo močne sponke, nato pa ga potegnejo konji ali traktor.

Ena od cest pripelje na sam vrh Krima, kjer so pred leti zgradili kočico. Ljudje se radi zapeljejo z avtomobilom na vrh, saj se odpira obsežen razgled na vse strani. Kot na dlani leži spodaj ljubljanska kotlina, zadaj se dvigajo Kamniške Alpe, na drugi strani pa oko preleti notranjske hribe, do Snežnika, najvišjega vrha.

Rakitna je vedno zanimiva

Na planoti, okrog 700 metrov je visoka, stoji vas Rakitna. S Krima do tja je sedem

kilometrov ceste, ki vodi skozi gozdove in preko travnikov. Rakitniška planota ima zaradi svoje visoke lege precej hladno podnebje, zato tudi poleti, kmalu ko zaide sonce, človeka zazebe. Vas ni velika, stisnjena je v jugovzhodni del ravnine, že na pobočja njenega roba, ki se rahlo dvigne, preden se prevesi proti Cerkniskem. Okrog 400 ljudi se preživlja večinoma od njiv, gozda in živine. Okrog trideset se jih vsak dan vozi v Cerknico, kjer delajo v lesnem podjetju Brest. Mladi pa so povečini odšli na delo v mesta doma ali v tujini, saj jih hribovska zemlja ne zanima več. Pozimi, kadar zapade veliko snega, se zgodi, da je vas nekaj dni odrezana od sveta, dokler se težki plugi ne prebijejo skozi zame-te.

Zbirališče rakitniških gospodarjev je gostilna pri Šušteršiču s prijetnim vrtom in lipo na njem. Tu se ljudje srečujejo, skorajda obvezno, saj vodi mimo tudi rakitniška »glavna« cesta. Spijejo kozarček ali steklenico piva, se malo pogovorijo, nato pa odhiti vsak po svojem poslu.

Odkar se je Rakitna razvila v turistični kraj, je postala Šušteršičeva gostilna skoraj premajhna. Zlasti pozimi, ko se življenje preseli noter, v izbo k topli, zakurjeni peči. Takrat zapoje harmonika, večeri so skoraj prekratki, zlasti sobotni, ko okrog polnoči marsikdo odide domov na nekoliko majavih nogah. Še sreča, da ni daleč.

Zato je že pred nekaj leti začela rasti druga gostilna pri Logarju, da tam, kjer je včasih že bila.

Rakitni sta danes dve: Rakitna starih, stalnih prebivalcev in Rakitna občasnih prebivalcev, naselje weekend hišic (zgoraj)

As Rakitna lies very close to Ljubljana it became an interesting tourist place. Quite a number of people living in Ljubljana built there their weekend houses

In okolica? Vsepovsod gozdovi, v katere izginjajo samotne poti. Če krepko vzamemo pot pod noge po enem teh kolovozov, pridemo na Ustje. Nič več ni od gornjih kmetij, le nekaj razvalin in senik, ki se nevarno nagiblje. Vojna vihra tem kmetijam ni prizanesla, bile so požgane, nekaj ljudi pa pobitih. Po vojni se nihče ni zavzemal za obnovo, saj so bili kraji res od rok, pa so ostale le ruševine.

Še malo niže od Ustja je kmetija z eno samo prebivalko Tavžljevo Micko, ki kar sama živi v teh krajih, kljub temu, da jih ima že čez petdeset. Na mali njivici prideluje zelenjavo za sproti, kak dinar pa dobi z nabiranjem gozdnih sadežev. Obiske zelo rada sprejema, saj večno samemu človeku postane dolgčas in se razveseli vsakega, da se z njim malo pogovori. Včasih pride delat družbo kak medved, pa teh se Micka boji, kdo se jih ne bi, srne pa so na njeni njivi že kar domače. Pri njej ni elektrike, ker je predaleč od najbližjega voda.

Preko doline, na drugem grebenu, ki je dostopen najbliže z Rakitne, je kmetija Selanovih dveh, očeta in matere. Tudi ta dva sta kar sama in si svetita s petrolejko. Otroci so bili, pa so se pomohli in poženili v doline. »Ženo imam iz Cerknice,« reče v šali oče Selan večkrat, »zato pa sem moral Cerkničanom vrniti kar tri hčere.« Le zime so hude za te gozdne samotarje, takrat, ko zapade veliko snega. Letošnjo zimo sta se Selanova dva prebijala enkrat 15, drugič pa kar sedemnajst ur, da sta napravila gaz do Rakitne.

Kako je postala Rakitna turističen kraj

To je en obraz Rakitne, pogledjmo še drugega. Spet vas, prav tako se imenuje, kot prva, le da je na drugi strani ravnice, in da so njeni prebivalci občasni. To je naselje weekend hišic, preko sto jih je, kamor zahajajo meščani ob prostih dnevih.

Posebnost tega novega naselja je umetno jezero, ki so ga pred leti napravili, da so zagradili izhod iz močvirne dolinice. Ob jezeru je tudi razkošna brunarica, kjer je bife, kjer je ob nedeljah in sobotah vse zasedeno. Ljudje prihajajo na kopanje, zakurijo si ognje v okolici in pečejo. Poleg pa radi potegnejo iz pletenk, ki jih prinesejo s seboj.

Tudi pozimi je živahno, ko »vlači« smučarje na Novaško goro vlečnica. Marsikdo se je že polomil na strmini, če ne sebe pa smučke.

In še enega objekta na Rakitni ne smemo prezreti. To je mladinsko gorsko okrevališče, edini tovrstni objekt na Slovenskem. Sem pošiljajo zdravniške komisije otroke, ki so slabotnega zdravja, na okrevanje, kajti rakitniški zrak res dobro de.

Največji v Loški dolini

Izdelki podjetja »Kovinoplastika« Lož so znani po vsej Jugoslaviji in po večini jih kupci kar sproti razgrabijo. Takoj naj omenimo, da je najbolj iskan izdelek tega podjetja — nerjaveči pomivalnik. V »Kovinoplastiki« je uspelo z velikimi napori občutno povečati proizvodnjo, dograditi nove delavnice, izboljšati organizacijo dela in drugo. V prihodnje nameravajo proizvodnjo nerjavečih pomivalnih korit še povečati, tako da bi zadostili potrebam vsega jugoslovanskega tržišča, računajo pa tudi že na izvoz.

V svojem programu pa imajo tudi proizvodnjo najrazličnejših okovij za vrata, okna in deloma za pohištvo, postavili pa so že tudi vrsto avtomatskih strojev za izdelovanje raznih plastičnih izdelkov. S povečanjem proizvodnje, z večjo produktivnostjo in drugimi ukrepi, si bodo delavci »Kovinoplastike« ustvarili lastna sredstva za nadaljnjo razširjeno reprodukcijo, za nabavo sodobne strojne opreme, kakor tudi za povečanje osebnih dohodkov.

Katarija nad senožetmi

Pogled od cerkve na Katariji

Katarija near Litija — a view of the valley from the church

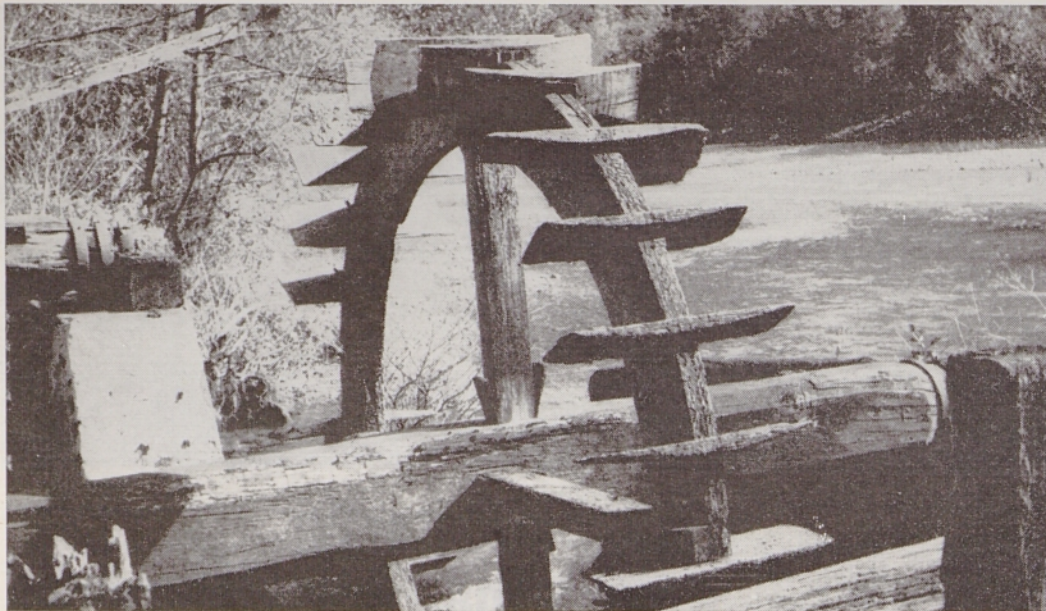
Kdor se iz Ljubljane pelje z vlakom proti Litiji, ga od postaje Laze pa do Kresnic spremlja na levem savskem bregu strm griček z belo cerkvijo. Domačini ga imenujejo Katarija, drugače pa nosi ime po cerkvi, ki je posvečena sv. Nikolaju, zavetniku mornarjev. Tudi ta cerkev je dokaz, da je bila nekdanj po Savi živahna plovba.

Griček sam pa je zanimiv kot izletniška točka. Breg proti savski dolini je precej strm in kakor na dlani ležijo spodaj vasi. Lepo se vidi, kako se dolina proti Ljubljani širi in odpira.

Na samem vrhu je nekaj ravnine in malo hiš. Ceste tukaj zaenkrat še ni. Med vrtačami stoji starodavna kmečka hiša in v njej je preprosta gostilna, kjer si prišlec lahko pogasi žejo in dobi kaj domačega za pod zob. Razgledi so zelo zanimivi. Čeprav hrib ni visok, se z njega vidi daleč naokrog.

Od asfaltne ceste pa do vrha je le urico hoda. Pot ni nikjer zelo strma in je prijetna. Železniška postaja je najbližja Jevnica.

Tone Strus

France Grivec

Življenje na stranskem tiru

Tiho in mirno kakor Kolpa
se pretaka življenje
iz Kolpske doline v širni svet

Reka Kolpa predstavlja v dobršnem delu svojega toka naravno mejo med Slovenijo in Hrvaško. Izvira pod mogočnim Risnjakom v Gorskem Kotaru, pri Osilnici pa se združi s Čabranko. Okrepljena se vali skoz ozko dolino, v kateri je marsikje poleg reke komaj še kaj prostora za ne ravno najboljšo cesto, na njenih bregovih pa se tu in tam stiskajo drobne vasice; na levi žive Slovenci, na desnem bregu Hrvatje. Vendar so narodnostni razločki tu močno zabrisani; na obeh straneh reke govore ljudje skoraj enako narečje, ki ni niti slovensko niti hrvaško. Otroci obiskujejo tiste šole, ki so jim najbližje in pogosto

hodijo Slovenci v hrvaške in Hrvatje v slovenske šole. Pri Osilnici je onstran Kolpe Hrvatsko selo. Ljudje so tu življenjsko navezani na slovensko Osilnico in se več ali manj čutijo Slovence. Otroci obiskujejo osilniško oz. kasneje šolo v Fari, v mnogih vaseh proti Čabru pa je povsem obratno; slovenski otroci obiskujejo hrvaške šole, ki so jim pač bližje. Tudi narečje, ki ga govore v Kolpski dolini, jezikoslovci zadnje čase uvrščajo v posebno skupino — mešano kočevsko narečje, saj bi ga zelo težko vključili v katerokoli skupino dolenskih narečij.

Neokrnjene naravne lepote

Turistični delavci in vsi, ki dolino že dolgo poznajo, so ji dali ime »Kočevska Švica«. Ime zasluži zaradi izjemnih naravnih lepote, neokrnjenih, neomadeževanih, vendar še vse premalo poznanih in pogosto preveč skritih turističnemu svetu. Žal so najlepši kraji v kočevski občini slej ko prej zapisani propadu, v najboljšem primeru pa bi zelo težko začrtali zanje razvoj v prihodnosti. Življenje je tu namreč trše kot kje drugje, možnosti za obstanek skromnejše.

Zgornji del Kolpske doline je razdeljen med dva matična urada s sedežema v Fari in Osilnici. Urad v Fari, kjer ima matičar Martin Štefančič več dela s smrtmi in iz-

selitvami kot z rojstvi in porokami, obsega vasi od Kaptola do Srebotnika, kar predstavlja razdaljo okrog 20 kilometrov. Na tem območju je 52 vasi in zaselkov, trije kraji pa so povsem opusteli. V teh krajih živi okrog 1160 ljudi, še pred desetimi leti pa jih je bilo 2200. Matični urad Osilnica zajema 19 vasic s 663 prebivalci. Največji kraj je Osilnica z 41 hišami in 184 prebivalci.

Dolina je razen mnogih naravnih lepote polna najrazličnejših protislovij, katerih mnoga slučajnega popotnika pretresejo v dno srca. To je vsekakor spoznanje o počasnem izumiranju doline, razpadajoči domovi, najpogosteje posledica zadnje vojne in okupatorjevega divjanja. Proti dolini vodi potnika slaba cesta, ki se vije skozi gričevnato, sicer pa lepo pokrajino, kmalu za Moravo pa zaslutimo globoko pod seboj divje razlomljen svet, porasel z gozdovi in kanjon, po katerem se vije vedno zelena Kolpa. V Novih selih, vasici nad kanjonom, začenjamo tudi slutiti sledove zadnje vojne in sploh sledi počasnega izumiranja krajev — to so trde rane, zasekane globoko v kraje in ljudi, ki jih čas ne celi, pač pa pogloblja, večja. Tik ob cesti pred vasjo samevajo betonske stopnice, edini ostanek nekdanj lepega in velikega doma. Nekaj stopnic se pne navzgor. Kjer bi morala biti vrata, hiša s toplimi prostori, do-

mačnostjo in mogočno krušno pečjo, ni ničesar. Zob časa je uničil vse razen stopnic, kakor v posmeh in opomin na minljivost vsega človeškega. Podobnih prizorov je po vsej Kolpski dolini in še daleč iz nje preko Trave in Drage proti Loškemu potoku še veliko.

Kraji so med najbolj pasivnimi na Kočevskem. Ljudje to vedo, vendar si ne znajo in ne morejo pomagati. Mnogi Prifarci, ki so še pred desetletjem živeli v svoji idilični dolini, živijo danes drugje. Najdemo jih tudi zunaj slovenskih in jugoslovanskih meja, daleč od njihove doline, po kateri nenehno hrepenijo. Boj za vsakdanji kos kruha — bil naj bi čim večji — je hud in zahteva mnogo odpovedovanj. Korenine pa, ki so v mladosti pile vodo iz zelene Kolpe, so pognale globoko v obkolpsko zemljo in jih ni lahko iztrgati. Ljudje pogosto prihajajo domov, v svojo dolino, kakor se lastovke vedno znova vračajo k rodnim gnezdom.

Otroci in starci

Mladost v Kolpski dolini ne kipi tako prešerno kot kje drugje, ni prave živahnosti. Zdi se, kot bi življenje nekje puščalo in se skozi nevidno razpoko odtekalo kakor kolpska voda v širni svet.

Prifarci so se že od nekdaj morali boriti za kruh. Kakor Ribničani so se odpravili s krošnjami po svetu; krošnjariji pa niso z domačimi izdelki, pač pa z drobno galanterijo ali pa pekli kostanj. Še danes vsako jesen odhaja mnogo Prifarcev v Ljubljano, Maribor in še kam drugam in preko zime pečejo kostanj, »marone«.

Zaposlitev je tu težko dobiti, zato živi v dolini vse manj ljudi. Mnogi odhajajo na delo v tujino, naj bo še tako grenka, vendar nudi zaslužek in primerno življenje. Otroke navadno puščajo doma, pri starih starših. Tako je v dolini največ starcev in otrok. Kakor hitro otroci odrastejo, odletijo kot godni ptiči v svet, v uk ali na delo, le bolj malo v višje šole, ker za to ni denarja. Le kdor slučajno ostane doma, poskuša živeti od kmetijstva. To pa ni lahko; posestva so majhna in ne morejo prerediti veliko ust. Razen tega je tu še mnogo divjadi, ki sproti uničuje, kar zemlja da ljudem. Mnogi kmetje nimajo več veselja do dela, otroci pa se boje v šolo zaradi divjadi. Povsem vsakdanje je tu namreč

srečanje z medvedom ali več desetglavo čredo jelenjadi. V vasi Podstene so npr. letos spomladi kar trikrat sadili krompir, pa ga je jelenjad vedno sproti izkopala in uničila.

Peter Klepec

V zadnji vojni je prispevala Kolpska dolina za svobodo visok krvni davek, kakor le redki drugi kraji. Še danes nosijo tu starejše ženske črne rute kot znak žalosti za padlimi v vojni. Črne rute so tudi osnovna motivka v delih kiparja Staneta Jarma, domačina iz Osilnice, ki je s spomenikom v Osilnici ustvaril tudi najlepši spomin žrtvam iz njegove doline. Posvečen je žrtvam, vsem, ki so padli v gozdovih, doma, v taboriščih, kot talci — mučeniki, vsem, na katere nas spominjajo obkolpske črne rute. Spomenik sredi Osilnice — ženska figura z v nebo stegnjenimi presečimi rokami in otrokom ob krilu — pooseblja uporno slovensko ljudstvo, trpljenje, jok, lakoto, požgane domove.

Na vojna okupatorjeva grozodejstva spominjajo mnogi spomeniki ob vsej Kolpi. Strahotno je okupator divjal po dolini. Še danes se ljudje spominjajo ranjencev v Taborski steni, katere so Italijani zaradi izdajstva po hudi borbi zverinsko pobili, še strahotnejši pa je spomin na križanje treh ujetih partizanov v Papežih. Italijani so jih 8. avgusta 1942 nečloveško mučili in pribili na zid požgane šole!

Še pripovedka o Petru Klepcu, ki mu je bila nekoč dana velika moč, da je ruval drevje in z njim pometal sovražnikove vojske. Doma je bil iz Kolpske doline, iz Osilnice. Kakor so naši narodi v najhujših trenutkih hrepeneli po pravičnem in mogočnem kralju Matjažu, so se v dolini Kolpe pogosto spominjali pripovedi o Petru, njihovem junaku. Ni ga bilo, pač pa se je v ljudeh prebudil Petrov duh. Zgrabili so orožje in se postavili v bran okupatorju. Za svobodo so se borili vsi, otroci in starci. Kakor odrasli so tudi najmlajši prestajali najhujše gorje, lakoto in trpljenje, taborišča in partizanovanje. Na Kočevskem so med vojno nastajali verjetno najpretrpljivejši dokumenti o vojni in trpljenju, zapisi otrok o vojni. Dokumenti so po vojni izšli v posebni zbirki »Mladi rod Kočevske proti okupatorju«.

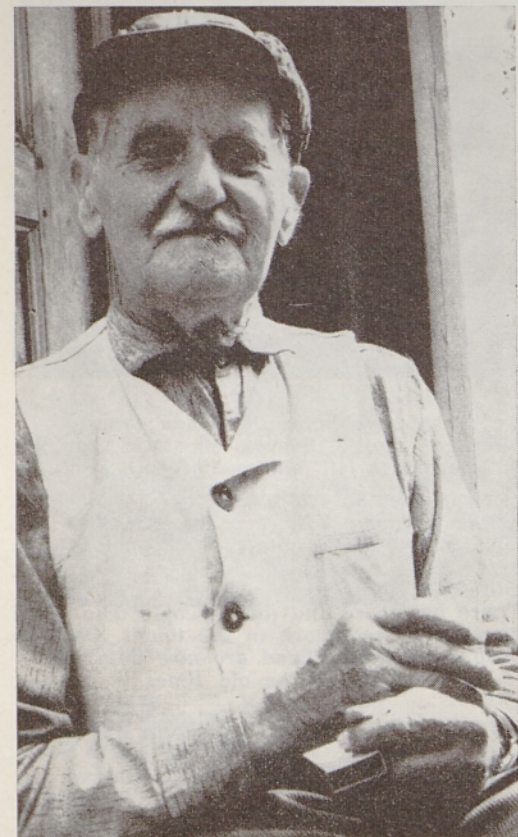
Težka kolesa obkolpskih mlinov danes po večini stojijo. Pogosto se nanje spominjajo le še redki turisti (sliki na prejšnji strani)

Grad Kostel ob Kolpi, po katerem ima vsa dolina ime, vse bolj razpada. Porušili so ga menda že Turki (zgoraj)

Old mills stopped along the river Kolpa. There are more and more people who leave country to find work in the towns. Once so busy mills stopped and are now only a remembrance of the old times

Hamletovsko vprašanje, kako naprej, že dolgo preveva ljudi. Kam naprej, kako naprej? Morda je rešitev v turizmu, ki bi se tu lahko razvil. Toda kraji so daleč, pot do njih naporna. Ljudje mnogo pričakujejo od že dolgo obljubljenih asfaltirane ceste Kočevje—Delnice, vendar je izpolnitev želja še vedno v megleni daljavi. Industrije tu nikdar ne bo, kmetijstvo ne more živeti vseh, ostaja torej turizem. Zanj je tu mnogo možnosti. Ribolov, lov, sprehodi, lepi kraji. Ob vsej Kolpi je mnogo zanimivih turističnih točk, katere je treba urediti, približati svetu in zanimivosti željnim tujcem. Izvir Kolpe, čabranski kot, Taborska stena z zanimivim živalstvom in rastlinstvom, grad v Kostelu, spodnji del Kolpske doline okrog Predgrada in Starega trga — Poljanska dolina. Možnosti je veliko, kdo ve, katere bodo uresničene in kako bo ljudem ob Kolpi omogočeno lepše življenje. Pričakujejo ga; ne danes niti ne jutri. Nekoč v prihodnosti. Čakanja so navajeni.

Tam za osilniškim spomenikom žrtvam pa nemoteno šumi zelena Kolpa, obogatena z vodami Čabranke. Vijuga se dalje skozi globoko sotesko, mimo napol opustelih vasi in zaselkov.

Kostelsko srečanje

»Življenju sem vračal milo za drago«

Herman Vogel

V Krakarjih ob Kolpi živi Janez Gregorčič. Živahen in ljubezniv starec, ki je pred leti prodal svojo kočico, kjer je prebival petnajst let sam, in se priselil k dobri sosedom Žagarjevim v Krakarje. Ves siv je sicer pri svojih dobrih štirinosemdesetih letih, vendar po duši, srcu in spominu še ves mlad. V svojem živem pripovedovanju ne pozna hude besede, zato pa veliko, veliko nasmejanosti.

»Odkar sem se leta 1885 rodil v Petrovčah pri Celju,« pravi, »me je življenje res pre-

cej pestilo in zdelalo. Toda vračal sem mu milo za drago.«

Pri sedmih letih je Janezu umrl oče, s petnajstimi leti se je podal v svet. Lahko bi rekli s Prešernom: »Videl je Nemško, Francosko...« Britanskega res ni videl, zato pa je prebil šest let v Nemčiji, petnajst v Franciji, prepotoval Italijo, Avstrijo... Seveda ga je tam naokrog podila predvsem vojna, zakaj Janez ji je moral odšteti kar enajst let: tri leta je odslužil v rajnki Avstriji, se štiri leta preganjal v prvi in enako dolgo v drugi svetovni vojni, odkoder je prišel domov, takrat že ob Kolpo na Kostelsko, šele konec petinštiridesetega. Kmalu mu je umrla žena in od takrat je živel v svoji kočici in z malo zemlje sam. Popadla ga je bila bolezen, dali so ga že v dom onemoglih, pa se je izmazal.

Janez pa ne bi bil Gregorčič, ko tudi sam ne bi bil pesnik in pisatelj.

»To me je prijelo takrat, ko sem ležal v domu onemoglih. Nisem imel kaj početi, pa sem si mislil: kaj, ko bi katero povedal še na papirju.«

Janez se je takrat lotil svojega »romana«. Dal mu je naslov »Prevarljiva ljubezen, roman za odraslo mladino«. Ves se razgovori o svoji romantični povesti, ki jo je namenil mladini v opozorilo pred varljivo ljubeznijo. V njej je tako kot v ljudskih povestih polno lepih deklic, bogatih zapeljivcev in gradov, ki jih je postavil na Dolenjsko in jih imenoval Sokolski, Zelenogorski in Višnjegorski. Seveda se vse nesrečno konča.

»Še zdaj znam roman skoraj iz glave. Ko sem ga spisoval, sem se moral ponekod še sam smejeti, tu pa tam sem pa tudi zajokal.«

V povest je Janez natresel polno čustvenih pesmic. »Še koliko sem se jih izmislil!« se rad pohvali.

»Kar naprej je bila kaka priložnost, da sem se lahko s pesmicami pošalil.«

Zapel je brhki sosedovi hčerki, ko ji je fant odšel v vojake. Zapel jo je »udovici« Neži na Jelovici, ki je ostala sama z otrokom.

»Pridem k njej, pa pravi: Sem slišala, Janez, da znaš skladati pesmi. Daj še meni kakšno. Seveda ti jo bom, pravim, ampak samo za pol litra rakije, drugače ne. Kar voljna je bila...«

Pošalil se je o nekom, da je naredil velik škandal, ko je narobe skočil v kanal, pa tudi dekletu jih je napel.

»Neka prevzetna vražica se je kar naprej sukala okrog mene, jaz pa se nisem zmenil ne za lepo ne za grdo. Ko sem odšel na Jesenice, mi je še nekajkrat pisala, potem sem pa dobil zadnje pismo. Nekako takole mi je zapela:

Ne maram Slovenca, ta mi ni všeč, mam rajši Taljana, ta ma lajbič rdeč. Doma je s Turina, je pristen Taljan, z njim hočem hoditi, če treba, vsak dan.

Čak, baba, sem si mislil, tudi jaz ti bom poslal take pozdrave. In sem jih ji res!« Janez se hudomušno nasmehne ob verzih, ki jih je poslal prevzetnemu dekletu in ki so res tako krepki, da jih ne velja zapisati...

Ja, vsega je bilo na pretek, pa vendar je Janez vedno šel s smehom skozi življenje. Celo hudi časi iz zadnje vojne so mu ostali v spominu s smešne strani. Kar razgovori se o njih.

»Grem jaz tako iz Ljubljane na Vrhniko. Namenjen sem bil v Idrijo, ampak kako priti tja, kjer so bili Nemci. Na železniški postaji so pravkar nalagali premog za v Idrijo. Čakaj, Janez, si pravim. Lepo se jim ponudim, da jim bom pomagal. Pa so me vzeli s seboj, celo lepo so mi postregli. A glej vruga, v Idriji je bilo vse zastraženo. Takoj so me pograbili in hajd na nemško komando. Razumeš nemško, so me vprašali. Kako ne, saj sem Nemeč, iz Gradca. In so mi dali prepustnico za Tolmin, kamor sem hotel priti. Toda že po nekaj sto metrih trčim na partizane. Ha, spet en izdajalec, mi pravijo. Kje neki, jim odgovorim, noben izdajalec. Prinašam vam poročila iz Ljubljane, kaj počnejo tam Italijani pa Nemci. In so mi dali prepustnico. Tako sem lepo prišel do Tolmina, z nemško dovolilnico v hlačnici in s partizansko pod pazduho. Če je bilo potrebno, pa sem zamenjal.«

Janez Gregorčič bi jih stresal še kar naprej, niti za trenutek mu ne zmanjka dobre volje. »Jutri,« je rekel, »pa grem po pokojnino na občino.« Povedal je še, da je tja kake tri ure hoda. Na strah, da ne bi zmoget poti, se je samo nasmehnil.

Mladost v Pomurju

Murska Sobota dobiva vse bolj vlogo kulturnega, gospodarskega in upravnega središča ne samo v Prekmurju, ampak združuje svet to in onstran Mure v enotno področje, za katero vse bolj velja zemljepisni pojem Pomurje. Mladina tega odmaknjenega predela Slovenije pa danes komaj še čuti posledice nekdanje revščine, ker ima veliko boljše možnosti za uk, zaposlitev in šolanje kot pred vojno.

Mursko Soboto uvrščajo zaradi naglega razvoja danes tudi med najlepša mlada mesta v Sloveniji. V tem pokrajinskem središču z deset tisoč prebivalci je kar sedem srednjih šol. Okoli tri tisoč dijakov, zvečine mladih kmečkih fantov in deklet, se pripravljajo tudi na poklic, še več pa se jih odloči za šolanje na višjih in visokih šolah v Mariboru in Ljubljani.

Pravijo, da ljudje iz Pomurja in sploh iz Pomurja danes ne odhajajo v svet z občutkom manjvrednosti. Nasprotno, mladi rod Pomurcev celo prednjači v marsičem. To velja zlasti za športno, kulturno in tehnično udejstvovanje mladine, vse več mladih intelektualcev pa si utira pot tudi na odgovorna mesta v gospodarskem, kulturnem in političnem življenju Slovenije in Jugoslavije.

Novi športni objekti, nova kopališča, številni klubi mladih v Murski Soboti, Lendavi, Ljutomeru in Radgoni zблиžujejo tudi mladino slovenske in madžarske narodnosti, vse tesneje pa sodelujejo mladi Pomurci s svojimi vrstniki v sosednji Avstriji in Madžarski.

Boro Borovič

Mlada Ljubljankanka Zdenka Maren je, potem ko je postala najlepša mladoletnica v Sloveniji, zasedla še drugo mesto na tekmovanju za »Miss Cinema Evrope« v Italiji (prva slika zgoraj)

Mnoge mlade Prekmurce zanima tudi letalski šport — na letališču v Murski Soboti je zato vedno živahno (levo)

Dušan se bo vrnil z novim srcem

Sedemnajstletni Jugoslovan Dušan Vlačo že deset mesecev nosi v prsih tuje srce, katerega mu je v bolnišnici v Houstonu presadil svetovno znani ameriški kardiolog doktor Michael De Backey, ki je bil nedavno tega tudi na obisku v Jugoslaviji, kjer je z našimi zdravniki opravil več težkih operacij srca. Dušan Vlačo je najmlajši človek na svetu z zamenjanim srcem. Počuti se odlično in nedavno se je zelo razveselil novice, da se bosta z materjo lahko kmalu spet vrnila domov v Jugoslavijo. Dušana je spremljal na operaciji v Houstonu poleg matere tudi ljubljanski zdravnik dr. Jagodič, ki je zdaj na praksi v metodistični bolnišnici v Houstonu, kjer so Dušanu zamenjali srce. Na vprašanje beograjskega novinarja, kako bo moral Dušan po vrnitvi v Jugoslavijo živeti, če bo moral tudi tam biti v bolnišnici, mu je ta odgovoril: »Seveda ne. Zakaj bi bil tam v bolnišnici, ko pa tudi tukaj že več mesecev ni. Potrebuje normalne razmere, dobro stanovanje ter seveda zdravniško nadzorstvo.« Dr. De Backey pa je pripomnil, da ima Jugoslavija sposobne zdravnike, ki bodo lahko zanj skrbeli.

V Jugoslaviji je zdaj v teku akcija, da dobita Dušan in njegova mati drugo, ustrežnejše stanovanje, ki bo bližje kliničnega centra in ne bo predaleč od glasbene šole, kjer bo Dušan nadaljeval šolanje. Ustrezno s tem bo morala mati tudi zamenjati zaposlitev, da bo bližje domu in svojemu sinu.

Zapuščina

Prebivalci Ošlje, majhne vasice v bližini Dubrovnika, še dolgo ne bodo pozabili rojaka Josipa Grljevića, ki se je pred davnimi leti izselil v ZDA. V oporoki je vaščanom zapustil 55.000 dolarjev za gradnjo šole in avtobusne postaje.

Ko je leta 1960 Grljević prvič po odhodu v ZDA obiskal domovino in rodno vas, je kupil za vso vas štedilnike in prispeval denar za gradnjo več avtobusnih postajališč. Tedaj je tudi izrazil željo, da bi v vasi zgradil osemletko. Sestavil je oporoko in vanjo vnesel obljubljeni vsoti.

S slovenskim radijskim klubom iz Chicaga po Sloveniji

Mimo zrelih žitnih polj in kozolcev s prvimi snopi v letih se je sredi julija odpravila skupina obiskovalcev starega kraja na petdnevni izlet po Sloveniji. Izlet je pripravil Slovenski radijski klub iz Chicaga.

Med vožnjo mimo Brezij, Blejskega in Bohinjskega jezera ni nihče vprašal, zakaj je največji slovenski pesnik France Prešeren imenoval te kraje podoba raja. Bilo je res čudovito. Po vrnitvi z Vogla je za konec prijetnega dne Slovenski radijski klub ob svoji 19. obletnici pripravil na obnovljenem blejskem gradu banket.

Nepozaben je bil obisk blejskega otoka, pesem v čolnih in oglašanje zvona želja iz lin otoškega zvonika. Vse to je vtisnilo v srca Slovencev, ki živijo daleč od rodne grude, globoke vtise. Obiskali so še Prešernovo rojstno hišo v Vrbi, pa ponos slovenskega športa — 165-metrsko smučarsko skakalnico v Planici.

Na poti prek Vršiča so izletniki lahko videli tudi smučarje pod Prisojnikom (sredi poletja!), občudovali bistro Sočo od izvira pa do slovesa od slovenskih tal, s Svete gore nad Gorico pa se je njena pot videla skoraj tja do izliva v morje.

Ni šlo drugače po vroči Primorski, kot da so se ustavili v Dutovljah pod krošnjami dreves ob zdravem kraškem teranu. Ogleдали so si primorska mesta Koper, Portorož, kobilarna v Lipici pa je bila za mnoge najzanimivejša. Prav na koncu poti je izletnike mali vlak popeljal še v čudovito kraško podzemlje pri Postojni.

Na petdnevem izletu po Sloveniji si izletniki res niso mogli ogledati vseh naših lepote, pa vendar so vsi govorili, da niso vedeli, da je Slovenja tako lepa in da jim je žal, da jim iskanje kruha po tujem svetu ni dovolilo, da bi svojo rodno deželo bolj spoznali. Zato so vsi obljubljali, da se bodo še vrnili — poslušat pesem žitnega klasja na domačih poljih in šum bistrih gorskih rek med domačimi gorami.

Peter Pokorn

Nekaj posnetkov s prijetnega izseljenskega srečanja v Kamniški Bistrici. Domača folklorna skupina je zaplesala kar na prostem. V imenu rojakov se je prirediteljem zahvalil Feliks Strumbel iz Clevelanda (druga slika zgoraj)
Rojakinji Helen Arko iz Chicaga in Mara Međen iz Arkansasa — slednja je domovino obiskala po 40 letih (tretja slika zgoraj)

Tradicionalno srečanje primorskih Slovencev, ki je bilo na Kekcu pri Novi Gorici, je bilo letos v znamenju proslav ob 45-letnici Ljudskega odra v Buenos Airesu. Ob tej priložnosti so se srečali tudi mnogi povratniki in obiskovalci iz Argentine. Domačine je dostojno zastopal predsednik občinske skupščine v Novi Gorici Rudi Simac (v sredini na drugi sliki zgoraj)

Tudi izseljenci iz Zasavja so se srečali

V Čečah pri Hrastniku so se 9. avgusta srečali naši rojaki, doma iz Zasavja. Čeprav vreme ni bilo naklonjeno, saj se je med bliskanjem in treskanjem uro pred začetkom vtila ploha, kot bi se utrgal oblak, se rojaki niso ustrašili, ampak so se v lepem številu odzvali vabilu. Tako je bilo zadružno gostišče kar premajhno, zato so postavili mize tudi na prostem, kjer so kljub hladnemu vremenu — dež je medtem pojenjal — vztrajali še pozno v večerne ure. Za prijetno razpoloženje pa so poskrbeli pevci z Dola pri Hrastniku in instrumentalni kvintet »Veseli berači«, ki so neutrudno vžigali domače viže.

V imenu podružnice Slovenske izseljenske matice, ki je organizirala to, že tradicionalno, srečanje, je rojake pozdravil njen tajnik Peter Adlešič.

Na vprašanje, ki ga je naš dopisnik zastavil predsedniku podružnice Maticu Klenovsku, koliko rojakov je letošnje poletje prišlo na obisk v Zasavje, je dejal, da jih je po približnih ocenah od 130 do 150, verjetno pa še več, saj za vse niti ne vedo. Prišli pa so največ iz Francije in tudi iz Nemčije, Belgije, Nizozemske in celo iz Avstralije. Poleg pravih izseljencev je bilo na dopustu v domačih krajih tudi mnogo delavcev, ki so začasno zaposleni v tujini, predvsem v Zahodni Nemčiji.

Poleg rojakov, pretežno starejših ljudi, ki že dolga leta žive v tujini, so se srečanja v Čečah udeležili tudi nekateri mladi. Rudi Brečko iz Freyminga, zdaj je zaposlen pri Grundigu v Nürnbergu, je bil tokrat prvič v rojstnem kraju svojih staršev, v Hrastniku. Sicer je bil prvič tu, ko je bil star pet let, vendar se od takrat ne spominja skoraj ničesar. Zdaj pa ima 22 let in je nad našimi kraji in ljudmi več kot

Eden izmed letošnjih najlepših izletov je bil že tradicionalni »Polka Tour«. Tu smo srečali tudi mnogo mladih obrazov, tretje ali četrte generacije ameriških Slovencev, ki so si prišli ogledat domovino svojih dedov: sin znanega kralja polke Franka Jankoviča, Frank Culkar z domačinom iz Bohinja. Biser potovanja je bil seveda — Bled
Daljši zapis o tem izletu berite na strani 386!

Skupina radijskega kluba iz Chicaga si je ogledala predvsem Gorenjsko in Primorsko. Naši posnetki jih prikazujejo na Voglu, na Vršiču, mlada Jacqueline Zak pa se je za spomin slikala med lipicanci v Lipici. Med letošnjimi mladimi obiskovalci smo opazili tudi Ann Dries iz West Allisa, Wis. s hčerko, Marian Matherne in Nancy Nimer. Vsi so zatrjevali, da letos niso prišli zadnjič. To jim želimo tudi mi (zgoraj)

navdušen. Pravi, da bo prihodnje leto spet prišel, toda takrat skupno s starši! Nasprotje temu mlademu fantu pa je starejša žena, Minka Zupančič iz Sallauminesa v Franciji. Šestič je že bila tokrat na obisku v Sloveniji in pravi, da bi prišla vsako leto, če bi le mogla, toda pokojnina po možu je premajhna, da bi ji bilo to mogoče. Prav s ponosom — in to upravičeno — pa pripoveduje, da njen sin, zdaj že sam mož, govori in piše slovensko, čeprav je obiskoval francoske šole. To je njena zasluga in še več — tudi vnučka zna slovensko!

Minka je srčno navezana na domačo zemljo. Le tako lahko človek razume, da je kljub težkemu življenju in vsakdanjim skrbem našla čas, da je napisala vrsto pesmi o domovini. Eno izmed njih nam je tudi povedala. Prostor ne dopušča, da bi jo zapisali v celoti, zato samo to:

*Ceravno živim v tujini že 45 let,
še vedno ga ljubim, domači ta svet.
Kako neki bi mogla pozabiti ta kraj,
kjer tekla je meni zibel nekdanj.*

*Domovina ti naša, nepozabljena mi,
za tebe naj srce mi vedno gori
in materinski jezik naj vsakdo slavi,
dokler pa žilah njegovih plove mu kri!*

Ernest Petrin

Srečanja na Matici

V letošnjem poletju smo na Matici doživeli marsikatero novo srečanje. Prav razveselili smo se, ko smo lahko osebno spoznali marljivo društveno delavko Mary Kobal, prvo podpredsednico Progresivnih Slovenk Amerike in sekretarko Ameriške dobrodelnice zveze iz Euclida. Dvakrat nas je obiskala na Matici, na pikniku v Škofji Loki pa je v lepem govoru izrazila prijetne vtise in srečo, ki jo je občutila ob svojem prvem obisku v stari domovini.

Ljubeznivo je pokramljala z nami tudi Mrs. Mary Tursich, dopisnica Prosvete. Povedala je, da ji je v Sloveniji zelo všeč in je srečna, ko sliši slovensko govorico, kajti v New Yorku, kjer živi že dolga leta, so srečanja s Slovenci vse bolj redka.

Prvikrat je obiskala Matico in tudi Jugoslavijo Mrs. Jenie Strumbel, soproga Felixa Strumbla. Oba s soprogom, ki pa je že naš star, dober znanec, sta nas pogostoma obiskovala v uradu. Prišla sta nas pozdravit, sta dejala, in malo pogledat, potem pa sta

Tudi letos je vinska trta bogato obrodila. V vinskih gorinah na Štajerskem, Primorskem, Dolenjskem in v Beli krajini je oktober vesel mesec. Povsod odmevajo vriski trgačev, polnijo se brente in sodi...

Also this year our Slovene vineyards bore lovely sweet grapes

se opravičila, da nas nočeta motiti pri delu in se spet poslovila. Bila sta tudi na pikniku v Škofji Loki in na izseljenskem srečanju v Kamiški Bistrici, kjer je g. Felix v pozdravnem govoru orisal nekaj pomembnih likov iz vrst naših izseljencev, ki so bili vedno veliki prijatelji Jugoslavije. Zmanjkalo bi nam prostora, ko bi hoteli popisati vsa številna srečanja v prostorih Slovenske izseljenske matice v preteklem poletju. Mnoga so bila bežna, le mimogrede, z nekaterimi pa smo se utegnili pogovoriti dalj časa. Zato naj nam rojaki, ki jih nismo posebej omenili, ne zamerijo preveč. Vse pa vabimo, da se ob prihodnjem obisku Slovenije spet oglasijo pri nas.

Darovi za slepe

Rojak Vincent Lauter iz Barbertona, Ohio, nam je ob obisku na Matici sredi avgusta izročil 300 novih dinarjev z namenom, da jih izročimo Zavodu za slepo in slabovidno mladino. Ta dar so zbrali: Kate Brunetta 125 din, Francka Smrdelj 50 din in Ančka Lauter 125 din, vsi iz Barbertona. V imenu Zavoda se vsem rojakom zahvaljujemo za darove in jih prisrčno pozdravljamo!

Sto let pivškega tabora

Stoletnica ljudskega tabora, ki je bil pri gradu Kalcu 9. maja 1869, je bila proslavljena nadvse svečano. V nedeljo 7. septembra so že dopoldne odprli novo osnovno šolo v Knežaku, v kateri je osem učilnic za 212 učencev. Več kot polovico denarja za gradnjo šole so zbrali sami občani. Šolo so poimenovali po narodnem heroju Tonetu Tomšiču. Ob tej priložnosti so svečano odkrili tudi spomenik trem pomembnim možem, ki so bili tu doma — Tonetu Tomšiču, Miroslavu Vilharju in Alojzu Valenčiču. Spomenik je postavljen pred novo šolo, tako da bo še mnoge rodove spominjal na svoje velike predhodnike.

Popoldne tega dne se je pri gradu Kalc zbralo kakih 2000 ljudi, prav na mestu, kjer je bil pred sto leti znani pivški tabor. Na Primorskem je bilo takrat skupno osem taborov, s katerimi se je zanos slovenstva širil med ljudske množice. Na proslavi je govoril pisatelj Ciril Kosmač. V stolpu nekdanjega Vilharjevega gradu so ob tej priložnosti odprli tudi spominski muzej Miroslava Vilharja.

Dražgoški kruhek — ljudska umetnost

Na 14. izseljenskem pikniku v Škofji Loki so številni obiskovalci z vznemirjenostjo občudovali velik dražgoški kruhek v obliki srca, ki so si ga priborili na javni dražbi izseljenci iz Avstralije. To srce iz testa je bilo edinstven primer med podobnimi izdelki. Veliko je bilo 46×65 cm, težko je bilo okoli deset kilogramov, oblikovalka pa je zanj porabila 26 ur časa.

Gotovo je zanimivo, kdo je izdelal to ljudsko umetnino. To je **Pavla Lotrič** iz naselja na Kresu v Železnikih. Pavla je med redkimi na škofjeloškem področju, ki izdeluje dražgoški kruhek ročno.

Njen hobby se je pričel pred štiridesetimi leti, ko je pomagala delati kruhke pri Gričarjevih sestrah v Dražgošah, kasneje pa se je temeljito naučila te obrti pri teti.

»Ljudje imajo veliko raje mali dražgoški kruhek, izdelan ročno. To je razumljivo, saj predstavlja ročni izdelek danes že pravo umetnino. V modele lahko vpliva vsakdo in pri tem ne potrebuje prav nobene umetniške žilice.«

Ko sem jo med pogovorom opazoval pri oblikovanju rož iz testa za »krono za nevesto«, ni bila prav nič nervozna. Izkušena roka je sama od sebe lepo sploščila trak iz testa ter vanj z navadnim kuhinjskim nožem vrezala črte. Ko je bil trak narezan, ga je lepo zvila in postavila na podstavek iz testa. Nato je z zoborebceom dokončno izoblikovala cvetne liste. Ob tem sem spoznal, da je res prava umetnica v izdelovanju kruhka. Sedem takih rož je izdelala v času, ko sva se pogovarjala, in jih nato lepo simetrično razporedila po nastajajoči »kroni za nevesto«.

»Testo za mali dražgoški kruhek naredim iz medu, ki ga pridobivamo v domačem

čebelnjaku, enotne moke, cimeta, klinčkov, popra in jelenove soli. K enemu kilogramu moke prilijem pol kilograma medu. Ko je testo izgotovljeno, izoblikujem osnovno ploskev kruhkov. Ti so vseh oblik: srce vseh velikosti, krone za neveste, štruce, živali, pipe, cigare in drugo. Ko je kruhek izoblikovan in okrašen, ga dam peči v domačo krušno peč. Od ure in pol do štirih ur mora biti v njej. Čas peke je odvisen od velikosti kruhka in od toplote peči. Čim dlje se peče, tem lepše barve je in tem težji je. Ko vzamem kruhek iz peči, ga še enkrat premažem z medom, da dobi znani sijaj in barvo.«

Medtem ko mi je pripovedovala o svojem delu, je s prsti oblikovala drobne kroglice in jih polagala na osnovno ploskev nastajajoče »ženitovanjske krone«. Kjub temu, da je na njenih kruhkih polno raznovrstnih okraskov — rož, črt, kroglic itd. — so ti razvrščeni tako harmonično, da tvorijo čudovito figuraliko.

»Na dan naredim od enega do treh takih kruhkov, kot so na sliki. Z ljudmi sem domenjena tako, da mi sporočijo vsaj teden prej datum, ko potrebujejo moj izdelek. Tako delo lahko razporedim in delam brez nervoze. Kruhek uporabljajo ljudje za razne namene: dajejo ga prijateljem ali sorodnikom za razne življenjske praznike, za nove maše, mnogi pa tudi znanec v tujini. Nekateri ga imajo tudi za okras v stanovanju. Teh kruhkov ne namažem z medom, ker jih zavijejo v polivinil in jih obesijo na stene. Pravijo, da se čudovito podajo v vikendih. Mali dražgoški kruhek je užiten približno pol leta. Kot okrasak pa lahko služi celo desetletje ali še dlje in nič ne spremeni barve in oblike.«

Stane Jesenovec

Obnovljeni hotel »Turist«

Ljubljanski hotel »Turist« je s 1. septembrom končal z obnavljanjem. Deloma so obnovili stare sobe, dozidali pa so tudi popolnoma nov del. Potrudili so se, da bodo nove sobe opremljene zares sodobno in da bodo gostom postregli z največjim udobjem. Velika pridobitev hotela je tudi nova kuhinja s hladilnimi in ventilacijskimi napravami, prijetna pa je tudi nova restavracija. Povsem na novo so uredili tudi nočni bar in bistro.

Diamantni jubilej HBZ

Hrvatska bratska zajednica slavi letos diamantni jubilej, 75-letnico. Najprej so ga svečano proslavili na sedežu organizacije, v Pittsburghu, Penna., 8. in 9. septembra pa je bila proslava te obletnice tudi v Zagrebu, ki se je je udeležilo okrog 150 zaslužnih članov te organizacije. Ob tej priložnosti je še posebej prišla do izraza velika povezanost naših rojakov, članov HBZ, s staro domovino in želja po še večjem in še bolj plodnem sodelovanju tudi v prihodnje. Med drugim je bila to tudi priložnost, da se vsa jugoslovanska javnost podrobneje seznanila z delom Hrvatske bratske zajednice, z njenim velikim prispevkom v težkih časih naših narodov ter s samimi cilji organizacije. Danes ima HBZ okrog 130.000 članov, razpolaga s kapitalom 113 milijonov dolarjev, v Združenih državah Amerike in v Kanadi pa ima okrog 1200 odsekov ter 500 mladinskih krožkov, kulturno-prosvetnih društev idr. Predsednik Hrvatske bratske zajednice je g. John Badovinac, ki je vodil delegacijo tudi na proslavo v Zagrebu. Po jubilejnih svečanostih so vsi gostje iz ZDA odšli na izlet po Jugoslaviji.

Predsednik Slovenske izseljenske matice France Pirkovič je ob jubileju poslal HBZ pismo z naslednjo vsebino: »Ob 75-letnici Hrvatske bratske zajednice, najštevilnejše podporne organizacije naših rojakov v ZDA in v svetu nasploh, izražamo naše najprisrčnejše čestitke. Vse, kar je Hrvatska bratska zajednica doslej storila za svoje člane v ZDA in Kanadi, pa tudi za zблиževanje narodov Amerike in Jugoslavije, predstavlja neprecenljivo in trajno vrednoto. Ob tem jubileju lahko samo želimo, da bi Zajednica svoje veliko delo opravljala tudi v prihodnje, da bi še naprej združevala rodove naših ljudi.

Še enkrat, iskrene čestitke in najboljše želje ob visokem jubileju, vsem članom, ki so ob tej priložnosti v stari domovini, pa prijetno bivanje med nami.«

Slovenija — športna prestolnica sveta 1970

Na pragu novega športnega leta, ki bo za večino slovenskih športnikov minilo brez mrzlične olimpijske nervoze, razmišljamo že o velikih prireditvah, o katerih bo čez leto dni govoril ves svet. In nič ne bo čudnega, če se bodo prihodnje leto obrnile oči vsega športnega sveta prav v Slovenijo, ki bo po nekaj letih spet gostiteljica treh svetovnih prvenstev. Kaj takega že zlepa nismo doživeli v novejši slovenski športni zgodovini, bržkone pa tudi ne tedaj, ko so naši športniki prvič stopili na elitno mednarodno sceno in poželi vrsto lepih uspehov.

V našem sestavku bomo torej spregovorili o treh svetovnih prvenstvih, ki bodo čez leto dni na slovenskih tleh. Najprej bodo prišli v Ljubljano najboljši košarkarji z vsega sveta. Slovenska metropola bo pozdravila v svoji sredi družbo najbolj znanih imen današnje vrhunske amaterske košarke. Med moštvi bo bržkone veljala posebna pozornost reprezentanci ZDA, ki je kar šestkrat zapored prepričljivo osvojila zlato olimpijsko medaljo. Svojo premoč na vrhu svetovne amaterske košarke so ameriški igralci dokazali tudi s finalno zmago nad Jugoslavani na mehiških olimpijskih igrah in po štirih letih spet stopili na najvišjo stopnico zmagovalnega olimpijskega odra.

»Mundial 70«, kakor se bo imenovalo svetovno košarkarsko prvenstvo v Ljubljani, bo še toliko večjega pomena za jugoslovansko reprezentanco, ki je v zadnjih letih zablestela med velikani svetovne košarke. Na zadnjem svetovnem prvenstvu v Južni Ameriki so jugoslovanski košarkarji osvojili srebrno medaljo, potem ko so pred svojim največjim uspehom klonili v srečanju z reprezentanco Sovjetske zveze. Prav na tleh Južne Amerike, kjer so Jugoslavani že 1962. leta osvojili naslov neuradnega svetovnega prvaka, je doživel ljubljanski igralec Ivo Daneu enega svojih nepozabnih športnih dogodkov.

Kako pa bodo jugoslovanski košarkarji zaigrali na ljubljanskem »Mundialu 70«? »Prav gotovo je,« meni kapetan reprezentance Ivo Daneu, »da bomo morali vložiti kar največ naporov, da bi ponovili naš

uspeh z zadnje Olimpiade v Mehiki, kjer smo osvojili srebrno medaljo. Naša naloga pa ne bo lahka, saj se zavedamo, da bomo igrali na turnirju, kjer se nikoli ne ve, kdo bo boljši, katero moštvo bo ugnalo drugo in si zaslužilo naslov najboljše košarkarske ekipe na svetu. Potrudili se bomo, da naših privržencev na domačih tleh ne bi razočarali.«

Za košarkarji bodo stopili na sceno najboljše jadralski padalci z vsega sveta. Prireditelji obljublajo, da se bo na desetem jubilejnem svetovnem prvenstvu zbralo rekordno število držav. Na letališču v Lescah pri Bledu naj bi nastopili tekmovalci iz 30 držav z vseh petih kontinentov. Posebna privlačnost blejskega svetovnega prvenstva v padalskih skokih pa bodo prav gotovo atraktivni skoki v Blejsko jezero. In slednjič bodo v oktobrskih dneh prihodnjega leta prišli na svoj »račun« še mojstri orodne telovadbe. Elita svetovne orodne telovadbe bo podobno kot košarkarji tekmovala za najvišja priznanja v ljubljanski Hali Tivoli. Med njimi bomo videli tudi vse tiste, ki so v Mehiki oblikovali olimpijski vrh, torej vse tiste, ki so se pomerili med seboj v odločilnih bojih za najvišje olimpijske nagrade. Ljubiteljem orodne telovadbe, ki ima v Sloveniji svoje bogato tekmovalno zaledje, pa se bo ponudila izjemna priložnost, da med velikani tega privlačnega športa vidijo tudi domačina, dvakratnega olimpijskega zmagovalca na konju z ročaji, 29-letnega Miroslava Cerarja.

Ivan Virnik

Mednarodni turistični krediti Sloveniji

Mednarodna banka se je letos prvič odločila, da bo dajala svoje posojilo tudi za razvoj turizma v svetu. V tej interesni sferi je tudi Jugoslavija. Slovenska vlada je po proučitvi tega in na osnovi dolgoročnega razvoja turizma v Sloveniji že zaprosila za 137 milijard starih dinarjev posojila. S tem denarjem naj bi turistične kapacitete povečali za 20.000 postelj, zgradili bi nekaj novih žičnic, ki bi skupno dnevno prepeljale 35.000 potnikov, hkrati pa bi dobili 30.000 novih restavracijskih sedežev.

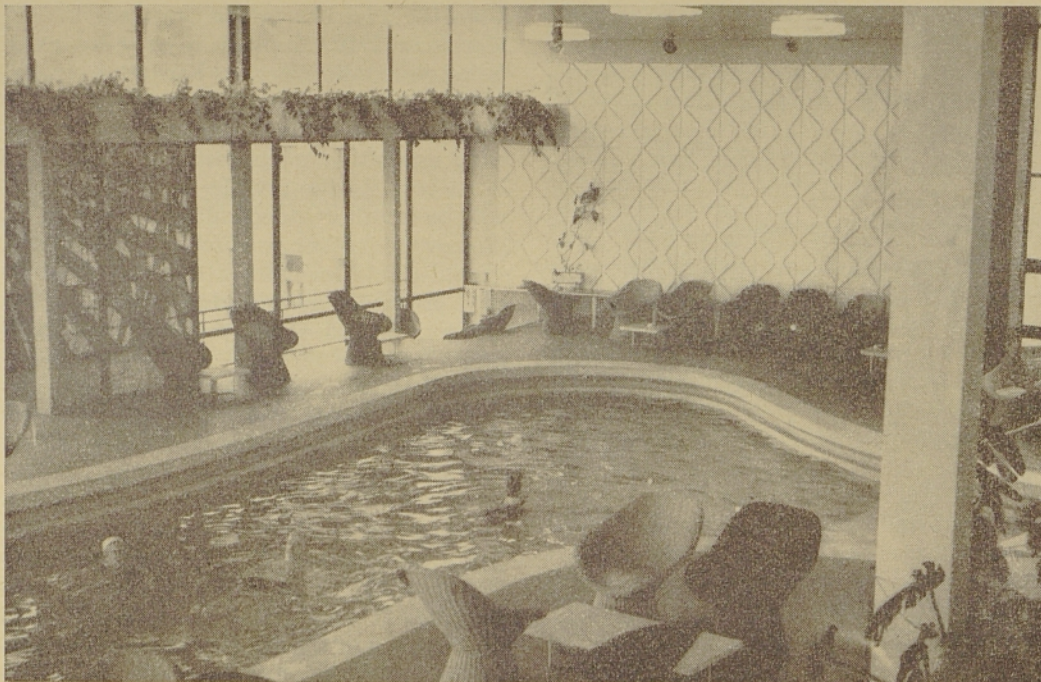
Slovenska odvetniška pisarna v Parizu

Pred nedavnim je naša rojakinja, ki že več let živi v Parizu, Zdenka Gaberšek-Kyovsky odprla lastno odvetniško pisarno, obenem pa je postala tudi uradni prevajalec na kasacijskem in vrhovnem sodišču Francije za vse jugoslovanske državljane. Omenimo naj, da je mme. Gaberškova žena znanega francoskega zdravnika-raziskovalca slovenskega porekla dr. Viktorja Gaberška. Njegova družina še zdaj živi v znani slovenski rudarski naselbini v Wingles-Lens, Pas-de-Calais.

Odvetnica Zdenka Gaberšek je dobro seznanjena z vsemi predpisi iz francoske delovne zakonodaje, zato svetujemo, da se nanjo obračate z vsemi vprašanji, ki se tičejo pravne in socialne zakonodaje ali financ. Njena pisarna je na naslovu: 35 Avenue Simon Bolivar, Paris XIX. Po 19. uri zvečer je mme. Gaberškova dostopna tudi na telefonu PYR 44-73.

»Slovenski park« v Franciji

Ob letošnji 25-letnici, ko je nemški naci zem spremenil miroljubno francosko mesto Saint Marie Aux Mines v Alzaciji v nacistično koncentracijsko taborišče, so se v njem zbrali nekdanji interniranci na lepi spominski slovesnosti. Med interniranci, ki so jih takrat prignali iz taborišča Dachau v to mesto na trdo delo pri gradnji tunela pod Vogezi, je bilo največ Slovencev. Veliko jih zaradi trpljenja, lakote, mučenja in ubijanja ni dočakalo svobode. Nekaj pa se jih je le vrnilo in ti ne bodo nikoli pozabili tistih bridkih dni in tudi ne toplega sočustvovanja in pomoči prebivalcev tega alzaškega kraja. Da bi se vsaj delno oddolžili za moralno in materialno pomoč, ki so jim jo nudili prebivalci tega mesteca v času okupacije ter da bi počastili spomin umrlih tovarišev, so v nedeljo 22. junija slovesno odkrili spomenik, za katerega so nekdanji interniranci sami zbrali denar in ga kupili od slovenskega kiparja Janeza Keržiča. Spomenik so postavili nasproti mestnega gledališča v osrednjem parku, katerega so preimenovali v Slovenski park.

V devetem nadstropju hotela »Adriatic« v Opatiji je bazen z ogrevano morsko vodo. Ta bazen je menda najvišji v Evropi. Ob bazenu je seveda urejen tudi snack-bar, da se kopalci lahko sprosti proti pokrepčajo.
Foto: Janez Zrnc

A swimming pool with warmed sea water in the 9th story of the hotel, Adriatic in Opatija

Half Century of Ljubljana's University

A long wished desire of Slovene people to have their own University was fulfilled on the 23rd July in 1919. This year the Slovene University celebrates its 50th anniversary. The central celebration will take place in October, at the beginning of the year's studies at the University. With the anniversary we shall also remember the successes and the important events of the University achieved in the past 50 years. At the University a great number of professional people — engineers, lawyers, doctors, professors and others have been educated. Quite a large number of Slovene scientists were also educated at the University of Ljubljana.

A Record Harvest of Wheat

The agricultural experts foreseeing of a very rich harvest this year proved correct. In Vojvodina for instance the harvest was 160,000 tracks of wheat, which is the richest harvest they have ever had. The

experts call it a record harvest; it exceeds the richest harvest yet of 129,000 tracks in the year 1959. If we compare these two harvests we have to remember that the 129,000 tracks of wheat in 1959 were produced on 498,000 ha, while this year's harvest was produced on 465,000 ha. That means that the average yield from one ha is 30 % bigger than in the year 1959. In other words, the average yield in Vojvodina was 40 percent higher on one ha at the state farms and 28,5 percent on the private farms. The total Yugoslav year's yield of wheat is nearly half a million tracks. As only 220,000 tracks is necessary for our needs, the remaining 280,000 tracks is a nice profit from this year's harvest in Yugoslavia.

Will the Conquerers of the Moon Visit Yugoslavia?

The former vice-president of USA, Mr. Hubert Humphrey, who spent some days in Dubrovnik, said, before his leave, that

he is taking with him an invitation for the American astronauts, Armstrong, Aldrin and Collins to visit the beautiful town of Dubrovnik. The invitation has been given by the director of the hotel Excelsior who invites the astronauts to spend their holidays in Dubrovnik as the guests of the hotel Excelsior. Mr. Hubert Humphrey promised to present the invitation personally to the astronauts and was sure that they will be very pleased to stop at Dubrovnik on their tour through Europe, which has been already planned.

A Great Interest in the Excavations at Novo mesto

News about the enormous and rich princely graves from the Hallstadt age, excavated by archeologists from Novo mesto, reached even international professional circles. Namely the excavations at Novo mesto can be compared with the most beautiful prehistoric European discoveries.

Interest in the Novo mesto excavation is even seen in the American Universities Princeton and Tennessee, which sent their students of archeology under the guidance of Professor Stephan Poltyny. The excavations have also been visited by students of prehistory from Tübingen, Germany and by students of archeology from Marburg on Lahn, Germany. Throughout the summer Novo mesto was visited by a number of archeologists from different European countries. The Dolenjski muzej from Novo mesto is already preparing to make an exhibition of the most interesting finds under the guidance of the archeologist, Tone Knez.

Festival at Split

At the international pop song festival at Split, where a number of Yugoslav and foreign singers took part, the song »Nono, moj dobri nono« by authors Ivica Krajač and Nikice Kalodjera won the first prize, 5,000 US dollars. The song was sung by the Yugoslav singer, Tereza Kesovija and the Italian singer, Claudio Villa. The festival was a pleasant attraction, especially for tourists who were at the time in Split or the near vicinity on their holidays.

Factory for Prefabricated Houses

The well known wood industry, Marles, is building a new factory for the production of prefabricated houses near Maribor. There is felt a declining interest for the prefabricated week-end houses in Slovenia and in Yugoslavia, while the interest in prefabricated houses for everyday living is encreasing from day to day. A house of about 175 m² living room, garage, cellar and all the other comforts cost from 100,000 to 180,000 dinars. The factory sells every series of houses in advance.

Swimming Pools with Warmed Sea Water

Owing to the record number of tourists visiting our country this summer, some of the hotels and other tourist firms are endeavoring also to reach such a record in the winter time by giving different discounts in hotels, tickets and other benefits and facilities. They expect that this year's winter season will be as successfull as never before.

A pleasant surprise for the tourists who decide to go for vacation in winter will surely be the swimming pools with warmed sea water in some hotels along the Adriatic coast. The pools will be built by hotels which signed a special contract with the Turistična zveza Jugoslavije.

One Hundred Years of the Jesenice Iron-works

The one hundredth anniversary of the Jesenice iron-works was celebrated with festive celebrations and speeches which took place not only in the iron-works itself but also in other places in Jesenice. At the anniversary the president of the Slovene government, Stane Kavčič gave a speech. In honour of the anniversary many interesting performances and exhibitions were organized. The Delavsko prosvetno društvo of Jesenice performed the play »Plavž« (The Furnace) by France Klinar.

International Sports of the Deaf

This year the sports of the deaf from all over the world took place in Belgrade at the beginning of August. With their performances the deaf sportsmen proved

themselves to be as good sportsmen as unhandicapped ones. Some of them even took part in the Olympic Games. The competitions were held in nearly all branches of sport; for instance in athletics, basket-ball, swimming, cycling, wrestling etc.

The New Jet Airplanes

In the middle of August two representatives of the airlines, JAT and Inex Adria Airways went to USA to make contracts for six jet planes with representatives of ESKIM bank and some other ones. JAT is going to buy five planes and the Ljubljana airplane company Inex Adria Airways one. Both companies already have one such plane (DC-9) each. With the money borrowed from the American banks the companies will also train their pilots. The number of Yugoslav jet planes will thus double.

New Cement Works at Trbovlje

Near the existing cement works at Trbovlje a completely new one is going to be built this year. At first the new oven will be built which will produce approximately 1,000 tons of bricks per day. By the year 1972 the production of cement will be increased from the present 200,000 to 580,000 tons per year. The new cement works will cost about 132 million dinars. The consumption of cement in Slovenia is increasing from year to year. Slovene cement works cannot produce enough cement so a lot of cement has to be bought in other republics or even imported from abroad. Besides the increasing demand for cement the construction is logical as the town of Trbovlje lies very near to the biggest consumption centers in Slovenia.

Yugoslavia's Participation in International Fairs

This autumn Yugoslavia is going to participate more in economic exhibitions rather than in fairs. One of the most interesting exhibitions is surely the floating exhibition of Yugoslav goods along the ports of Latin America, organized by the Chamber of Economy and the Jadrolinija from Rijeka. The ship Liburnija is going to stop in different ports of Latin America

from the 16th November this year to 16th March in 1970. Another interesting exhibition will take place in Kuwait from the 20th to 30th November this year. At the end of October there will be an independent exhibition of industrial products in Bratislava. In the middle of October there will be another independent exhibition in Moscow of leather products and shoes, and special machines used in the leather industry. Another independent Yugoslav exhibition of industrial products will take place from the 1st to 9th of October in Paris. A similar exhibition will also be opened at the hotel Ambassador in Los Angeles in October, to which over 3,500 American business men will be invited. Yugoslavia is going to participate in the international fair in Sydney, Australia, for the first time from 16th to 25th October; besides this fair our country is going to take part also at the fairs in Izmir, Köln, Leipzig, Solun and Vienna. At the end of September this year there will be a completely independent Yugoslav exhibition of industrial products in Tokio.

In May this year Australia was visited was visited by a Yugoslav economic delegation for the first time. A member of the delegation, the representative of the firm Sloveniales from Ljubljana signed a contract for 400,000 dollars of sports equipment. The signed contract is a great success as it is worth as much as the whole of our export last year. Yugoslavia imports over 25 million dollars worth of wool and leather from Australia every year. Also other Yugoslav firms partaking in the international fair at Sydney expect to take advantage of the fair in Sydney.

Hop Congress Taking Part in Ljubljana

The hop growers of nine European countries are united in a special organization — The European Hop Bureau. The members of the organization are the hop-growers of Belgium, Great Britain, West Germany, France, Poland, Spain, Czechoslovakia, Bulgaria and Yugoslavia. Every year a special congress is organized at which are discussed questions and problems important to all members of the union. This year the congress took place in Ljubljana. More than two hundred hop-

growers and delegates from the above mentioned countries participated in the congress. At the congress were also present delegates from Hungary, Rumania and East Germany.

International Biennial of Graphics in Ljubljana

A total of 345 artists from forty-six countries displayed about a thousand works at the famous international graphics exposition in the Modern Gallery in Ljubljana. The Grand Prix of the eighth Ljubljana Biennial was won by Janez Bernik, a Yugoslav, otherwise winner of various international prizes and tokens of recognition, and the prize of honour of Giuseppe Capogrossi. Prizes were won by Jiri Anderle (Czechoslovakia), Lourd Castra (France), and Frank Stella (United States). The jury was made up of directors of well-known art institutions from eight European countries and the United States.

A retrospective exposition of works by earlier prize winners was organized during the biennial. The exhibitors were Hans Hartung (France), Antoni Tapes (Spain), Jesper Jones (United States), and Dževad Hozo (Yugoslavia).

History of Circle 3

The first notice of the organization of Circle 3 was published in 1938 in the Mladinski List with the official meeting being held at the home of J. F. Terbizan. The members decided to hold 2 meetings a month, the first elected officers were Ray and Florence Durn, William Zurc, Olga Zaubi, Eugene and Dora Terbizan, Josephine Gorjanc.

One of the first big projects of the circle was the presenting of a play »Sestrin Varuh« in Slovenian, commemorating the 25th anniversary of the Juvenile Department. Directed by Joseph Durn, the cast included in addition to the officers, Frank and Henry Gorjanc, Frank Kasich, Mary Pentarich, Eddie Slejko, Eugene Terbizan.

At first, circles were known by the name of the lodge which sponsored them, and so Circle 3 was called Circle V Boj 53. The adults responsible for its concept were: Matt Petrovich, Supreme Board member; J. F. Terbizan, secretary of Cleveland Fe-

Circle 3 SNPJ in Cleveland. Right to left: Mr. Frank Janiga (Youth Director SNPJ), Mrs. Dorothy Stelmach (Assistant Director Circle 3), Mrs. Mary Dolsak (Director Circle 3)

and Mrs. Jennie Zaman (District 3 Representative). Picture taken at Circle 3 SNPJ 30th anniversary

deration; Frank Barbich, president Lodge 53 and also a Supreme Board member; Joseph Durn, secretary of Lodge 53 and first advisor of the circle.

In 1939, the Society assigned each circle a number in the order that they had been organized, and Circle V Boj 53 became Circle 3 as it is known today. Officers were Ray Durn, Eugene Terbizan, Josephine Gorjanc, Dorthy Ogrinc; manager was Joseph Durn.

With the beginning of World War II, Circle 3, as with most other groups, became a victim of the war, and must be classified as inactive.

In 1948, a reorganizational meeting was held by the lodges of Slovenian Workmen's Home on Waterloo Rd., presided by Joseph Durn, with Walter Lampe as recording secretary. Mrs. Marge Maslar was elected director. The following members attended the first scheduled meeting: Elizabeth Brencic, George Beluscar, Patricia Bohinc, Rosemary Bohinc, Sandra Benedict, Anna Cernick, Jerry Clapacs, Clifford Gabriel, Jean Gerchman, Corine Gubanc, William Jelinek, Carol Kleindienst, Rose Marie Krasovetz, Theodore Krasovetz, William Kronik, Gertrude Laznik, Leonard Maslar, Stephen Maslar, David Matthews, Nancy Matthews, Rudolph Per-

dan, William Perdan, Marcia Person, Alice Pike, Donald Pirc, Robert Pirc, Donna Primc, Ronald Primc, Myron Spehar, Richard Spehar, Geraldine Spilar, Marlene Spilar, Dolores Streeter, William Streeter, Janice Tolar, Marianne Tolar, Audrey Tursic, William Vollman, Anthony Zigman, Kathleen Zorman, Henry Zorman.

Records show that Circle 3 then continued under the following directors: Christine Lisch, Doris Sadar, Gerry Spilar Trebets, Mary Perdan Dolsak. Assistants during various terms were: Caroline Opalk, Marie Francel, Jean Jelinek, Hilda Bajec, Karen Sejovic, Jennie Zaman, Dorothy Stelmach.

Other adults especially deserving recognition are: John Zaman, John Zajc, Rudolph Lisch, Agnes Stefanic Pace, Anthony Gerchman, John Spilar, John Strancar, Mary Durn, Anthony Pirc.

Today, Circle 3 is carrying on an exciting program of activities under the direction of Mary Dolsak and Dorothy Stelmach. Taking advantage of the opportunity of meeting together as a circle, members form new friendships, participate in experiences, and cultivate interests not found elsewhere.

Mary Dolsak
Circle 3 Director

Dorothy Stelmach
assistant Director

Zakaj ne po slovensko? — Slovene by Direct Method

Že pred nekaj leti je Slovenska izseljenska matica izdala kratek, priložen učbenik za učenje slovenščine v štirih različnih izdajah: za angleško govoreče področje — "Slovene for You", za francosko «Le slovène a votre portée», za špansko «Quiéren hablar en esloveno?» in za nemško »Möchten Sie nicht Slowenisch Lernen?«. Ščasoma pa se je pokazalo, da je bilo vse to premalo. Najprej so se pojavile pripombe, da so učbeniki pretežki, da ne morejo veliko koristiti nekomu, ki nima nikakega predznanja slovenščine ali ki je pri učenju pripuščen sam sebi, brez pomoči slovenskega učitelja, kljub temu pa so bili vsi učbeniki kmalu razprodani. Še največje je bilo povpraševanje po podobnem učbeniku slovenščine na angleško govorečem področju v svetu, v Združenih državah Amerike, Kanadi in v Avstraliji. Zanj so se najprej začeli zanimati Slovenci po poreklu, potomci naših izseljencev, ki je njih materinski jezik slovenščina, vsakdanji pa angleščina. Njihovo znanje slovenščine je le nepopolno, pogosto se omejuje le na nekaj osnovnih besed. Nemajhno zanimanje za učbenik slovenščine je tudi med novejšimi izseljenci, ki so se v angleško govorečih deželah naselili v zadnjem času in se poročili z domačinkami; take družine so pogosto ohranile povsem slovenski značaj — le da se doma ne govori slovensko. Skratka zanimanja za tečaj slovenščine za angleško govoreče je bilo dovolj, da je Slovenska izseljenska matica lahko začela s pripravami za izdajo primerne učbenika. Za delo, zelo zahtevno in dolgotrajno, se je dogovorila s predavateljem na filozofski fakulteti dr. Jožetom Toporišičem, ki se je pisanja učbenika lotil z veseljem in z veliko temeljitostjo. Zavedal se je, da orje ledino, saj doslej še ni bilo učbenika slovenščine za tujce po najmodernejši metodi, na gramofonskih ploščah in v knjigi.

Knjiga in plošče s slovenskimi teksti so primerni za vse, za Slovence ali tujce, za tiste, ki slovensko že znajo, pa bi si hoteli znanje obnoviti, še bolj pa seveda za tiste, ki ne znajo ničesar in bi se radi naučili. Avtor je pri pisanju učbenika računal tako na naše rojake, ki bi se med obiskom v Sloveniji s svojimi sorodniki radi pogovorili po slovensko, kakor tudi na tujce, ki bi se radi seznanili s slovensko književnostjo, pa ne poznajo niti osnov slovenskega jezika. Knjiga seveda uči slovenski knjižni jezik, pa vendar upošteva tudi pogovorni jezik in opozarja na posamezna narečja. To pa je bila tudi najboljša možnost, saj knjižni jezik razumejo vsi, tudi tisti, ki vse življenje govore le narečje. Učbenik upošteva osnove slovenske slovnice, vendar pa je posebna pozornost posvečena fonetičnim primerjavam med slovenščino in angleščino; v prvih petih lekcijah je posebej obdelana izgovorjava slovenskih glasov z vajami. Tudi v teh lekcijah uvajajo — kakor kasneje — vse slovnične in fonetične posebnosti kratki razgovori, kar se je izkazalo še posebej primerno. Razgovori so natisnjeni v knjigi v slovenskem in angleškem jeziku, na ploščah pa so le v slovenščini.

Avtor daje tudi najprimernejše napotke za učenje: v prvih petih lekcijah preberi vse o slovenskih glasovih, za tem pa po-

slušaj njih izgovorjavo na ploščah in posamezne glasove ponavljaj za spikerjem. Poslušaj posneto besedilo (v prvi lekciji npr. »Kava ali čaj«) enkrat ali dvakrat, tretjič pa ob poslušanju beri prevod slovenskega besedila v angleščini. Potem beri slovenski tekst sam in po spominu primerjaj svojo izgovorjavo z izgovorjavo na plošči, ravnaj pa se tudi po fonetičnem zapisu slovenske izgovorjave, ki je prav tako objavljen v knjigi. Da bi preskusil, če izgovarjaš pravilno, poslušaj ploščo ponovno.

Vsakemu besedilu sledi razlaga novih slovničnih pravil. Razlago je treba prebrati pazljivo in se je naučiti. Najlaže si jo zapomniš, če jo prebereš takoj za tem, ko si poslušal besedilo na plošči. Opraviti je treba tudi vse vaje, ki slede lekciji. Vprašanja, ki so v vajah, se dopolnjujejo z besedilom na plošči. Na koncu knjige pa so tudi rešitve vseh slovničnih vprašanj in vaj, tako da se lahko preveri, če si jih rešil pravilno.

Posebno važno bo to, da bo treba besedilo na ploščah poslušati večkrat in ponavljati za spikerjem. Na ta način si bo vsakdo lahko sam izboljševal izgovorjavo; če mu bo šlo teže, bo pač poslušal večkrat in ponavljal, da bo pravilno izgovarjavo »ujel v ušesa«.

Na koncu knjige je tudi abecedni slovar vseh slovenskih besed, ki so uporabljene v učbeniku. Ta bo najbolj koristil pri sprotnem učenju in pri reševanju vaj, prav pa bo prišel tudi pri branju slovenskih besedil na splošno, saj je zajetih 2000 besed, ki se v vsakdanjem življenju najpogosteje uporabljajo.

Številni napotki za učenje so napisani še v vsaki lekciji posebej, saj je slovnica razlagana v obliki prijetnega kramljanja, na živahen in poljuden način. V veliko pomoč bosta tudi dve kazali, eno na začetku in drugo na koncu knjige: prvo govori o temah, obravnavanih v posameznih lekcijah (npr. stanovanje, trgovina, gledališče, šport itd.), drugo pa pripoveduje, kje se najde posamezne slovnične probleme.

Profesor dr. Toporišič ob koncu svojega uvoda posebej poudarja: slovenski jezik ni težji kot večina drugih jezikov in vsakdo izmed nas je sposoben, da se nauči vsaj en tuj jezik. Znanje jezika pa je velika stvar, zato je marsikdaj treba pri učenju in izpopolnjevanju vložiti veliko truda. Če računaš na to, da bo znanje pač tolikšno, kolikor truda si vložil, potem uspeh ne more izostati. To pa bo tudi največje zadovoljstvo in korist.

Plošče — izdelala jih je slovenska tovarna Helidon — so vložene v ličen album, knjiga pa je tudi bogato ilustrirana; vsako besedilo ima poleg risbo, ki naj bi pomagala pri boljši ponazoritvi vsebine, obenem pa nanjo opozarjala na večkrat hudomušen ali šaljev način. Ilustracije so delo znanega karikaturlista Marjana Bregarja.

Sodoben učbenik slovenščine za tujce »Zakaj ne po slovensko?« — "Slovene by Direct Method" tako po metodi kakor po načinu tehnične izdelave ne zaostaja za podobnimi učbeniki tujih jezikov v svetu. Prepričani smo, da bo koristil tako številnim slovenskim rojakom, raztresenim skoraj po vsem svetu, kakor tudi številnim tujcem, ki se vse bolj zanimajo za učenje slovanskih jezikov in med njimi tudi slovenščine. In to je bil tudi namen: naj se uči slovenski jezik vsakdo, ki si to želi. **Jože Prešeren**

Prežihov Voranc:

Ljubezen na odoru

(odlomek)

Bila je srednje velika baba, krepka, bedrata in prsata, a vse tako, da je bilo ravno prav obliknjeno. Njen obraz je bil širok, lep, zdrave, malo zagorele kože, ki je rada zardevala, kadar je kdo kvantal. Posebno čudna, življenja polna in vabeča so bila njena široka usta, polna močnih belih zob, ki so tičali v vlažnih obilnih dlesnih in so ob smehu prihajali do zadnjega kotnika na beli dan. Kadar se je režala, je postajalo moškimi sitno. Imela je rjave, velike, lesketajoče se oči in črno, sila razkošno kito na glavi. Taka je bila Radmanca, ko se je pri hiši zibal že sedmi otrok.

Pri Radmanu so imeli vsega štiri njive, a vse tako strme, da so jih v starih časih, ko je bilo še dovolj rok na razpolago, kopali, a ne orali. Zdaj so jih že dolgo orali, dasiravno za oranje niso mogli uporabljati jarma, temveč posebne telege za brežno delo. Za oračem je moral zmeraj iti še tretji, ki je z nogami in rokami krotil svežo brazdo k tlom, da se ni skotalila po strmini in se zgubila v globači.

Radman je zoral, posejal, več se pa za njive ni brigal; Radmanco pa je čakalo še veliko dela, imela je na skrbi, da na vsaki njivi spravi prvo zorano brazdo z roba na odor vrhu njive. To je delo vseh strminecve že od davnih časov, kajti če ne bi tega delali, bi bila vsa zemlja kmalu odorana v nižavo, za njo bi pa ostali le suhi, kamniti odori.

Ker je bilo to odvečno, posebno delo strminecve, ki ga dolinci in kmetje na zložnejših položajih niso poznali, se je imenovalo: robota.

Radmanca je vstala zjutraj, ko še pridno svitalo ni, vzela svitek in jerbas in se lotila prve, največje njive. Tako zgodaj zato, ker je robota morala biti opravljena poleg drugega, vsakdanjega dela. Ko je prišla na rob njive, je pokleknila na ral ter vzdihnila: »Bog in ta sveti križ, menda ja ne bo greha!«

Po starem izročilu je greh prenašati zemljo; ta greh se je pa moral odkupiti s posebno prošnjo.

Nato je z rokama začela grebsti vlažno brazdo v jerbas, ga napolnila, zadela na glavo in počasi odnesla po strmini na vrh njive, kjer je spet počenila ter kleče izsula zemljo v odor zadnje brazde, rekoč: »Menda bo ja gratalo!«

Preden je sonce razgrnilo svojo svetlobo izza pobočja, je Radmanca že petdesetkrat prehodila njivo; petdeset jerbasov ali več kakor dva tisoč kilogramov zemlje je že znosila na odor njive.

Prežihov Voranc:

L'amour dans les labours (extrait)

La Radmanca était une femme de taille moyenne, vigoureuse, forte des cuisses et de la poitrine, mais sans excès et l'ensemble était plutôt harmonieux. Son visage était large et beau; sa peau saine, un peu hâlée, rougissait volontiers lorsqu'on disait des jurons en sa présence. Mais le plus séduisant était sa bouche pleine de vie, aux lèvres charnues, découvrant de solides dents blanches plantées dans de saines gencives. Lorsqu'elle riait, ses dents apparaissaient au grand jour jusqu'à la dernière molaire. Et ce rire troublait les hommes. Elle avait de grands yeux bruns et brillants; une tresse lourde, épaisse et brune couronnait sa tête.

Telle était la Radmanca lorsque le foyer s'enrichit d'un septième enfant.

Les Radman possédaient quatre champs situés sur de si fortes pentes que, autrefois, à l'époque où la main-d'oeuvre ne manquait pas, on les bêchait à la main. Maintenant on les labourait, utilisant pour cela un joug spécial pour les pentes. Derrière le premier laboureur il devait toujours y en avoir un qui, des pieds et des mains, foulait et ramenait les mottes contre le sol, pour que la terre retournée ne roulât pas sur la pente et ne se perdit pas dans le ravin.

Radman labourait, ensemencé, puis ne se préoccupait plus des champs; le reste était le travail de la Radmanca. Elle avait pour tâche de transporter la terre rejetée par le dernier sillon du haut. C'est le travail de tous ceux qui cultivent les escarpements depuis des temps anciens, car, s'ils ne l'effectuaient pas, les labours auraient depuis longtemps fait descendre la terre dans la plaine et il ne leur resterait plus que des surfaces de rochers desséchées.

Comme c'était là un travail supplémentaire particulier aux habitants des escarpements, ignorés dans les vallées par les paysans mieux lotis, on l'appelait la corvée.

La Radmanca se levait tôt, quand il ne faisait pas encore bien jour, elle prenait son tortillon, une corbeille et elle s'attaquait au premier champ, le plus grand. Elle partait de très bonne heure parce que la corvée doit être faite en bord du travail quotidien. Ce jour-là, quand elle arriva au bord du champ, elle s'agenouilla sur la terre labourée et soupira:

«Par Dieu et la sainte croix, qu'il n'y ait pas de péché!» Selon une ancienne tradition, transporter la terre était un péché qui devait être racheté par une prière spéciale.

Puis de ses mains elle se mit à gratter le sillon humide, remplit la corbeille, la chargea sur sa tête et la porta lentement du bas de la pente vers le sommet du champ, où elle s'accroupit de nouveau et versa la terre dans la rigole du dernier sillon, en priant:

«Plaise au ciel que la graine y germe!»

Avant que le soleil se fût montré derrière le versant, la Radmanca avait parcouru le champ cinquante fois; elle avait déjà transporté là-haut cinquante corbeilles, plus de deux tonnes de terre.

Traduit par V. Jesenik

La Yougoslavie sur les marchés internationaux

Au cours de l'automne prochain, la Yougoslavie participera avant tout aux expositions économiques internationales, et moins aux foires. Une des expositions les plus intéressantes, préparées par la Chambre Economique Fédérale ensemble avec la Jadrolinija de Rijeka, est certainement l'exposition flottante des marchandises yougoslaves, destinées à l'Amérique Latine. Du 16 novembre de cette année au 16 mars 1970, le bateau Liburnija s'arrêtera dans les divers ports de l'Amérique Latine. Il s'arrêtera dix fois.

Une autre exposition intéressante aura lieu à Koweït du 20 au 30 novembre prochain. Fin octobre, la Yougoslavie présentera une exposition autonome d'articles industriels à Bratislava et, à la mi-octobre, une exposition indépendante d'articles du cuir, de chaussures et de machines spéciales pour le travail du cuir à Moscou. Du 18 septembre au 9 octobre, il y aura à Paris une exposition industrielle yougoslave autonome. Une exposition analogue sera ouverte en octobre aussi à l'hôtel Ambassador à Los Angeles, à laquelle on invitera plus de 3500 hommes d'affaires américains. Du 16 au 25 octobre prochain, la Yougoslavie participera pour la première fois à la foire internationale de Sydney en Australie, ainsi qu'aux foires d'Izmir, de Cologne, de Leipzig, de Salonique et de Vienne.

Fin septembre de cette année, nous ouvrirons à Tokyo une exposition yougoslave indépendante de produits industriels, dont nous attendons de bons résultats.

En mai dernier, notre délégation économique a pour la première fois visité l'Australie. A cette occasion, le représentant de l'entreprise Slovenijales de Ljubljana, membre de la délégation, a vendu pour 400.000 dollars d'équipement sportif, ce qui certes représente la valeur de notre exportation de toute l'année. Tous les ans, la Yougoslavie importe de l'Australie pour 25 millions de dollars de laine et de cuir brut. C'est pourquoi nous comptons beaucoup aussi sur notre première présentation à la foire internationale de Sydney.

Une nouvelle cimenterie à Trbovlje

A côté de la cimenterie déjà existante à Trbovlje on commencera cette année même à en construire une nouvelle. Tout d'abord on installera un four rotatif d'une capacité de mille tonnes de clinker par jour. A l'aide d'investissements d'un montant de 132 millions de dinars jusqu'à l'année 1972 on augmentera la production de la cimenterie des actuels 200.000 tonnes de ciment à 580.000 tonnes par an.

En Slovénie, la consommation du ciment s'accroît constamment et les cimenteries Slovènes n'en produisent pas assez. C'est pourquoi la Slovénie en achète dans certaines autres cimenteries du pays et, en partie, même à l'étranger.

Outre les besoins de plus en plus grands, l'extension de la cimenterie de Trbovlje se justifie aussi par la position favorable de la ville. Elle se trouve en effet près des centres de consommation plus importants en Slovénie.

Le Congrès houblonnier à Ljubljana

Les producteurs du houblon de neuf pays européens sont unis dans une organisation spéciale — le Bureau houblonnier européen. Les membres en sont maintenant la Belgique, la Bulgarie, la Tchécoslovaquie, l'Allemagne Fédérale, l'Angleterre, l'Espagne, la France, la Pologne et la Yougoslavie. Tous les ans, ces pays organisent un congrès particulier, où ils consolident leurs contacts et traitent des questions qui sont d'un intérêt commun pour tous les membres. Cette année, ce congrès eut lieu à Ljubljana, avec la participation de plus de 200 délégués de tous les pays mentionnés et des houblonniers de Hongrie, de Roumanie et de l'Allemagne de l'Est.

Une usine de maisons préfabriquées

A côté de Maribor, l'entreprise du bois Marles construit une nouvelle usine de maisons préfabriquées. En Slovénie et en Yougoslavie, on s'intéresse de moins en moins aux maisonnettes de vacances préfabriquées, mais par contre de plus en plus aux maisons d'habitation préfabriquées. Une telle maison, qui a jusqu'à 175 m² de

superficie utile, avec un garage, une cave et tout le confort, vaut de 100.000 à 180.000 dinars. L'usine vend déjà à l'avance presque toute sa production.

Des piscines avec de l'eau de mer chauffée

Après la saison touristique d'été record, certaines entreprises hôtelières et touristiques s'efforcent de battre le record aussi au cours de l'hiver prochain. Si leurs projets se réalisent, nous pouvons espérer que la saison d'hiver sera plus efficace que jamais jusqu'ici.

A côté des facilités accordées jusqu'à présent, une nouveauté particulière attirera les touristes dans la nouvelle saison hivernale: des piscines avec de l'eau de mer chauffée dans tous les hôtels qui ont conclu un accord spécial avec la Fédération du tourisme de Yougoslavie.

Les conquérants de la Lune viendront-ils en Yougoslavie?

L'ancien vice-président des USA, Hubert Humphrey, qui a passé quelques jours en juillet à Dubrovnik, a déclaré avant son départ qu'il était porteur d'une invitation adressée aux astronautes américains Armstrong, Aldrin et Collins, à venir visiter Dubrovnik. Le directeur de l'hôtel Excelsior invite les astronautes à passer leur congé dans notre ville en tant qu'hôtes de l'hôtel.

Hubert Humphrey a dit aussi qu'il remettrait l'invitation personnellement aux astronautes et qu'il était persuadé qu'ils répondraient à cette invitation au cours de leur tournée européenne déjà prévue.

Un demi-siècle de l'Université de Ljubljana

Le voeu très ancien des Slovènes d'obtenir leur université a été réalisé le 23 juillet 1919. Toute la slovénie célébrera le cinquantième de son université très solennellement; les principales manifestations auront lieu en octobre, lorsque les cours auront repris. A l'occasion du cinquantième, nous nous souvenons aussi des grands succès obtenus par cette institution

Oktober — čas trgatve

au cours de cette période. Elle a en effet donné au peuple slovène un grand nombre de personnalités d'une haute culture — ingénieurs, juristes, médecins, professeurs et autres, dont aussi des scientifiques de l'époque la plus récente — atomistes et ingénieurs de l'électronique.

Cent ans des aciéries de Jesenice

Le 27 juillet dernier se tint à Jesenice une grande réunion en l'honneur du centenaire des aciéries de cette ville. Le président du gouvernement slovène, Stane Kavčič, y parla. A cette occasion il y eut à Jesenice aussi plusieurs autres manifestations et expositions. La société culturelle ouvrière de la ville représenta aussi la pièce de France Klinar «Le haut-fourneau».

Le plus de blé jusqu'ici

Les prévisions des spécialistes agricoles, selon lesquelles nous pouvions nous attendre cette année à une moisson record, se sont entièrement réalisées. Dans la seule Voïvodine, on a récolté cette année 160.000 wagons de blé, ce qui n'avait jamais encore été réalisé jusqu'ici. En 1959, en effet, on avait réussi à récolter 129.000 wagons.

Le succès des cultivateurs de Voïvodine est d'autant plus grand, si l'on sait que les

The vintage

129.000 wagons de blé d'alors avaient été récoltés sur 498.000 hectares, alors que les 160.000 wagons de cette année l'ont été sur 465.000 hectares. Cela signifie que la récolte moyenne à l'hectare est de 30 % supérieure à celle de l'année 1959. La récolte moyenne de cette année en Voïvodine s'élevait à 40 quintaux à l'hectare dans les domaines d'Etat et à 28,5 quintaux dans les propriétés privées.

La récolte yougoslave entière en blé de cette année se monte presque à un demi-million de wagons. Comme les besoins du pays sont de 220.000 wagons, l'excédent est presque de 280.000 wagons.

Les jeux sportifs mondiaux des sourds

A Belgrade se déroulèrent au début du mois d'août les jeux sportifs des sourds du monde entier. Ces sportifs ont prouvé que souvent ils ne retardent pas sur les sportifs sains. Parmi eux il y avait même des concurrents qui avaient déjà participé aux Jeux olympiques. Il y eut des compétitions dans presque toutes les branches sportives — en athlétisme, en basket-ball, en natation, en lutte, en cyclisme, etc.

Le Festival de Split

Au festival international de la chanson à Split, auquel participèrent de nombreux

chanteurs yougoslaves et étrangers, le premier prix de 5000 dollars USA fut décerné à la chanson «Pépé, mon bon Pépé», créée par Ivica Krajač et Nikica Kalodjera. Elle était chantée par la Yougoslave Tereza Kesovija et l'Italien Claudio Villa. Ce Festival éveilla un grand intérêt chez les touristes du pays et de l'étranger, qui séjournaient alors à Split et aux environs.

De nouveaux avions à réaction

A la mi-août, les représentants de la compagnie aérienne JAT et de «Inex Adria Airways» partirent pour les USA, où ils s'entendirent avec les représentants de la banque ESKIM et de quelques autres banques sur l'achat de six avions à réaction. JAT achètera cinq avions et la compagnie «Inex Adria Airways» de Ljubljana acquerra le sixième. Les deux compagnies possèdent déjà un avion chacune de ce type (DC-9). Avec les crédits qu'elles obtiendront auprès des banques américaines pour l'achat des avions, elles formeront aussi les pilotes yougoslaves.

Un grand intérêt règne pour les fouilles de Novo mesto

La nouvelle concernant les tombeaux princiers extrêmement riches de la période de Hallstatt, découverts par les archéologues de Novo mesto, a déjà pénétré dans les cercles professionnels internationaux. Ces découvertes font partie en effet par leur beauté du sommet même de la préhistoire européenne.

Novo mesto a déjà reçu la visite des étudiants en archéologie des Universités américaines de Princeton et du Tennessee, sous la direction du professeur Stephan Foltiny. Ils ont été suivis par les étudiants de préhistoire de l'Université de Tübingen en Allemagne et ceux de Marburg sur Lahn. Au cours de l'été sont venus encore de nombreux autres spécialistes européens en archéologie.

Le Musée de la Basse Carniole de Novo mesto, qui a fait les fouilles sous la direction de l'archéologue Tone Knez, présentera aussi en automne une exposition des découvertes les plus intéressantes.

Yugoslavia en ferias internacionales

Yugoslavia, este año, en otoño, participará ante todo en exposiciones internacionales y menos en ferias. Una de las más interesantes exposiciones será, sin dudas, la exposición flotante de productos yugoslavos que visitará América Latina. El barco Liburnija entre el 16 de noviembre de este año y el 16 de marzo de 1970 se detendrá en varios puertos de América Latina.

Otra interesante exposición tendrá lugar en Kuvat entre el 20 y el 30 de noviembre del presente año.

A fines de octubre Yugoslavia inaugurará la exposición industrial en Bratislava y a mediados de octubre la exposición de productos de cuero, zapatos y maquinaria para la industrialización del cuero en Moscú. Del 1 al 9 de octubre tendrá lugar en París la exposición industrial yugoslava. Una exposición similar inaugurarán también en el hotel Ambassador en Los Angeles.

Del 16 al 25 de octubre Yugoslavia participará por primera vez en la feria internacional en Sidney, Australia. Aparte de esto participará en las ferias de Izmir, Köln, Laeipzig, Solun y Viena.

A fines de setiembre inaugurarán la exposición industrial yugoslava en Tokio.

En mayo de este año una delegación económica yugoslava visitó por primera vez Australia. En esa oportunidad un miembro de la delegación, representante de la empresa Slovenijales de Ljubljana, vendió equipos deportivos en un valor de 400.000 dólares, que representa el valor de nuestras exportaciones en un año. Yugoslavia exporta a Australia 25 millones de dólares en lana y cuero crudo. Por esta razón esperamos bastante de nuestra primera participación en la feria internacional de Sidney.

Nueva fábrica de cemento en Trbovlje

En Trbovlje comenzarán, este año, a construir una nueva fábrica de cemento junto a la ya existente. En las obras invertirán 132 millones de dinares y de esta manera hasta el año 1972 aumentará la producción de cemento de 200.000 toneladas a 500.000 al año.

En Eslovenia aumenta día a día el consumo de cemento y su producción es insuficiente. Debido a esto Eslovenia compra ce-

mento de otras fábricas del país y parcialmente lo importa. Por esta razón se justifica la ampliación de esta fábrica.

Fábrica de casas prefabricadas

Cerca de Maribor contruyen una nueva fábrica de casas prefabricadas. Estas casas con una superficie de 175 m², con garage, sótano y otras comodidades cuestan entre 100.000 y 180.000 dinares.

La fábrica ha vendido ya casi toda su producción por adelantado.

Piscinas con agua caliente de mar

Luego de una temporada de verano tan exitosa como la de este año, muchas empresas turísticas se esfuerzan por establecer un nuevo record en la temporada invernal. Junto a las ya tradicionales rebajas y comodidades que ofrece la temporada invernal, atraerá a los turistas una nueva novedad: piscinas con agua caliente de mar en todos los hoteles que han firmado un contrato especial con la Unión Turística Yugoslava.

Visitarán los astronautas Yugoslavia?

El ex-vicepresidente de los EEUU Hubert Humphrey, que en el mes de julio visitó Dubrovnik, antes de su partida comunicó que lleva consigo la invitación para que los astronautas, Armstrong, Aldrin y Collins visiten Dubrovnik. La invitación fue extendida por el director del hotel Excelsior. Los astronautas pasarían sus vacaciones en este lugar como invitados del hotel.

Hubert Humphrey expresó que entregará personalmente la invitación a los astronautas y que está seguro de que éstos la aceptarán.

Medio centenario de la Universidad de Ljubljana

El viejo deseo de los eslovenos de tener su propia universidad se convirtió en realidad el 23 de julio 1919. Toda Eslovenia festejará solemnemente este aniversario. Los festejos principales tendrán lugar en el mes de octubre, cuando comience el nuevo año de estudios.

Junto a los 50 años recordamos también los grandes éxitos que alcanzó esta intu-

ción pues entregó al pueblo esloveno numerosos ingenieros, juristas, médicos, profesores y otros, entre los cuales se encuentran también científicos de la era moderna atómicos y electrónicos.

Record en la producción de trigo

Este año se alcanzará record en la producción de trigo. Solamente en Vojvodina han obtenido 160.000 vagones de trigo, cantidad que no han alcanzado nunca hasta ahora. Con esto se superó la producción del año 1959 en el cual obtuvieron 129.000 vagones de trigo.

El éxito de los campesinos de Vojvodina es aún mayor si tenemos en cuenta que en el año 1959 obtuvieron 129.000 vagones de trigo en 498.000 hectáreas y este año 160.000 vagones en 465.000 hectáreas. Esto significa que el promedio de producción por hectárea aumentó en un 30%. La producción total yugoslava de trigo, alcanzó casi medio millón de vagones. Para el mercado local necesitamos 220.000 vagones lo que significa que quedan 280.000 vagones para la exportación.

Competencia mundial deportiva de sordos

En Belgrado comenzaron a principios de agosto los juegos deportivos en los cuales participan sordos de todo el mundo. Con su actuación estos deportistas demostraron que no quedan atrás en comparación con sus sanos colegas pues algunos de ellos ya han participado en los juegos olímpicos. La competición abarcó distintas ramas deportivas: atlética, basquetball, natación, ciclismo, etc.

Festival en Split

En el festival internacional de la canción que tuvo lugar en Split y en el cual participaron cantantes yugoslavos y extranjeros, obtuvo el primer premio, 5000 dólares, la canción »Nono, moj dobri nono«. Los autores de la composición son Ivica Krajač y Nikica Kalodjera. La interpretaron la cantante yugoslava Tereza Kesovija y el cantante italiano Claudio Villa. Este festival despertó gran interés entre los turistas y extranjeros que se encontraban en ese momento en Split y sus alrededores.

Kanada

Proslava v Wellandportu

Tudi letos je bila v Wellandportu na farmi majorja Williama Jonesa tradicionalna proslava Kanadsko-jugoslovanskega dneva. Temu, že osemnajstemu srečanju je prisostvovalo letos okrog tri tisoč naših rojakov iz okolice Toronta, Hamiltona in Niagare. Med njimi je bilo veliko mlajših, ki so se šele v zadnjih letih priselili v Kanado, pa tudi Kanadčanov nejugoslovanskega porekla. Na srečanju je najprej govoril predsednik odbora za proslavo Branko Mihić, nato pa Morton Schulman, poslanec parlamenta province Ontario, major Jones in generalni konzul SFRJ v Torontu Čalovski.

V kulturno-zabavnem je razen domačih sodelovala tudi skupina umetnikov iz Jugoslavije. Program je bil boljši in bogatejši kot prejšnja leta. Prvikrat je to tradicionalno srečanje pozdravil tudi eden izmed kanadskih funkcionarjev — Mortona Schulman, pozdravno pismo pa so dobili tudi iz kabineta premiera Trudeauja in osebno od premiera Ontaria Roberta.

Slovenski telovadci v St. Catharines

Jugoslovanska gimnastična reprezentanca je pred nedavnim gostovala v Kanadi, kamor so jo povabili na troboj med gimnastičnimi reprezentancami ZDA, Kanade in Jugoslavije. Naša vrsta je na tem tekmovanju zmagala ekipno in tudi v tekmovanju posameznikov je zmagal naš rojak, večkratni šampion Miroslav Cerar.

Jugoslovanske tekmovalce, med katerimi je bila večina Slovencev, je povabil v goste v slovensko naselbino znani trgovec iz St. Catharinesa Ray Bukovec. Ogleдали so si nekatere tamkajšnje zanimivosti, ves čas pa so bili v središču pozornosti tamkajšnjih Slovencev in tudi domačinov. Brez dvoma so odnesli iz Kanade najlepše vtise.

ZDA

Novo slovensko gostišče

V Chicagu sta na Chermak Rd. odprla novo gostišče Slovenca Anton Mikolič in Viktor Martinčič. Imenovala sta ga »Café Bled«. V priznanim vabilu gostom sporočata, da bodo v novem lokalu postreženi z vsakovrstnimi jedili in pijačami, med temi tudi z domačimi sendviči. Na razpolago imajo tudi dvorano primerno za razne prireditve, gostije in podobno. Vsako soboto je v »Café Bled« ples. Prav gotovo v novem gostišču gostov ne bo primanjkovalo.

Pred 50 leti je Cleveland dobil slovensko livarno

V »Our Voice«, glasilu Ameriške dobrodelne zveze, rojak Jacob Strelak objavlja obširen dopis, v katerem zanimivo pripoveduje, kako so pred pol stoletjem v Clevelandu slovenski livarji ustanovili svojo livarno, tedaj eno naših največjih tovrstnih podjetij v ZDA. Avtor pravi, da je podjetju, ki je bilo prvo te vrste v slovenskih rokah, posvečala javnost veliko pozornost in ga smatrala kot preizkus naše zmogljivosti na industrijskem področju. Pobudo za ustanovitev prve slovenske livarne v Clevelandu je dala takoj po prvi svetovni vojni skupina slovenskih mož. Sklicali so sestanek v prostorih Cirila Yančarja na 16107 Waterloo Rd., na katerem so se podrobno o vsem porazgovorili. Seveda pa je za ostvaritev takšnih načrtov bilo treba predvsem veliko denarja, katerega pa moške niso imeli dovolj. Zato so ustanovili delniško družbo, v kateri je bilo približno dvesto delničarjev. Kupili so zemljišče na stari St. Clair cesti in nato l. 1921 začeli graditi livarno. Poslopje je bilo zgrajeno in urejeno l. 1923 in še isto leto je steklo tudi delo v podjetju, ki se je imenovalo Euclid Foundry Company, rojaki pa so livarni kratko rekli »slovenska fondra«. Prednost pri zaposlitvi so imeli delničarji. Delali so z vno in veseljem. Vlivali so večje in manjše predmete. Livarji so prejimali po 95 centov na uro, pomagači in težaki pa po 50 do 60 centov. Livarna je zaposlovala po 95 delavcev, ko je bila v polnem obratova-

nju. Obrat je lepo napredoval do leta 1930, ko se je začela gospodarska kriza in so začele cene padati. Podjetja so druga drugemu prevzemala naročila. Tako je slovenska livarna dobila vse manj naročil. Vodstvo je apeliralo na delavce, naj privoliijo v znižanje plač, da bi se izvlekli iz težkega položaja, a večina od njih je v svojem nerazumevanju resnosti stanja predlog odklonila. Kljub vsem prizadevanjem vodstva je šla slovenska livarna — Euclid Foundry 3. junija 1936 v stečaj in bila prodana po ukazu sodišča. Prvi predsednik slovenske livarne v Clevelandu je bil Joseph Kunčič. Po njegovi upokojitvi je podjetju nekaj časa predsedoval mladi odvetnik — sedanji senator Frank Lausche.

Nemčija

Namesto domov — v smrt

Težko je čakal na letni dopust Alojzij Zver iz Odrancev v Prekmurju, zaposlen v pivovarni Aving pri Münchnu. Veselil se je, da bo spet objel svoja otroka in ženo. Dne 5. julija se je s štirimi tovariši odpeljal z avtom proti domačemu kraju. A doma so ga čakali in se veselili srečanja z dragim očkom zaman. Nesreča je hotela, da je lastnik avta ob prehitevanju avtobusa zapeljal z avtoceste in avtomobil s potniki je zaneslo s ceste. Alojz Zver se je težko poškodoval in četrte ure kasneje umrl. Ostali pa so bili le lažje ranjeni. Prepeljali so ga domov. Tako se je družina vsa v veselem pričakovanju, namesto z živim, srečala z mrtvim očetom.

Venezuela

Skupinski obiski?

V Venezueli, Kolumbiji in v Ekvadorju živi precejšnje število naših rojakov, ki pa zaradi razkropljenosti in medsebojne nepovezanosti doslej še niso uspeli, da bi organizirali kak slovenski oziroma jugoslovanski klub. Kljub temu pa mnogi kažejo precej razumevanja in želje po boljšem medsebojnem sodelovanju. Pretežni del naših izseljencev na tem področju je tudi v tesnih stikih s tamkajšnjo jugoslovansko ambasado.

V zadnjem času vse pogosteje razmišljajo tudi o tem, da bi v bližnji prihodnosti organizirali skupinsko potovanje v Jugoslavijo. Seveda pa bi bila za to potrebna večja organiziranost. Prav bi bilo, da bi se nam bralci v tej deželi tudi večkrat oglasili z dopisi.

Avstralija

Radi imamo svojo učiteljico

Zahvaljujem se vam za redno pošiljanje Rodne grude. Nedavno sem vam poslal naročnino za Rodno grudo zame in tudi za moje starše v Litiji in za ženine starše v Zbelovem. G. Obleščak pa mi je potožil, da Rodne grude ne prejema tako redno, čeprav je naročnino za tekoče leto poravnal že v začetku leta. On je vnet zbiralec znamk in pravi, da Rodno grudo zelo pogreša. Upam, da jo bo v bodoče redno prejemal.

Drugače je tu v Wollongongu vse po starem. Za materinski dan 11. maja je gospa Tuma organizirala kulturno prireditev, na kateri so nastopili mladi pevci, recitatorji, harmonikarji in pianisti. Tudi mlada baletka nam je zaplesala. Gospe Tumovi smo zares hvaležni, da je naše mlade umetnike tako izvrstno naučila in pripravila prireditve. Gospa Tumova je pred prihodom v Avstralijo v Ljubljani poučevala glasbo. Tudi tu prav uspešno opravlja to delo, saj nas je o tem med drugim prepričal tudi nastop njenih učencev na majski prireditvi, kjer so nam tako lepo zaigrali in zapeli slovenske pesmi. Res smo srečni in zadovoljni, da je med nami tako požrtvovalna slovenska učiteljica. Prejmite pristrčne pozdrave od rojakov iz Avstralije.

Zvonko Groznik

V Lievinu v severni Franciji je naš fotograf na družabni prireditvi posnel naše prizadevne slovenske žene — ki so že vse vdove. Kljub marsikateri grenki kaplji v življenju jim ne zmanjka tudi vedrine in dobre volje (prva slika zgoraj)

Na poroki sina našega rojaka iz Merlebacha Antona Škrube Charlija je bilo okrog 50 gostov. Za veselje so seveda poskrbeli še fantje, s katerimi Charli igra v orkestru. Nevesta pa pravijo, da je pridna in skrbna kot malokatera... (zgoraj)

Dosedanji jugoslovanski konzul v Strassbourgu Dušan Ibročič je odšel na novo delovno mesto in tako se je moral posloviti od naše izseljenske naselbine v Merlebach-Freyming in okolici. Na naši sliki ga vidimo na eni izmed letošnjih slovenskih prireditev v Freymingu, v sredi med rojakom Čadejem in podpredsednikom Matice Pavlom Bojcem (prva slika zgoraj)

Na tradicionalni paradi ob francoskem državnem prazniku 14. julija je v Aumetzu sodelovalo tudi tamkajšnje Slovensko delavsko društvo. Lepo so uredili vozilo, ki naj bi prikazalo »Slovenijo v košnji«. Na naši sliki vidimo v narodnih nošah Brigito Kunej in M. Gorišek, Ernest Petkovšek pa igra na harmoniko. Narodne noše je za to priložnost z veseljem posodil rojak Jankovič iz Tucquenieux (zgoraj levo)

Slovenski ansambel »Veseli vaški godci« iz Holandije (zgoraj desno)

Nadaljevanje šole v Jugoslaviji

Moja desetletna hči je letos končala četrti razred osnovne šole s prav dobrim uspehom. Učitelji svetujejo, da nadaljuje šolo na gimnaziji in tudi ona je voljna nadaljevati šolanje, samo to je, da ne mislimo več dolgo ostati v tujini. Prosim, sporočite mi, če bi se moja hči lahko vpisala v Ljubljani v kako šolo. Slovensko razume dobro in tudi čitati zna. Zelo me namreč skrbi, da bi se tukaj izšolala, kajti potem jo lahko za vedno zgubim.

K. S., Essen, Nemčija

Nadaljevanje šolanja vaše hčerke v Jugoslaviji bo povsem preprosta stvar. Pri nas smatramo za osnovno izobrazbo dokončano osemletko, ki je obvezna za vse šolarje. Šele po dokončani osemletki se dijaki lahko vpišejo v kako srednjo ali strokovno šolo. Vaša hčerka bi morala po dokončanem četrtem razredu v Nemčiji nadaljevati osemletko in se vpisati v peti razred osnovne šole v kateremkoli kraju Slovenije. Kolikor je učni program v nemški osnovni šoli zelo različen od programa na slovenski šoli, bi morda morala iz kakega predmeta opravljati dopolnilni izpit, kar pa ne bi prav nič oviralo učenja ostalih predmetov. Za vpis na tukajšnjo šolo bo potrebovala spričevalo, dva sodno overjena prevoda na slovenski jezik in kratko prošnjo za vpis, kolkovano za 2,50 din. Prošnjo naslovite na Republiški sekretariat za prosveto in kulturo, oddelek za šolstvo v Ljubljani, Župančičeva 3.

Bodite prepričani, da hčerka ne bo imela težav in da ji bodo v šoli pomagali pri premostitvi razlik v učnem programu.

Dve vprašanji s področja carine

Rojak F. B. iz Nördlingena v Nemčiji nas je vprašal, če lahko pripelje v Jugoslavijo portabel pisalni stroj, ki ga bo potreboval med daljšim bivanjem doma.

Rojakinja F. J. iz Švice pa bi rada poslala svojim sorodnikom kdaj pa kdaj kakšno darilce in jo zanima, kako se carinijo manjše pošiljke.

Na carinarnici v Ljubljani so nam povedali, da lahko pripeljete v Jugoslavijo portabel pisalni stroj brez carine, če ga boste ponovno izvozili iz Jugoslavije, ko se boste prvič vračali v inozemstvo. Prijaviti pa ga morate ob prihodu cariniku na meji in mu povedati, da je uvoz le začasen. Večjega pisalnega stroja pa na ta način ni mogoče uvoziti in bi morali zanj plačati carino. Še vedno je v veljavi predpis, da lahko dobi vsak jugoslovanski državljan enkrat na mesec iz inozemstva pošiljko z darilom, katerega vrednost ne presega vsote 40,00 novih din. Za vsak paket, ki bi vseboval večjo vrednost od 40,00 din, pa je treba plačati carino z ostalimi predpisanimi dajatvami, ne glede na to, ali je v zavitku staro ali novo blago. Kiloigram stare obleke ceni carina 80 din, carinske dajatve pa znašajo 30 din za vsak kiloigram. Če bi torej poslali v zavitku že ponošeno obleko, ne sme biti pošiljka težja od pol kg, če hočete, da se bo prejemnik izognil carini.

Nečakinja v Ameriko

V ZDA živim sama in sem že v letih. Imam pa nekaj prihrankov, ki bi jih rada zapustila svoji osiroteli nečakinji V. P., katere naslov mi ni znan. Je brez staršev in živi menda pri svojem stricu. Prosim, če bi poizvedeli za njen naslov in se pozanimali za razmere, v katerih živi. Tudi to bi rada videla, da bi prišla k meni v Ameriko, saj bi mi bila lahko v pomoč na stara leta. Najbolje bi bilo, če se z njo pogovorite in poveste, kaj vse mora urediti, da bo lahko prišla k meni ter ji pri tem nudite vašo pomoč.

J. K., Whittier, Cal. ZDA

Z vašo nečakinjo smo govorili in ji izročili vaše darilo. Na nekatera vprašanja v vašem pismu smo vam že pismeno odgovorili, zdaj pa še o tem, kaj vse potrebuje mladoletna deklica za izselitev v ZDA:

1. preskrbeti si mora pismeno dovoljenje svojih staršev ali skrbnikov, da pristanejo na njeno izselitev;
2. dobiti mora priporočilo Zavoda za socialno varstvo občine, kjer stanuje, za njeno izselitev glede na vašo željo in glede na njen socialni položaj;
3. vi ji morate poslati garancijsko izjavo, da prevzamete obveznosti za njeno vzdrževanje v Ameriki. To garantno pismo bo potrebovala tako za jugoslovanski potni list, kot tudi za ameriški vizum za vselitev v ZDA. Garantno pismo naj vam sestavi kak advokat ali notar, da bo ustrezal predpisom ameriških oblasti. Pošljete ga lahko na naš naslov, na kar bomo povabili V. P. v naš urad in ji pomagali preskrbeti potrebne dokumente za potovanje v ZDA. Seveda bo ves postopek trajal več mesecev.

Ali lahko odprem lastno obrt?

Nameravam se vrniti v Jugoslavijo, kjer bi rada odprla lasten frizerski salon. V tem poklicu nisem izučena, imam pa veliko veselje do tega in tudi smisla. Prihranila sem si nekoliko denarja, da bi lahko to željo uresničila, če bi dobila dovoljenje. Ali bi lahko dobila od vas zanesljivo informacijo o tem? In kakšne davke bo treba plačevati?

A. K., Visby, Švedska

Obrniti se morate na skupščino občine v A., kjer nameravate odpreti salon, da vam bo izdala dovoljenje za to. Glede na to, da niste izučeni za frizerko, boste morali napraviti preizkus usposobljenosti za ta poklic pred komisijo, ki jo določi občina. Ko boste dobili obrtno dovoljenje, boste morali obrt prijaviti in voditi predpisane knjige o dohodkih, kajti prispevki, ki jih boste morali plačevati, se bodo ravnali po tem, kolikšne dohodka bo prinašala obrt. Zato vam vnaprej ne moremo povedati, kolikšni bodo ti prispevki oziroma davki, kot jih vi imenujete. Lahko pa vam bo občina tudi na to vprašanje vsaj približno odgovorila.

Minilo je trinajst let

Prejel sem Rodno grudo, za katero se vam lepo zahvaljujem. Zelo me veseli, da niste pozabili na naše brate v tujini. Ko sem odprl Rodno grudo, so mi solze lile po licih. Vsak dan jo ponovno berem, da si lajšam domotožje. Minilo je trinajst let, odkar sem zapustil domovino. Takrat je minilo tudi naše veselje. Izgubili smo veselje, izgubili smo vse.

Pošiljam prisrčne pozdrave vsem rojakom v inozemstvu, v Evropi in Ameriki.

Stefan Hozjan z družino, Hamilton, Kanada

Polka Tour 1969

ali »skrivnostni« izlet ljubiteljev slovenskih polk

Potovanje članov Polka Party iz Clevelanda in njihovih prijateljev iz drugih krajev v ZDA je res bila prava »Polka Tour«, potovanje slovenskih polk in pesmi. Skupina je prispela na letališče Brnik nekaj pred polnočjo v začetku julija. Polet čez ocean je bil zaradi več zastojev utrudljiv, a v trenutku, ko so potniki stopili na slovenska tla, so na vse nevednosti pozabili. Vodja Tony Petkovšek in Edie Kenik sta se prismejala po stopnicah letala, kot da sta pravkar vstala iz udobne postelje. Nekdo pa je prišel neopazno, brez besed, a že na prvih metrih brniške piste je odložil črn kovček čudnih oblik, ga odprl in, glej ga šmenta, iz njega potegnil harmoniko. In že sta jo uredila, France iz Cerkelj, ki je s svojim mehom sprejel vse letošnje skupine, in Francelj, oziroma Frank Culkar iz Clevelanda, ki je prvič v življenju prišel pogledat domovino svojih prednikov. Seveda sta uredila polko, poskočno polko!

In tako je bilo vseh dvajset dni, kolikor so ti naši rojaki ostali v Sloveniji. Prek Kollandrove agencije v Clevelandu so z našim Transuristom organizirali še skupinsko potovanje po Sloveniji, a ne bili bi Polka Party, če ne bi skuhalo kaj po svoje. Pripravili so presenečenje. Prvi dan potovanja so organizirali »Izlet v neznanost«, ali, kakor so oni to imenovali »Mystery Day«. Nihče se ni pritoževal, čeprav je vsak posebej prispeval svoj delež za presenečenja tega dne. Začelo se je z zares domačo južino pri Reclju v Sentjerneju. Ajdove žgance so prinesli na mizo v latvicah, kislo zelje s kranjskimi klobasami pa v podolgovatih lončenih posodah in vse se je svetilo od cvirkov. Sklede ali latvice, v katerih je poleg drugih okraskov bil še napis Polka Tour in leseni jedilni pribor z istim napisom, so izletniki dobili po kosilu za spomin. Sentjernejski oktet je poskrbel za kulturni užitek, vaški harmonikar, ki se mu je seveda takoj pridružil clevelandski Francelj, pa za zabavo.

Iz Sentjerneja sta potegnila dva avtobusa s štiriindevetdesetimi potniki naprej v neznanost. Ustavila sta pred samostanom v Pleterjah. Zares zanimivo srečanje s stoletno zgodovino pleterske kartuzije. Ženske seveda niso smele za samostanska vrata. Prijazni opati so za vse poskrbeli. V senci pred samostanom so belo pogrnili dolgo mizo, jo obložili z domačim kruhom in pletrskim sirom ter trebušastimi »flaškonki« pristnega cvička. No, pa ne mislite, da so se moški, ki so si ogledali notranjost samostana, odrekli gostiji zunaj...

In spet naprej v neznanost. Ustavili smo se v Kostanjevici, v gradu. Na dvorišču so kulturno prosvetni delavci, predstavniki Kostanjevice, priredili izletnikom na zeleni trati med grajskimi zidovi topel sprejem s kulturnim programom. Zapeli in zaplesali so malčki iz osnovne šole tako prisrčno, da je Tony Petkovšek takoj vključil svoj magnetofon, Edy Kenik pa napel svoja ušesa in oči. In končno najlepše presenečenje organizatorjev »Mystery Day«: odkrili so dva velika, izredno lepo izdelana kipa slovenskega para v narodni noši, izrezana iz hrastovega lesa (delo samoukega kiparja Petra Jovanoviča) in ju poklonili Toniju Petkovšku za Slovenski narodni dom v Clevelandu. V tem, do zdaj edinstvenem trenutku, je Tony od ginjenosti obnemel, prisotni izletniki pa so bili ponosni na svoj dar.

Nekam hitro je vodila ta pot v neznanost. Ze smo morali h kostanjeviškemu samostanu na ogled Forme vive in že so »furmani« z biči opozarjali, da moramo naprej. Kmečki, »lojtrski«, pisano okrašeni vozovi so nas popeljali v bližnje gorice v Slivnici. No, nekaj zares strmih metrov do zidanice smo morali premagati sami, a se je izplačalo. Zgoraj, na zelenem hribočku, ob majhni pristni dolenski zidanici so stali naši dobri znanci — Slaki in jo vžgali, da še clevelandski Frank ni prišel do besede. Potem pa vsi po vrsti v zidanico. Vsak je dobil svojo majoliko s kozarcem in pol litra cvička iz prve roke. Pa še čeber orehov se je znašel pred zidanico. Neradi smo zapustili tisti košček sveta ob zidanici, pa smo le morali zakorakati za Slaki v podnožje na veselišni prostor, kjer so se na ražnju vrteli odjoki in druge domače živali, na plesišču pa naši razpoloženi rojaki in domačini. »Mystery Day« je končal res skrivnostno, saj smo se od tam odpravili že v trdi temi.

Rojaka Lenka in Franc Rusjan sta se sredi poletja oglasila na Matici, kjer sta tajniku Brožiču izročila del zgodovinskega gradiva Slovenskega izobraževalnega društva »Ornus« iz Sao Paula. Gradivo bo dopolnilo naše podatke o zgodovini slovenske naselbine v Braziliji in nam pomagalo ustvariti bolj popolno podobo o delu tega društva. Obema rojakoma kakor tudi ostalim članom društva se za sodelovanje iskreno zahvaljujemo

Lenka and Franc Rusjan brought a historic material of the »Naš dom« society from Sao Paul, Brazil

Vrli šoferji so neusmiljeno potegnili svojo pot, eden kar do Zagreba, drugi pa do Otočca in, verjemite, tisto noč, smo vsi dobro spali. Zjutraj smo se znašli izletniki prvega in drugega avtobusa v Zagrebu pred katedralo. Imeli smo srečo. Tistega dne je bila v Zagrebu smotra hrvaške folklore.

Zdaj je vzel v roke »komando« Transturist. Vodiča sta priganjala in tako smo uspeli še istega dne obiskati Kumrovec, videti rojstno hišo našega maršala Tita, nato pa bežno še v Rogaško Slatino. Zvečer smo bili že v Celju.

Naslednjega dne smo si ogledali še ponos Štajerske, naše lepo, mlado rudarsko mesto Velenje, nato pa nas je pot vodila na Gorenjsko. Na Bledu smo se povzpeli na grad, tako da je čudovita blejska dolina z okolico ležala pred nami, kot na dlani. Pa spet brž naprej do Bohinja. Tu se je pa malo zataknilo. Morali smo z žičnico na Vogel, kjer smo dva dni prenočevali v Transturistovem Ski hotelu. Čudno, za potovanje z letalom prek oceana ni bilo strahu, v kabino na žični pa so nekateri kar težko šli. Pa priznajte, da je vredno tisto malce strahu za tisti nepopisni pogled tja prek Bohinjskega jezera na triglavsko pogorje in za tisti mir v gorah...

Odtod smo odšli drugi dan do slapa Savice, izvira Save in brez besed prislunhili nenapisani simfoniji penicnih se voda, ki odmeva v skalah in v srcih ljudi, ki živijo z naravo. Zavili smo še na Pokljuko. Zadnji dan pa smo se spet ustavili na Bledu, a to pot na vodi. »Po jezeru bliz' Triglava, čolnič plava...« Kaj bi to opisovali, doživeti je treba! Vsi smo se težko ločili od Gorenjske, najtežje pa naš harmonikar Frank, ki je tod našel novega glasbenega prijatelja, bohinjskega Ceneta. Zanj pa res ne vem, če je videl lepote Bleda in Bohinja, saj sta s Cenetom kar naprej igrala.

Še enkrat moramo poudariti, da je to petdnevno potovanje nenehno spremljala pesem. Odlični harmonikar Frank Culkar je bil neugnan, Edie Kenik nam je pogosto in res lepo zapel, pa še drugi smo pomagali. Tony Petkovšek pa je opazoval, gledal, skrbel, da bi bili res vsi izletniki zadovoljni in menim, da je uspel. To je bilo že drugo potovanje Polke Party po Sloveniji. Še tretje, Tony, in še več in več vas, vaših prijateljev in vseh naših Slovencev z vsega sveta.

Vera Valenci

Adolf Garber, Kreutzwald

»Ko smo šli steljo napravljat...«

Zdaj ko sem upokojen in ob večerih sama posedava z ženo, rad obujam spomine na preteklost. Delal sem pri kmetih, delal sem pri rudniku, potem sem bil brezposeln. Takrat sem spet hodil delat na kmetije, samo za živež seveda, saj kmetje niso imeli denarja, da bi plačevali delavce, a dela so imeli za nas kar preveč.

Najraje smo šli pomagat kmetom v jeseni, ko je bilo sadje zrelo, pa smo prešali jabolka in hruške in pili sladek mošt. Prav prijetno je bilo tudi ličkati koruzo. To smo tekmovali, kateri bo naličkal večji kup! Prav zanimivo pa je bilo tudi napravljanje stelje. Pri nas na Koroškem smo rekli, da gremo na »steljerajo«. Za to jesensko opravilo je kmet potreboval največ delavcev. Ko smo zvedeli, pri kateri hiši bo steljeraja, smo se šli kar sami ponuditi. Fantje smo morali prinesiti s seboj lahke sekirice in priprave za plezanje po drevju.

Leta 1921, ko mi je bilo štirinajst let, sem služil za pastirja pri kmetu Novaku v Št. Danijelu. Bil sem majhen, a močan in kar nerodno mi je bilo pasti krave. Posebej še, ker so me mnogi pregovarjali, naj si preberem mesto, pri njih bom lahko oral in vozil z volmi v mlin. Novakova kmetija je bila velika. Zaposlene je imel tri hlapce in dve dekli. Dostikrat smo z gospodinjo vse delali kar sami, ker je gospodar po cel teden ostal v svojem mlinu.

Ko se je nekoč gospodar slabe volje vrnil iz mlina in se začel jeziti nad gospodinjo in nato še nad nami, je bilo hlapcu Poderčnikovemu Petru zadosti in odpovedal je službo. Tudi jaz sem zagrozil, da bom šel drugam, kjer mi ne bo treba služiti za pastirja. Poderčnikov Peter je res šel, izginil je iz naše vasi in šele po šestindvajsetih letih sva se slučajno srečala v Franciji, tu v Kreutzwaldu. Žal ga danes ni več med nami. Da ne bi tudi jaz odšel, me je gospodar povišal v hlapca. Oh, kako sem bil ponosen, ko sem prvokrat z volmi peljal v mlin. Nekoč mi je gospodar naročil: »Pojdi h kmetom vabit na steljerajo!« Seveda sem mu željo rad izpolnil. Šel sem od hiše do hiše in povabil šestdeset pomagačev in povsod sem moral obljubiti, da bomo tudi mi prišli k njim.

Steljerajo smo imeli navadno v oktobru, ko je vse drugo kmečko delo v glavnem opravljeno. Ta dan je za kmečko hišo pravi praznik. Gospodinja že nekaj dni prej mesi in peče, da je pri hiši bel in črn kruh, potice, krapi in drugo. Gospodar pa zakolje junca ali ovco.

Ljudje se zbero na kmetiji že ob prvem svitu, vsi so veseli, povsod odmevajo vriski in pesem. Moški prinesejo s seboj »kanovške« ali male sekirice, krplje za vzpenjanje in lažje lestvice. Ko se zdani, so običajno že vsi v gozdu, kjer si razdelijo delo. Nekaj jih zleze na drevesa, drugi klestijo bolj spodaj, ženske pa spravljajo vejevje na kupe. Delo gre hitro od rok, še posebej zato, ker je poleg dosti dobre volje. Ne manjka pesmi, veselih šal, hudomušnih zbadljivk in vriskov, saj gospodar pridno ponuja mošt, da pomagači ne bi omagali. Ob enajstih se spočijejo. Za

Posnetek je že izpred nekaj let in prikazuje spomladansko oranje v Kreutzwaldu. Na sliki je tudi pisec našega sestavka Adolf Garber

malo južino jim gospodar ponudi kruha, mošta in orehov. Potem spet na delo. V mraku je stelja pripravljena na velikih kupih in ko pride zima, jo bo kmet lahko odpeljal domov.

Steljerajci se utrujeni, a dobre volje vračajo na kmetijo, saj vedo, da jih čaka vesel večer. Zunaj jim gospodinja v škafih pripravi tople vode, da se umijejo. Navada je, da moški umivajo ženske, ženske pa moške. Seveda se mnoga dekleta tega branijo in uidejo, fantje pa seveda za njimi — vse je veselo, da je kaj. Nato gospodinja povabi steljerajce v hišo. V veliki izbi posedejo za mizo, na eni strani ženske, na drugi moški. Gospodinja prinese na mizo juho, zatem postreže s krompirjevo omako in mesom, nazadnje pa pridejo na mizo štruklji, pogače, krapi in potica. Jedi pridno zalivajo z moštom. Večerja traja tri do štiri ure. Seveda si najdejo tudi muzikanta in staro in mlado se zavrti, da je kaj. Zatem pa pride na vrsto največja privlačnost: trganje rajclna. Pri tem sodelujejo samo moški, ženske pa se malo umaknejo, ker je to trganje včasih precej bojevito.

Rajcl je iz tenke olupljene macesnove vejice, da je čisto gladek. Navadno sta po dva ali trije rajclni. Prav toliko pa mora biti pušelcev, ki jih dobe zmagovalci. Pušelce naredi gospodinja ali domača dekleta: to so majhni kolački, v katere so zataknjene majhne smrečice, ki so vse okrašene. Poleg pisanih papirnatih trakov vise na smrečicah drobna darila: cigare, cigarete ali je tudi v pogačico vtaknjen kakšen denar, včasih so vtikali celo srebrnike.

Rajcl prinese gospodar, ostalo pa domači sinovi. Potem se začne trganje. Kdor ga prvi iztrga iz gospodarjevih rok, veselo zavriška, saj si je priboril pušlec.

Tako je bila steljeraja včasih prav vesel kmečki praznik. Dostikrat se je zgodilo, da so šli steljerajci, ne da bi prespali, kar z ene steljeraje na drugo. Ta običaj je bil v navadi po vsej Koroški od Stranj, Št. Danijela, Breznice, Leš vse tja do pod Uršlje gore. Tudi kasneje, ko smo bili brezposelni, smo radi hodili na steljerajo, saj smo se poleg dela lahko tudi poveselili, pa še dobro najedli in napili.

Peter Pokorn: Jesen na polju

Moj sin v Avstraliji...

Upokojena kmečka dekla sem, ne pišem tega sama, marveč mi to piše naprošen drug, pisanja vajen.

Imam sina, čez 30 let je star, deset let je že v Avstraliji. Navaden delavec je, pisanja le malo vajen, doraščal je pri meni v hribih na odročnih kmečkih domačijah, od šole daleč. Pred nekaj leti se je v Avstraliji oženil s Holandčanko. Žena je bolničarka. Piše mi žena — včasih angleško, največ nemško, poiščem si tolmače in pisce za odgovor. Piše lepo, prijazno in ljubeznivo in še kar dosti. Po njenih pismih sodeč se z mojim sinom zelo dobro razumeta. Tudi sin včasih kaj pristavi in okorno napiše. To bodi povedano za uvod!

Moj sin je — zdi se mi — kakor izgubljena ovca med tujci. Jaz pa sem čula, da imajo Slovenci tudi v Avstraliji svoje organizacije, ki so jim košček domovine v daljnem svetu. Jaz bi rada, da bi našel stik s slovenskimi organizacijami. Vem, morda mi boste napisali kake naslove. Toda moj sin je mnogo preokoren, preneroden, da bi si sam poiskal stik. Pišem mu že, kam naj se obrne, ko mi boste svetovali — morda se bo. Še boljše pa je, da ga organizacija sama poišče in pritegne.

Tu je njegov naslov:

Stefan LETNAR P. O. Warren N. S. W. »Willancorab« Australia Rada bi, da ga slovenska organizacija pritegne, da se ne odtuji jeziku svojemu in narodu in domovini in nazadnje še materi. Je pač ubog garač, in ko ga kličem domov, mi žena odgovarja, naj pridem jaz k njima...

Vem, da imate premnogo takih, kakor je moj sin, in da ne morete na vsakega posebej misliti. Meni je to edinec...

Pa če bo tam v Avstraliji le enkrat od slovenske organizacije dobil glas, se mu bo dobro zdelo, da kdo po slovensko misli nanj. Lepo vas pozdravljam.

Matilda Korent

Presenetilo nas je to lepo pismo. Malo je takih mater. Slovenskim društvom v Avstraliji iz srca priporočamo, da se oglasijo na naslovu, ki je objavljen.

Uredništvo

Bilo je lepo

Pred kratkim sem se vrnila iz obiska iz Kalifornije. Tam živi že več let mojih šest otrok. Snidenje z njimi je bilo veselo in hkrati žalostno, iz oči vseh pa so nam lile solze, solze radosti. Med njimi in vnuki sem praznovala tudi svoj 69. rojstni dan. Bila sem presenečena nad tako lepimi darili in zakusko, ki so jo pripravili v ta namen. Zdela se mi je, da so se mi sivo-srebrni lasje spremenili in moje že trudne oči so dobile sijaj in še globljo toplino do svojih najdražjih. Da, bilo je lepo in prijetno. Bila sem med njimi, ki sem jih rodila in vzgojila na domači slovenski zemlji.

Čas mojega obiska je hitro potekel. Vrnila sem se čez veliko lužo nazaj v mojo in njihovo domovino. O, domovina! Kako lepa si! Posebno zdaj, ko na polju zori zlato rumena pšenica, v Ljutomerskih gorcih pa se sonce in vetrič poigravata z žlahtno vinsko trto. Povesod je lepo, a doma je najlepše.

Hvala vam dragi otroci za vse, kar ste storili zame. Želim pa, da se spet snidemo na domači grudi.

Ana Šumen, Bučkovci, Ljutomer

Sestavki v nemščini?

Prav lepa hvala za poslano knjige, ki sem jih z veseljem prejel. Denar pošljem v kratkem. Hvala vam tudi za posredovanje pri reviji »Tovariš«, ki pa je žal še nisem prejel.

Prejel sem tudi Ročno grudo, pa se mi nekaj čudno zdi. Če pogledamo, koliko ljudi dela tukaj v Nemčiji in koliko v Španiji, bi bilo pametno, da bi objavljali kaj tudi v nemščini, tako kot v angleščini, francoščini in španščini. Tudi Nemci bi marsikaj radi prebrali, razen tega pa je nemščina jezik, s katerim se da marsikam priti. Pogledjmo samo, kaj imajo danes naši otroci od angleščine, ki se jo učijo v šoli, saj jih gre le malo delat v Anglijo. Tukaj jih je pa mnogo in hudo je, če ne znajo jezika.

Jugoslovani smo sicer v Nemčiji cenjeni in na marsikoga je v zadnjem času imela velik vpliv Titova izjava, ki je bila objavljena v reviji »Stern«: »Velike sile imajo en cilj in to je, da mali narodi za njih delajo.«

Lepo vas pozdravljam

Franc Skuk, Rückersdorf, ZR Nemčija

V uredništvu se dobro zavedamo, da nam bo težko ustreči vsem bralcem, čeprav se za to trudimo in bi radi, da bi bilo v reviji za vsakogar nekaj. Upamo, da ste ta naša prizadevanja opazili. Vendar pa vas ne nameravamo grajati zaradi vaše pripombe, nasprotno, ko bo le mogoče, jo bomo upoštevali. Pojasnimo pa naj vam, da sestavkov v španskem jeziku ne objavljamo zaradi naših delavcev v Španiji, saj jih tam skoraj ni, pač pa zaradi naših dokaj številnih bralcev v Južni Ameriki — v Argentini, Urugvaju idr. Prav tako naj vam omenimo, da angleščina v naših šolah ni zaradi tega, da bi jo uporabljali naši ljudje, ki se zaposlujejo v tujini, pač pa zato, ker je angleščina eden izmed svetovnih jezikov, ki naj bi našim dijakom med drugim širili obzorje. Glede učenja nemščine za naše ljudi, ki se zaposlujejo v Nemčiji, bi bilo res treba kaj storiti že preden ti ljudje odidejo v tujino; nekaj so doslej storile Delavske univerze, vendar pa je to v resnici še odprto vprašanje, ki se ga bo slej ali prej treba lotiti. Lepo vas pozdravljamo in vas vabimo, da se še kdaj kaj oglosite.

Oče je poslal »šifkarto«

Bilo je nekako v začetku jeseni leta 1967, ko sva se z ženo za trdno odločila, da bova obiskala deželo naših dedov in pradedov. Oba sva bila namreč tukaj v Ameriki rojena. Toda moji starši, ki so leta 1908 odšli domov, so me vzeli s seboj. Takrat sem imel tri leta.

Dedek Valentin je očetu obljubil, da mu bo dal posestvo na »čez«. Oče je bil prepričan, da se bo za vedno naselil v domači vasi — Hrvači, kjer je želel nadaljevati s kovaško obrtjo. A se je razočaral, ker ni bilo zaslužka. Zatorej se je odpravil po svetu, doma pa je pustil štiričlansko družino.

Izbruhnila je prva svetovna vojna. Težko smo životarili v domači vasi, oče se je pa pehal za zaslužkom v Ameriki. Devet let mi je bilo takrat in dobro se še vsega spominjam. Ko mi je bilo deset let, sem že moral delati. Tolkel sem kamen na cesti v vasi Breg pri Ribnici. Delo je bilo zelo težko, posebej še zame otroka. Kamen smo morali nositi na »tragah«, delali smo pa po dvanaajst ur na dan in zaslužili po eno krvavo kronco. Kronca je bila rdeče barve in smo ji rekli krvava — pa saj je bila res krvavo prisluzena. Delali smo tudi v gozdovih, na večjih kmetijah in drugje. Šole so preuredili v bolnišnice, pouk smo pa imeli v privatnih hišah. Učiteljice so nas dostikrat vzele s seboj v gozdove, kjer smo nabirali listje malinovitih grmičev. Posušeno listje so pošiljali na fronto za čaj.

Vse do leta 1919 nismo prejeli od očeta nobenega pisma in tudi oče ni vedel, kako je z nami, ali smo sploh še živi in kako smo pretolkli vojno. Končno je prispelo težko pričakovano očetovo pismo, na katerega je mati nemudoma odgovorila in podrobno napisala, kako je z nami. Čez mesec in pol je že prispel paket iz Amerike. Kako smo ga bili veseli. V njem je bila obutev, blago in razna živila, po katerih se nam dolgo še sanjalo ni. Vesel in ponosen sem bil, da imam očeta v Ameriki, ki tako vzorno skrbi za nas. Ko mi je bilo petnajst let in pol, je oče pisal: »Franček, sporoči, ali bi želel priti v Ameriko ali boš ostal tam.« In odgovoril sem mu: »Oče, tu smo prestali že dovolj gorja, k sebi nas vzemite.« Tako se je torej začelo.

Oče je poslal »šifkarto« za vso družino. V juniju leta 1920 smo se poslovili od Slovenije in na izvrstnem »živinskem« parniku Belvedere prek Trsta odpotovali k očetu v Ameriko.

Frank L. Tekautz, Chisholm, Minn.

Rodna gruda — košček domače sreče

Med številnimi rojaki se vam tudi jaz oglašam in vas lepo pozdravljam. Nenavadno vesela in srečna sem, ko prebiram v Rodni grudi novice iz domovine — prelepe Slovenije. Priznati moram, da mi je revija, ki je čudovito lepo urejena, zelo zelo všeč.

Vsem sodelavcem v uredništvu, ki se trudite in želite, da bi bogato opremljena revija bila v zadovoljstvo vsem našim rojakom po širnem svetu, prav lepa hvala! Posebna zahvala pa naj velja dosedanji glavni urednici, spoštovani ge. Zimi Vrščajevi!

Srčno vas pozdravljam in vam želim mnogo uspeha ter na svidenje!

Marta Zidanšek, Dinslaken — Nemčija

Prav tja do izvira Sore

Rodno grudo redno prejemam in se zanjo lepo zahvaljujem. List mi je zelo všeč. Majska številka me je povedla prav tja do izvira Sore, kjer stoji moja rojstna hiša. Povem vam, da sem članek kar šestkrat prebrala. Ziri in Matjaževe kamre, mlin v Sopotu, in še nekaj korakov v smeri proti Rovtam — tam sem jaz doma. Lani sem bila doma — bilo je nepopisno lepo. Ob deževju je narasla Sora poplavila travnike, kakor некоč. Kako sem uživala ob spominih. Svak me je moral peljati do žirovskega mostu, da sem se ga nagledala. Kako je bučala narasla voda, ko je udarjala proti Matjaževim kamram, bili so sami slapovi belih pen. Narasla Sora je velikokrat povzročila kmetovalcem veliko škodo, saj je dostikrat odnesla s seboj ves pridelek. Rekli so mi, da najbrž ne bi bila tako dobre volje ob pogledu na naraslo Soro, če bi stalno tam živela in bi mi voda odnesla pridelek. Prav gotovo so imeli prav — a jaz sem vendarle uživala ob pogledu na to divjo lepoto šumeče vode.

Zelim, da bi še dolgo živela Rodna gruda in nam tako lepo pripovedovala o krasotah naše drage domovine. Vam hvaležna

Frances Stariha, Euclid, Ohio

Vsak mesec kaj novega

Oprostite mi, da tako pozno pošiljam naročnino. Sem pozabil na to svojo dolžnost. Rodna gruda je zelo zanimiva in mi je zelo všeč, saj mi prinaša vsak mesec nekaj novega iz moje ljube stare domovine.

Adolf Hoffer, Innstruck, Nemčija

Slovenia — the most beautiful country in the world

Dear Friends at Izselska Matica: My name is Anna Mae Wallace, and I live in Toledo, Ohio. I recently graduated from High School and have now started to work for a living. I was very fortunate to have visited Slovenia, Yugoslavia, when the Pittsburgh Slovenian Octet went there on a Concert Tour in 1967.

My parents subscribe to the Rodna Gruda through our very good friend, Mrs. Anna Klun, and I look forward to reading every issue. I sincerely hope that I will have the opportunity to visit Slovenia again in the very near future. I think it is the most beautiful country in the world.

Anna Mae Wallace

Šestdesetletnica

V oktobru slavi šestdesetletnico p. Štefan Kržišnik, ki je dobro znan in priljubljen posebno med našimi rojaki na Tirolskem in Predarlškem. Po svojih močeh jim vedno rad pomaga pri reševanju življenjskih vprašanj, za svoje delo pa ne išče nobenega plačila, skromno stoji v ozadju. Predvsem pa je p. Kržišnik zaveden Slovenec in se tega ne boji pokazati, kjerkoli je potrebno. K jubileju mu iskreno čestitamo!

Lojzka Potočnik

Seminar slovenskega jezika

Seminar slovenskega jezika, literature in kulture, ki ga je letošnje poletje že petič pripravila ljubljanska filozofska fakulteta, je postal zelo znan tudi že v tujem svetu. O tem priča med drugim tudi obisk, ki iz leta v leto narašča. Letos ga je obiskovalo že 82 udeležencev iz 15 držav (Avstrija, Bolgarija, Čehoslovaška, Demokratična republika Nemčija, Francija, Italija, Kanada, Norveška, Madžarska, Poljska, Romunija, Sovjetska zveza, Velika Britanija, Združene države Amerike in Zvezna republika Nemčija). Precejšnje je bilo tudi število zamejskih Slovencev, iz Italije in Avstrije, od katerih so se nekateri vsak dan vozili na predavanja.

Ta seminar postaja pomemben most naše slavistike v tuji svet. Vsi udeleženci se globlje spoznajo s slovenskim jezikom, slovenščini odpira vrata na nove tuje univerze, ponekod pripravlja tla za ustanovitve slovenskih stolic, na univerzah, kjer že obstajajo, pa jih dopolnjuje.

Bodo tuja spričevala veljala tudi v Sloveniji?

Nekateri naši državljani so obiskovali ali teh šol ali posameznih semestrov in izpitov še obiskujejo šole v tujini. Za priznavanje veljajo posebna pravila, kajti vsaka država ima poseben, svoj izobraževalni sistem in zato se velikokrat podobne šole posameznih držav med seboj razlikujejo.

Nostrifikacija, priznavanje v tujini pridobljenih spričeval je v Sloveniji pravno še neurejeno. Ustrezni zvezni zakon je bil sprejet že leta 1967, čimprejšnjo ureditev tega vprašanja pa zahteva tudi praksa. Republiški sekretariat za prosveto in kulturo je že pripravil predlog zakona, ki bi pravno uredil to problematiko. Za priznanje spričeval, pridobljenih v tujih šolah, se namreč zanima precejšnje število ljudi — tako mlajših kot tudi starejših.

O tem problemu je v juliju razpravljala tudi slovenski izvršni svet, vlada, in se strinjala s predloženim predlogom. O predlogu pa bo razpravljala še slovenska skupščina, nakar bodo pripravili osnutek zakona.

Letos je bil v Pulju tradicionalni festival jugoslovanskega filma. Ta je bil — tako kot je tudi na mnogih drugih filmskih festivalih — tudi cilj številnih naših filmskih zvezd in zvezdic, ki so bile seveda v središču pozornosti. Naša slika prikazuje eno: Milja Vujanović je zablestela v filmu mladega režiserja Želimirja Žilnika »Zgodnja dela«

The film star, Milja Vujanović caused a great sensation at the film festival in Pulj. She became famous after her starring in the film »Zgodnja dela« (»Earl Works«) by the young producer, Želimir Žilnik
Foto: Joco Žnidaršič

Iz roda v rod duh išče pot

Ljubljanska založba Mladinska knjiga je pred kratkim izdala nadvse zanimivo pa potrebno antologijo slovenske poezije od prvih začetkov pa do danes. Založba je s tem želela ustreči širokemu krogu bralcev, ki so že dolgo iskali strnjen pregled vsega najboljšega, kar je bilo ustvarjenega v slovenski umetni pesmi. V knjigi Iz roda v rod duh išče pot, so zbrane najbolj zanimive, predvsem pa umetniško najbolj dozorele pesmi slovenskih avtorjev, bralec pa si ob njih sam lahko ustvari tudi celotno razvojno podobo slovenske poezije.

»Književnosti ne sestavljajo samo visoki topoli, ampak tudi skromnejša drevesca in

celo travica med njimi,« pravi v uvodu h knjigi sestavljavec, pesnik Janez Menart. S tem je želel na zanimiv način pojasniti, zakaj je v knjigo uvrstil tudi pesmi nekaterih avtorjev, ki v zgodovini slovenske književnosti kaj veliko ne pomenijo. Kdor si želi jasno razvojno sliko, bo v tem resnično našel pravo pot. Janez Menart je pri izboru upošteval vse »umetne« pesmi, tudi cerkvene, ni pa upošteval ljudskih, za katere smatra, da so po svojem nastanku povsem nekaj svojskega in bi zato morale biti zbrane v posebni knjigi.

Založba in sestavljavec sta vsekakor opravila veliko delo, katerega pomembnosti ne zmanjšajo niti morebitne pomanjkljivosti, ki jih bodo odkrili strokovnjaki. Res, knjiga za vsakogar.

10 let delavskih univerz

Veliko število odraslih občanov je tako kot mladina pričelo novo delovno izobraževalno leto 1969/70. Pričetek novega šolskega leta je bil letos združen s skromnimi slovesnostmi ob 10-letnici delovanja delavskih univerz na Slovenskem.

Izobraževanje odraslih na Slovenskem bo leta 1970 praznovalo 100-letnico prvih korakov. Leta 1870 je bilo namreč ustanovljeno prvo »Delavsko izobraževalno društvo«. Izobraževanje odraslih je bilo pred prvo in med svetovnima vojnama usmerjeno na osveščanje delavstva, na razvijanje in širjenje njihove splošne izobrazbe in svetovnega nazora. Razvijala so ga zlasti društva »Svoboda«, »Ledina«, »Vesna«, »Vzajemnost«, »Zveza kmečkih fantov in deklet«. Med obema vojnama je na Slovenskem delovalo tudi 6 ljudskih univerz z dokaj skromno dejavnostjo, ki so jo dovoljevali takratni režimski pogoji. Po osvoboditvi pa se je pričela razvijati obsežna izobraževalna in prosvetna dejavnost. Tako je bilo 1946. leta v Sloveniji že 72 ljudskih univerz, leta 1954 pa že 176. Njihova aktivnost se je v glavnem omejevala na organizacijo predavanj s splošno poljudno-znanstveno tematiko. Izobraževanje odraslih so po osvoboditvi organizirale tudi redne šole (delavske gimnazije, večerne strokovne šole itd.). Leta 1960 pa se je tudi začel izredni študij na višjih in visokih šolah. Začrtana programska osnova ljudskih univerz pa je postala kmalu preozka, saj je predvsem temeljila na amaterskih kadrih. Tako so se začele leta 1959 ustanavljati delavske univerze, ki jih je bilo ob zaključku izobraževalnega leta 1959/60 že 75. Sedaj deluje v Sloveniji 53 delavskih univerz, kar je posledica sprememb v številu občin. V desetletnem delovanju so priredile 19.850 šol, seminarjev in tečajev. Delavske univerze so tudi priredile 46.941 občasnih predavanj in predavanj v ciklih z 2.967.799 slušatelji in 20.938 raznih prireditvev (gledaliških in kinopredstav, literarnih večerov, razstav ipd.), ki jih je obiskalo 2.163.669 gledalcev. Delavske univerze so postale nepogrešljiv člen v vzgojno-izobraževalnem sistemu na Slovenskem.

Anton Kukovica

filatelija

Jadrnice

Letos so bile julija in avgusta v Dubrovniku, našem biseru ob Jadranu, XX. dubrovniške igre, široko znane po svojih kulturnih prireditvah. Ob tem pomembnem jubileju je naša poštna uprava izdala šest znamk z dubrovniškimi jadrnicami, predvsem predstavnicami močnega ladjevja nekdanje dubrovniške republike. Na znamkah so jadrnice, posnete z izvornih del naših pomorskih slikarjev, mojstrov prejšnjega stoletja.

Vseh šest znamk ima vrednost 14 din in so izšle 10. julija, na dan slavnostnega začetka letošnjih XX. dubrovniških iger. Veljale bodo neomejen čas.

Na prvi znamki za 50 par je jadrnica EBER s tremi jambori iz vrste, ki se imenuje bark. Izvirna podoba je delo mojstra Vase Ivankovića iz prejšnjega stoletja. Na

drugi znamki za 1,25 din je jadrnica TARE na razburkanem morju po sliki slikarja Franasovića iz prejšnjega stoletja. Na tretji znamki za 1,50 je jadrnica SELA z dvema jamboroma, vrste škuna. V olju jo je upodobil Vasa Ivanković. Na četrti znamki za 2,50 din je znamenita dubrovniška galeja z dvema jamboroma in vrsto vesel. Olje na lesu je delo neznanega umetnika iz XVI. stoletja. Na peti znamki za 3,25 din je jadrnica MADRE NIMBELLI s tremi jambori, ki je plula najprej pod avstro-ogrsko, potem pa pod rusko zastavo. Naslikal jo je francoski slikar Antoine Roux.

Na zadnji znamki za 5 din je pelješka jadrnica s potniki, ki jo je naslikal neznani podobar v XVI. stoletju.

Motive teh znamk je izbral direktor Zavoda za zgodovinska pomorska raziskovanja v južni Dalmaciji pri Jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti v Dubrovniku. Jadrnice na znamkah predstavljajo poglavitne vrste jadrnic, ki so sestavljale dubrovniško mornarico in ki so od XIV. do XIX. stoletja plule po skoraj vseh morjih sveta.

Tiskala jih je švicarska tiskarna Courvoisier v več barvah, celo v zlati in v bakrorezu za globoki tisk. Znamke so v polah po 50 znamk in velike 51,46 × 35,96 mm, brez belega roba pa 48,5 × 32,5 mm. Zoblčane so grebenato 11 ³/₄.

Andrej Kokot:

Zemlja molči

Le poredko izide izvirna slovenska knjiga med slovensko manjšino v Avstriji ali bolj točno rečeno, na Koroškem. Kljub temu pa je čutiti malo večjo razgibanost v tem pogledu, odkar obstaja v Celovcu slovenska gimnazija, saj hočejo mladi dajati vse več pobud prav v kulturnem življenju tamkajšnjega slovenskega prebivalstva. Njihova prizadevanja so že obrodila nekaj sadov, veliko njihovih zamisli pa je bilo za zdaj še nemogoče uresničiti.

Skoraj neopazno in zunaj obstoječih literarnih skupin je na Koroškem izšla nova slovenska knjiga — drobna zbirka pesmi Andreja Kokota pod naslovom Zemlja molči. Pesnik se je literarno vzgajal ves čas povsem sam, le ob branju tradicionalne slovenske lirike. Pesnik le ugotavlja resnico o svetu, kakršnega pozna. Včasih se zdi, kot da za kako pesniško podobo ni izbral prave besede, vendar pa to njegovim pesmim ne škoduje, še bolj iskreno zvone. V uvodu knjige pravi o pesmih Slavko Jug: »Očitno je, da se tudi Kokot ni mogel izogniti dilemi koroških literarnih ustvarjalcev: ali v korak s sodobnimi tokovi slovenske poezije ustvarjati za ves slovenski kulturni prostor, ali pa prilagoditi svoj pesniški jezik preprosti govorici velike večine koroških bralcev. Kokot se je navsezadnje odločil za nekakšno srednjo pot: ostati hoče razumljiv čim širšemu krogu svojih rojakov. Razveseljevati hoče in tolažiti, grajati in opozarjati.«

Andrej Kokot je v svojih pesmih dosledno zvest svojemu narodu. Vabi ga široki svet, gotovega pa se čuti le takrat, kadar je oprt na domača tla. V vsakdanjosti pogreša človeško toplino, skladnost in ljubezen. Prav zato so njegove pesmi tako preproste in nezatne, krhke pa izvirne in umirjene. Take kakršne so, predstavljajo tudi avtorja, nevsiljivega in nečastihlepnega. Pesniška zbirka Andreja Kokota, ki je sicer tudi odgovorni urednik celovskega Slovenskega vestnika, je moderno pa lično opremljena z ilustracijami slikarke Zorke Weiss. Naročite jo lahko tudi pri Slovenski izseljenski matici.

Tri pesmi Andreja Kokota

Dolina

*Strma tu so pota, nevarne so steze.
Po dolini pa cesta široka drži
in vabi v svet, kjer pravijo,
da se vse lepše živi.*

*In šel sem na pot,
a dolina se mi je potuhnila
v meglen ocean —
v negotovost blodim zdaj iz dneva v dan.*

Moja vas

*Kot gruča
priletnih ženic,
bledih obrazov
in črnih oči
se hiše druga k drugi tišče,
kot da so zatopljene
v zaupni klepet.
Nad njimi pa kot
moški s klobukom čez čelo,
zamišljen v svoje skrbi,
nemo seniki stojе.*

Domu

*Zapustil sem te
in hodim po tujem svetu.*

*Vzel sem prgišče
tvoje zemlje,*

*da se v sili
zakopljem pod njim.*

Marjan Štancar-Monos:

Sam biti

*Kako lepo je biti sam,
tesnobo preboleti
in sanjati, sanjati,
zasanjati se
v temo prehojene poti.*

Sam biti...

*V nebo strmeti in molčati.
Moraš molčati, če si zapustil
razpeto jadro človeštva.*

*In končno — se smejati,
ker se tudi zapuščeni smejijo.
Kako lepo je lebdeti v mraku
med dnevom in nočjo ter se jokati
od sreče nad svojo samoto.*

*Sam biti,
je res lepo, še posebno zato,
ker se moraš vedno — smejati...*

Razpletal je
naše prve vezi

Ina Slokan

Ob smrti Toneta Seliškarja

Dvanajsti dan v avgustu smo na ljubljanskih Žalah užaloščeni stali ob krsti pisatelja Toneta Seliškarja, prvega predsednika Slovenske izseljenske matice in njegovega častnega člana. Z besedo slovesa, ki nas je globoko ganila in nam vso živo približala pokojnikovo osebnost in vso njegovo mnogostransko človeško dejavnost, so se poslovili od njega v imenu vseh nas: književnika in njegova osebna prijatelja Ivan Potrč in Gustav Krklec, poslanec Milo Vižintin v imenu Slovenske izseljenske matice in Josie Zakrajšek v imenu slovenskih izseljencev.

Na zadnji poti ga je pospremlilo veliko kulturnih in javnih delavcev, nekdanjih borcev in seveda mladine, ki ji je Seliškar posvetil svoja najbolj številna in najboljša dela. Prišli so delavci in med njimi osiveli in potrti tudi tisti, ki so skoraj pred petintridesetimi leti in še prej ob delavskih večerih na odru Delavske zbornice v Ljubljani, tako občuteno, z zanosom, recitali njegove pesmi... In prišli so tudi naši izseljenci, da se zadnjikrat poslovijo od svojega prijatelja.

Med mladimi in starimi doma in po svetu je imel Tone Seliškar zelo veliko prijateljev. Z mnogimi od njih se nikoli ni osebno srečal in spoznal; poznali in radi so ga imeli le zaradi vsega tistega, kar je napisal. Saj je v svojih pripovedih in pesmih znal s preprosto, dostikrat šegavo besedo toliko lepega in globoko človeškega povedati.

Zajemimo nekaj drobcev iz njegovega življenjepisa: njegov oče Anton, doma iz Kozarij pri Ljubljani, je kot ključavničarski pomočnik v mladih letih veliko potoval po Nemčiji in Avstriji. V Nemčiji se je seznanil z delavskim gibanjem in se je kasneje, po vrnitvi v Ljubljano, kjer se je zaposlil pri Južni železnici kot kurjač in

S pogreba prvega predsednika Slovenske izseljenske matice in plodnega pisatelja Toneta Seliškarja (zgoraj)

V prvih letih obstoja Matice je Tone Seliškar pričakal tudi marsikatero izseljensko skupino. Na sliki — zgoraj desno: skupaj s pokojnim upravnikom Prosvete Milanom Medveškom

Rojakinja Josie Zakrajšek je govorila v imenu izseljencev (na sliki skrajno desno)

Tone Seliškar, the first president of the Slovenska izseljenska matica welcomed quite a number of groups coming to their native country in the early days of the existence of Matica. On the picture: Tone Seliškar together with the late Milan Medvešek, the head of the Prosveta from Chicago

nato strojevodja, vključil v slovensko socialdemokratsko stranko. Nenavadno rad je bral in je zelo cenil dela domačih pisateljev. Pod njegovim vplivom je tudi Tonček, od sedmih otrok najmlajši, zgodaj vzljubil slovensko knjigo. Živel so na Tržaški cesti št. 17. Tone je končal tri razrede gimnazije in l. 1919 maturiral na ljubljanskem učiteljskišču. Kot učitelj je nato služboval v Dramljah pri Celju, v Prežinu nad Štorami in l. 1921 v Trbovljah, kjer si je ustanovil družino. V rudarskih Trbovljah se je od blizu spoznal s socialnimi krivicami in socialističnim gibanjem. Z vsem ognjem mladega razgledanega človeka je začel sodelovati pri delavskih socialističnih društvih, na prireditvah in v tisku.

Zaradi delovanja med naprednim delavstvom je bil večkrat službeno premeščen. Leta 1925 mu je uspelo, da je dobil mesto predmetnega učitelja v Ljubljani. Tam je ostal do okupacije. Učil je v šoli in doma pisal. Objavljal je v raznih, zlasti naprednih slovenskih časopisih in revijah doma in v izseljenskem tisku v ZDA. Velikokrat je nastopal na literarnih večerih v Ljubljani in drugih slovenskih krajih, predvsem tam, kjer so bile večje delavske naselbine.

V zadnji vojni se je z obema sinovoma vključil v osvobodilno gibanje. Bil je vodja kulturne skupine pri Cankarjevi brigadi, zatem pa pri 18. diviziji. Uredil je več brošur in listov, govoril na mitingih, sodeloval v borbah in vmes pisal. Napisal je številne pesmi, ki so jih borci takoj zapeli in so danes skoraj ponarodele.

Po vojni je bil štiri leta glavni urednik Delavske enotnosti, več let član predsedstva glavnega odbora slovenskih sindikatov in član centralnega odbora zveze sindikatov Jugoslavje. Bil je predsednik odbora za mladinsko književnost in tisk pri Svetu društev za vzgojo in skrb za otroke v Jugoslaviji.

V obdobju med obema vojnama se je Tone Seliškar prvi uveljavil kot naš delavski pesnik, zatem pa kot socialni in mladinski pisatelj. Njegova knjižna žetev je izredno bogata. Skupna naklada, v kateri je zabe-

leženih 119 knjig v enajstih jezikih, je že leta 1963 presegla milijon izvodov. Izredno popularnost je doživel zlasti kot mladinski pisatelj. Njegova mladinska povest »Bratovščina Sinjega galeba« je doživela 24 izdaj v desetih jezikih in v nakladi četrtilijona. Lahko rečemo, da je to najbolj znano slovensko mladinsko delo v tujini. Prejel je pet visokih odlikovanj in za svoje književno delo vrsto priznanj.

Njegovi stiki z našimi izseljenci segajo v njegove mlade dni, v čas, ko je napisal svoje prve delavske pesmi. Bil je delavski pesnik in pripovednik in tako je spregovoril tudi našim delavcem na tujem, ki so se z domotožjem v srcu otepli z najtežjim delom, prenašali krivice, morali nato skozi bridka leta brezposelnosti in so kljub temu vse prenesli in vzdržali. V Proletarcu, Majskem glasu, Glasu naroda, Prosveti, Ameriškem družinskem koledarju in drugod so objavljali Seliškarjeve pesmi, zgodbe in članke, ki so jih vsi tako radi brali.

Seliškar je naše izseljence zavzet občudoval. Takole je zapisal v Rodni grudi: »Naš izseljenski rod na tujem je trden rod. Njihovi slovenski narodni domovi, njihove knjižnice, pevska in dramska društva, njihove podporne in druge organizacije pričajo, kolikšna narodna zavest je bila in je še v teh ljudeh, ki so poleg svojega težkega dnevnega in nočnega dela našli še dovolj časa, da so si ustvarili na tujih tleh

majhno Slovenijo. Če pomislimo, da razen duhovščine skoraj ni bilo med izseljenci intelektualcev, ampak je bilo devetindevetdeset odstotkov delavcev, se ne moremo dovoaj načuditi, da so ti delavci presajali v tujini od človeka do človeka najlepše misli naših velikih mož: Prešerna, Levstika, Stritarja, Jurčiča, Gregorčiča, Aškerc, Cankarja in drugih...«

Po osvoboditvi je naša dežela želela urediti tudi svoj odnos do izseljencev, ki so ji med vojno in v prvih povojnih letih nudili tolikšno moralno in materialno pomoč. Spomladi leta 1950 je Osvobodilna fronta, kakor se je tedaj imenovala sedanja Socialistična zveza, poslala na konvencijo SANS, ki je bila maja v Clevelandu, svojo delegacijo, v kateri so bili: pisatelj Tone Seliškar, znana partizanska zdravnica Franja Bidovec in književnik Drago Šega. Na tej svoji poti po Ameriki se je Seliškar prvokrat osebno sešel z mnogimi svojimi dolgoletnimi prijatelji in dopisovalci in je z vsem srcem dojel globoko navezanost naših izseljenih ljudi na matično domovino.

Naj povemo v nekaj odlomkih, kar je sam zapisal o tem: »Med našimi rojaki v ZDA sem se počutil kakor doma. Tamkaj sem v resnici občutil narodno bratstvo in nikjer nikoli prej nisem spoznal, kako lepa in plemenita je ljubezen do rodne zemlje.

Toda v vseh slovenskih naselbinah sem iz posvetovanj z rojaki občutil, da nam doma in rojakom v tujini nekaj manjka... Sprevidel sem, da smo pretrgani na dvoje in da nam manjka nekega organizacijskega telesa, ki bi naše in njihove težnje povezovalo in jih usmerjalo načrtno po naših in njihovih zmogljivostih. Naše rojake ne veže na domovino le ljubezen do domovine, vežejo jih tudi ožji sorodniki, domačija, gozdovi, knjige, ki izhajajo v domovini, nove pesmi, nove igre... Cela vrsta srčnih, umskih, gospodarskih in drugih interesov, ki jih ne morejo prav nasloviti in se zato porazgube. Preden je odšla naša delegacija iz Chicaga, smo imeli v sejni dvorani SNPJ z uglednimi vodilnimi člani SNPJ in z nekaterimi naprednim organizatorji poslovilno posvetovanje. To je bilo v začetku julija 1950. Posvetovanje je vodil predsednik SNPJ Jože Culkar. Povedali smo si vse, kar nam leži na srcu, razdeli

smo, kar mi želimo od rojakov, rojaki pa so nam povedali, kaj oni žele od nas. Tedaj me je preblisnila odrešilna misel, vstal sem in približno takole povedal svoje misli:

Za sleherno delo je treba načrtov, da pa se ti načrti izpolnijo, je potrebna neka organizacijska osnova. Zato dajem v presojo tale predlog: Mi v Sloveniji moramo na vsak način ustanoviti posebno organizacijo, nekakšno matico, ki bo vodila izključno račune o naših izseljencih v tujini. To naj bi bila nekakšna bratska organizacija, ki bi bila povezana z rojaki po vsem svetu...

Ta moj predlog so vsi z navdušenjem sprejeli in prosili so nas, naj takoj, ko se vrnemo v domovino, pričnemo z delom. In tako so bili torej postavljeni prvi temelji za Slovensko izseljensko matico v Chicagu na sedežu SNPJ v začetku julija 1950.« Dne 9. januarja 1951 je bila v Ljubljani ustanovljena Slovenska izseljenska matica in Tone Seliškar je postal njen prvi predsednik. Štiri leta je nato razpletal njene prve vezi in iskal poti do slovenskih naselbin po svetu.

V maju 1951 so Tone Seliškar in drugi predstavniki Matice na obmejni postaji v Sežani pozdravili prvo skupino ameriških Slovencev, ki so prišli na obisk v rojstno deželo. Pretresljivo je bilo to srečanje. Star izseljenec je pokleknil in poljubil domačo zemljo. Ta skupina je prinesla Matici tudi darilo — pisalni stroj, s katerim je bilo v naslednjih letih napisanih na tisoče pisem.

To je bilo pred osemnajstimi leti. Zdaj prihaja vsako leto po več desetih skupin naših izseljencev iz raznih dežel sveta na obisk v domovino. Pisalni stroji na Matici napišejo letno na tisoče pisem in na tisoče pisem z različnimi željami prihaja od vseh strani. Naloge Slovenske izseljenske matice se neprestano množe. A ime pisatelja Toneta Seliškarja je nerazdružno povezano z njenimi začetki, tako kot je naglasila rojakinja Josie Zakrajškova ob njegovi krsti:

»Ime Toneta Seliškarja je vklesano v temelje Slovenske izseljenske matice in z njo povezano. Nanj se bomo spomnili še in še tudi takrat, ko nas bodo pri obiskih domovine vse bolj zamenjavali otroci, vnuki in pravnuki.«

Tone Seliškar:

»Fantu so zrasla ušesa«

1. aprila leta 1910.

Tega dne sem bil star deset let in sem za rojstni dan dobil prve dolge hlače. Oče je rekel:

»Fantu so zrasla ušesa; čas je, da prične nositi dolge hlače.«

Kar pa je oče rekel, je tudi obveljalo. Nič kolikokrat sem se ogledal v ogledalu. Ušesa so mi zares zrasla in pogumno štrlela od glave. Lep že tako in tako nisem bil, dolga ušesa pa so me še bolj skazila. Na skrivaj sem jih vedno tiščal h glavi, čez noč pa sam jih z brisačo tesno privezal k butici. Toda ušesa so uporno rasla nazven, na veliko veselje učiteljev, ki so mi jih pridno nategovali, zlasti razrednik četrtega razreda. Na račun mojih dolgih ušes je skoval celo pesmico, ki se je glasila:

»Le če je glava puhla, jo krasita dolga uhlja!«

In tako so se tudi sošolci režali na račun mojih dolgih ušes in zaradi teh nesrečnih ušes smo se pretepali vso pot od šole do doma, kar tako brez sovraštva in prave jeze, saj smo bili čez kako uro spet prijatelji. Končno so se mojih ušes vsi navadili. Torej sem bil 1. aprila 1910 star deset let, to pa je za fanta že nekaj. Stanovali smo še vedno na Tržaški cesti št. 17. V teh desetih letih se ni Tržaška cesta prav nič spremenila. Seveda je bilo drugače s prebivalci te ceste. Novi ljudje so se rojevali, prejšnjih je precej pomrlo, nekaj se jih je odselilo, nekaj priselilo, kakšnega so zabodli ali kako drugače spravili na drugi svet. Kolikor vem, se jih je nekaj obesilo, dva sta se ustrelila, nekaj otrok je utonilo v Gradaščici. Včasih je koga na prehodih povozil vlak, vendar se kaj hujšega v teh desetih letih ni zgodilo. Tudi v naši hiši je ostalo vse po starem. Nihče se ni odselil, nihče priselil. Tudi na zunaj je ostala Tržaška cesta prav takšna, kot je bila leta 1900. Nobene nove hiše niso v teh letih sezidali, kar pa jih je bilo, so malo ostarele; pri nekaterih je omet odpadel, pri drugih se je kak žleb utrgal, tretje so olepšali z novim beležem. Še vedno so bile

odprte iste gostilne in trgovine, iste mesnice in pekarije. V tobačni tovarni jih je nekaj odšlo v pokoj, nekaj je prišlo mladih. Cesta sama pa je bila pozimi prav tako blatna in poleti prav tako prašna kot pred desetimi leti, in vozniki, ki so s konji ali volmi prevažali opeko, šoto, drva, seno, krompir in zeljne glave, so še vedno preklinjali cestarja, ki je v pozni jeseni posul cesto z ostrim gramozom.

V tistih časih je teklo življenje počasi. Nikomur se ni mudilo, še umirali so ljudje bolj počasii kot danes. Že nekaj desetletij ni bilo v Evropi nobene vojne, nobene revolucije. Kraljevski in cesarski prestoli evropskih držav še niso bili omajani; dve mogočni osrednji evropski državi — Nemčija in Avstro-Ogrska — sta bili močni in cesar Viljem je oholo gradil velike bojne ladje, avstrijski cesar in kralj Franc Jožef Prvi pa je še trdno držal na uzdi narode svoje države; Poljake, Čehe in Slovake, Hrvate in Slovence in Madžare, in v šoli smo prepevali avstrijsko himno »Bog ohrani, Bog obvari nam cesarja, Avstrijo!« Toda državna zastava je imela samo dve barvi — črno in rumeno, In čeprav so nas v šoli vzgajali za zveste in pokorne avstrijske državljane, so se mi zdele barve avstrijske državne zastave grde, ker so bile barve močerad, te mrke, ostudne in vedno mokre živali, ki nerodno lazi na dnu gozdne goščave. Kako lepe in žive pa so barve slovenske, hrvaške, srbske zastave! Že tedaj sem občutil to veliko razliko v barvah, ki govore o pripadnosti človeka neki državi in narodnosti skupnosti. In tako sem že takrat rasel v upornika, ko sem se na tihem smejal, kadar smo se v šoli učili o junaštvu in pobožnosti avstrijskih cesarjev, ker me je oče doma takole vzgajal:

Krivično je, da nam Slovanom vladajo nemški cesarji. To ni prav, in kadar se bomo Slovenci, Hrvati in Srbi združili, se bomo odtrgali od Dunaja in si bomo sami vladali!«

»Kdaj se bo to zgodilo?« sem ga vprašal.

»Enkrat že, jaz najbrž tega ne bom dočakal, ti pa morda, kaj se ve!«

V šoli nam je učitelj povedal, da se je nekoč peljal avstrijski cesar v kočiji mimo njive, na kateri je oral kmet. Cesar je velel ustaviti, stopil na njivo in poprosil kmeta, če sme malo orati. Kmet mu je seveda po-

nižno prepustil oralo. Cesar je preoral samo pol brazde, toliko da je preizkusil, kako težko je kmetovo delo, nato je kmetu podal roko in se odpeljal. Kmet pa je stekel domov, vzel sekiro in si odsekal desno roko ter jo dal v špirit — kajti tako je spoštoval cesarja, da bi se za nič na svetu s tisto roko, katere se je dotaknila cesarjava, še česa drugega dotaknil.

»Ali je to res?« sem zvedavo vprašal očeta. Oče se je na ves glas zasmel in rekel:

»Lari fari! Okoli cesarjev naredijo take lažne pravljice, da bi jih ljudstvo bolj občudovalo in spoštovalo. Debela laž! Priskutna izmišljotina! Kajpak, ti se to zgodbico nauči, da ne boš zaradi tistega bedastega kmeta dobil slabega reda, verjemi pa nikar ne!«

Istega dne sem na cesti srečal lanskega učitelja. Prijel me je okoli ramen in potegnjen za seboj.

»Kako je fantiček?« me je vprašal prijateljsko.

»Nekaj bi vam rad povedal,« sem dejal plaho in vendar s strastjo iskalca resnice.

»Kar pogumno, nič se ne boj,« me je podprl učitelj.

»Tega, da si je tisti kmet odsekal roko, potem ko je z njo segel v cesarjevo, ne verjamem,« sem mu dejal v dvomih, če me ne bo zlasal zaradi tega.

Učitelj me je narahlo zgrabil za lase, mi obrnil glavo z obrazom k sebi, me nekaj trenutkov zamišljeno gledal, potem pa se je nasmehnil in mi zašepetal tajanstveno: »Tudi jaz ne!«

In v takih protislovjih je dihala vsa Tržaška cesta in vsa Ljubljana in vsa Slovenija, ki je bila takrat razdeljena na Kranjsko, Štajersko, Goriško in Koroško, in v takih protislovjih je takrat dihala vsa Avstrija in vsa Evropa, in pred letoma sem prvič kot otrok občutil, kako se taka protislovja s krvjo rešujejo. A kri ni voda, kri je življenje in kadar odteka, je hudo. V Ljubljani in v vseh večjih slovenskih krajih je živelo precej bogatih Nemcev, kajti že od nekdanj so pošiljali voditelji nemškega naroda svoje ljudi v nemške pokrajine kot predstražo, da bi si nekoč prilastili vse ozemlje od Berlina do Jadranskega morja. Avstrijske oblasti, ki so bile kajpak nemške, so te vrinjene priseljence podpirale in tako so Nemci pri nas bogateli kot trgovci, tovarnarji, veleposestniki in s po-

močjo svojih nemških šol in društev pripravljali nemštvu prostor do Jadranskega morja. Imeli so mnogo več pravic kot Slovenci, Slovincem pa to seveda ni bilo všeč. Začeli so godrnjati, kajti po ustavi so bili vsi, tako Nemci kot Slovenci, enakovredni avstrijski državljani, v resnici pa so imeli Nemci mnogo več pravic kot Slovenci, kar je, seveda, še bolj podžigalo narodno sovraštvo, dokler ni prekipelo in se razlilo od srca do srca. Zavedni Slovenci so šli na ulice, prepevali slovenske pesmi, razbijali nemške napise in izložbe nemških trgovcev. Spominjam se, kako so prišli nekega dne mladi ljudje v našo trgovino, ki sicer ni imela nemškega napisa, pač pa nekoliko nemških reklamnih izveskov, ki so bili že od nekdanj pritrjeni na vratih v trgovini. S kleščami so jih izruvali s pultov in pometalni na cesto, mojo na smrt preplašeno mater pa potolažili in poučili:

»To nesnago bomo počedili iz vaše trgovine. Od zdaj naprej pa boste naročali blago samo od slovenskih veletrgovcev! Svoji k svojim!«

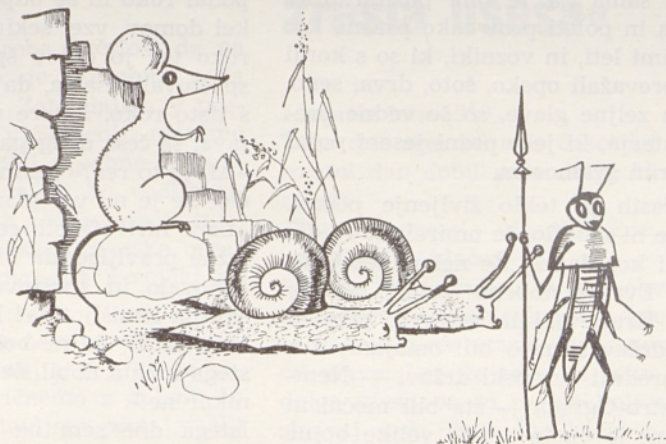
Mati je prikimala in vsa je drhtela od strahu, ker takih stvari, ki so burile duhove, nikoli ni razumela, in ko so odšli, se je sesedla in zaječala:

»Jojmene, zdaj bo pa konec sveta!«

Prav tedaj je pridirjal po Tržaški cesti vod dragoncev na krajih z golimi sabljami v rokah in ti so razganjali ljudi, ki so s slovenskimi zastavami korakali proti mestu. Cesta je bila na mah prazna, topot kopit pa se je oddaljeval proti Viču. Komaj pa so dragonci izginili, so se že spet zbrali ljudje iz vseh vež in dvorišč, otroci pa smo drli za njimi, spotoma pobirali kamenje in do kraja razbili šipe nemških trgovin.

Takrat sem prvič kot otrok začutil, da je življenje veliko bolj zamotano kot naše otroške igre na dvorišču, in da se tudi s krvjo plačujejo neporavnani računi med narodi. Tisti dan so nemški vojaki ubili dva Slovence, nekaj pa jih je bilo ranjenih. Tisto noč smo doma vsi jokali in nekakšna sveta groza je bila razlita v stanovanju. Nisem se upal sam spati v temni sobi, zlezal sem v očetovo posteljo in čeprav ni bilo očeta doma, ker je bil na vožnji, sem se počutil v očetovi postelji bolj varnega in bolj mirnega...

(odlomek iz mladinske povesti, ki je tik pred izidom)

Igo Gruden:

JOŽEK IMA HIŠKO

Jožek ima hiško,
v nji za deklo miško,
v hlevu polžka urna
in na straži murna:
čuri-muri-čuri,
hiša je brez duri.

Hiša oken nima,
vzela jih je zima,
vrata z burjo kraško
so odšla na Laško:
veter gre čez lehe,
hiša je brez strehe.

Smejejo se srake,
Jožek zre v oblake,
polžka v plug zapreže,
z bilčico ju zveže,
z njima gre na polje
in je dobre volje.

Matej Bor:

STE JO VIDELI ŽE, SRNO?

Ste jo videli že, srno?
Še nikdar? Ojoj.
Potlej morate v srebrno
noč z menoj.

V hosto bomo zaklicáli:
Srnica, kje si?

Kruha bi ti radi dali.
Lačna si.

In prišla bo — sloka, nežna —
skozi brezov log
in nam jedla bo hvaležna
kruh iz rok.

Vera Albreht:

UGANKA

Resda, hodil ni v tovarno:
v kotih, kjer je najbolj varno,
tke in prede tanke mreže,
z njimi zid in cvet prepreže.

(pa)jek

Jana Milčinski

VABILO

Prišla je zlata, bogata jesen. Vsi so imeli polne roke dela, le Maja je stala ob oknu in prodajala dolg čas. Tedaj je z vetrom prifrčal zlat kostanjev list. Maja se je razveselila: prišlo je vabilo, naj pride v gozd po kostanj!

Toda nikogar nima, da bi šel z njo. Očka je spravljal krompir v klet, mama je vkuhavala sadje, šolarji pa sedijo v šoli in se učijo.

»Bom šla pa sama,« si je rekla Maja. »Bom že našla koga, da bo šel z mano.« Vzela je košarico za kostanj in odšla.

Pred hišo je zagledala kužka.

»Ali greš ti z mano v gozd po kostanj?« Kužek je pomahal z repom, prijazno zalajal in stekel na drugo stran.

Kdo ve, kam se mu je mudilo.

»Pa nič,« je rekla Maja in se odpravila dalje.

Mimo nje so hiteli ljudje, cingljali kolesarji in drdrali avtomobili. Kar oddahnila si je, ko je zavila na tiho gozdno pot. Tu ni bilo slišati drugega kot ptičje petje in šumenje vetra v vejah. Kmalu je zagledala jato ptičev, ki so frčali okrog visokega hrasta.

»Ptički,« je zaprosila, »pokažite mi, kje raste kostanj!«

Ptiči pa se niso zmenili za Majo. Imeli so važen razgovor, kdaj bodo odleteli na jug.

Maja je šla dalje in srečala veverico. Zaprosila jo je.

»Veverica, pokaži mi, kje raste kostanj.« Toda veverica je zbirala zalogo hrane za zimo in se ni utegnila muditi z Majo. In tako je šla Maja sama dalje. Na srečo je kmalu našla kostanjeva drevesa polna zelenih ježic, iz katerih so kukali zreli kostanji: Toda drevesa so bila visoka, debela debela — kako naj pride Maja do kostanjevih plodov?

Zaprosila je veter:

»Veter, potresi veje, da bodo kostanji skočili iz ježic in popadali na tla.«

A tudi veter je ni slišal. Hitel je skozi krošnje dreves in stresal listje z vej. Kmalu bo zima in do tedaj mora biti vse drevje golo!

Zdaj se je Maja razžalostila. Le zakaj jo je gozd vabil v goste, če ji nihče noče pomagati? Po gozdu je zašumelo: to res ni lepo! Takoj je pripihal veter, stresel kostanjeve veje, da so se najdebelejši kostanji vsuli na tla. Prihitela je veverica in jih s košatim repom pometla na kup, da jih je Maja ena, dve, nabrala polno košarico. Potem so prihiteli ptički in ji pokazali najbližjo pot iz gozda. Na robu gozda pa jo je čakal kužek in jo spremil do doma.

Mama je bila vesela, da se je Maja srečno vrnila in je skuhala poln lonček sladkega kostanja. Zato naj bo zgodbe konec.

Čeprav bi morali še povedati, da je bil očka hud na Majo in je rekel: »Da ne boš šla nikoli več sama v gozd!«

Ljudska:

BARČICA PO MORJU PLAVA

Barčica po morju plava,
drevesa se priklanjajo:
O le naprej, o le naprej,
dokler je še vetra kej!

Barčica po morju plava,
ptičke jo pozdravljajo:
O le naprej, o le naprej,
dokler je še vetra kej!

Matej Bor:

UGANKA

Črni čolni,
težki, polni,
glejte, k nam veslajo,
tam v trebuih
po dneh suhih
vodo nam peljajo.

(oblak)

France Bevk

Tolminski punt

(Nadaljevanje)

»To vam je skuhal davčni zakupnik Jakob Bandel. Tolmincem je gorak, ker so mu dolžni davek na vino in meso. Pravi, da mu nočete plačati.«

Krištof je udaril po mizi.

»Jaz mu ničesar nisem dolžan,« je zarohnel. »In niti moj konj in niti voz.«

»Bandel vas hoče samo priviti, da boste odvezali mošnjčke. Mož je trdega srca. Cvenk, plenk, cvenk, plenk — samo to govorico razume.«

Krištof je vedel dovolj.

»Domov morata,« je rekel dečkoma. »Tecita in povejta, kaj se je zgodilo. Jaz ne morem nikamor. Brez konja in voza se ne ganem z mesta!«

Dečka sta bila nared za odhod.

»In ne obirajta se po poti. Oglasita se tudi pri Gradniku v Ročinju. Ne pozabita!«

Dečka sta bila že na ulici.

6.

Marko in Martinek si nista mislila, da je Soška dolina tako dolga. Od Solkana do Kanala je ni hotelo biti konca. Da je bila nadloga še večja, je začelo deževati.

Preden sta dospela v Kanal, je že nastal večer. Nenadoma so se iz mraka prikazali trije jezdec in v galopu oddirjali proti Gorici. Dečka sta skočila kraj ceste in se ozirala za njimi.

»Naš grof,« je rekel Marko.

Dospela sta v Kanal.

Tema se je tako zgostila, da je bilo komaj razločiti cesto. Cvetoče drevje se je zdelo kot bele prikazni. Dečka sta hodila tako tesno drug ob drugem, da sta se zadevala s komolci.

V Ročinju se je Marko zaman oziral po hiši Ivana Gradnika, vse so se mu zdele enake. Stopila sta v vežo, iz katere je lila največja svetloba. Ob nizkem ognjišču je stala ženska, podtikala veje na ogenj in kuhala večerjo.

»Kje je pri Gradniku?« je vprašal Marko.

»Pri nas,« je rekla ženska. »Koga iščeta?«

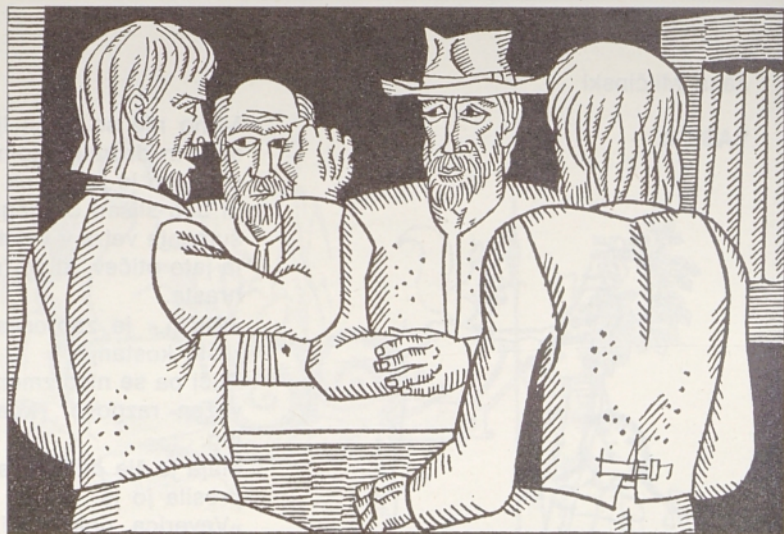
»Ali je Ivan doma?«

»Doma,« je rekla Gradnikova in zaklicala v izbo. »Ivan! Tu sta dva ščinkavca, ki vprašujeta po tebi.«

Ivan je bistro premeril oba dečka in se začudil.

»Ti, Marko! In ti, Martinek! Kaj vaju je prineslo ob tej uri?« Marko je povedal v pretreganih besedah, kaj se je zgodilo. Tako na kratko, da krajše ni bilo mogoče.

»Počasi se pomenimo,« je rekel Ivan Gradnik. »K ognju sedita, da se posušita in ogrejeta, saj sta vsa mokra. Mati, dajte jima mleka in kruha.«

Dečka sta sedla na klopco k ognju. Ko sta tiščala med kolena vsak svojo skodelico mleka in vanj drobila kruh, se jima je vse smejalo.

Gradnik ju je spraševal. Po drobcih je iz njiju izvlekel vse, kar sta vedela.

»Tudi mojega očeta so zaprli,« je žalostno vzdihnil Martinek.

»Ne bo dolgo zaprt,« je Gradnik stisnil pest. »Če naj tudi posujemo goriški grad. V lesniko so ugriznili. Če nas še ne poznajo, nas bodo zdaj spoznali. Prišla je prava ura...«

Dečka sta se plaho ozirala skozi vrata v dež in temo. Vznemirjala ju je misel, da morata zopet na pot.

»Tu prespita,« je rekel Gradnik. »A jutri na pot. Tudi jaz pojdem z vama.«

Dečka nista ugovarjala. Komaj sta legla na slamo, sta že spala.

7.

Črna novica je udarila med Tolmince kot strela z jasnega. Kot ogenj je šla od hiše do hiše, od vasi do vasi. Iskra, ki je že dolgo tlela pod pepelom, se je razgorela v plamen.

Ivan Gradnik, Gregor Kobal, Šimen Golja in drugi puntarski vodje po cele dneve in noči niso bili doma. Peš ali na konjih so krožili po deželi in vнемali srca. Kovali so železo, dokler je bilo vroče. In tako vroče kot tedaj, še nikoli ni bilo.

V deželi je bila že lakota, v mnogih hišah ni bilo več moke ne soli. Žito in sol za Tolminsko je tičalo v vrečah na goriškem gradu. Davčni zakupnik Jakob Bandel je držal blago v svojih krempljih. Tudi nova letina ni kdo ve kaj obetala. Da je bila nesreča popolna, je v deželi razsajala živinska kuga.

Skrb za jutrišnji dan se je spreminjala v srd. Tlačani so stiskali pesti, vpitje je ponekod preglasilo bitje zvonov. Nekateri tlačani so prihajali na zborovanje z orožjem, ki jim je grozeče štrlelo iznad glav.

»Nad grofa!« so vpili. »V Tolmin!«

»Grofa ni v Tolminu,« so jim drugi pojasnjevali. »Odjezdil je v Gorico.«

»Kaj nam mar, če ga ni. Zažgimo mu graščino!«

»Kaj boste imeli od tega?« so ugovarjali vodje. »Ali boste iz pepela pekli kruh? Zdaj nimamo računa z grofom, ampak z Bandlom in deželnim glavarjem. Naše blago je na goriškem gradu, tam so tudi naši konji in rojaki. Te moramo rešiti. Z grofom bomo pozneje obračunali.«

Nekateri so se v zadnjem trenutku zbalii krvi.

»Pri cesarju se pritožimo,« so svetovali. »Cesar je pravičen.«

»Saj veste, kako,« je vpil Šimen Golja. »Tisti, ki smo pred leti šli do njega, smo njegovo pravičnost občutili na svoji koži. Tedaj je šlo za grofa, zdaj pa gre zanj. Kdo nam je naložil nove davke? Cesar! Ne bo sebi pljuval v skledo.«

»Na koga naj se opremo, če ne na cesarja?«

»Na svoje pesti.«

Nastala je tihota, kakor da je tlačane obšla groza.

Podobno je bilo po vseh vaseh. Puntarski vodje niso smeli dlje odlaštati, če so hoteli računati na uspeh. Sklicali so sestanek pri Martinu Munihu na Mostu.

Med pomirjevalnimi ugovori in med vpitjem nestrpnih so sklenili, da pojdejo s kmečko vojsko nad Gorico. Zahtevali bodo svoje blago, konje, vozove in ljudi.

»Nad Gorico!« so vpili. »Nad Gorico!«

»Betica, stori pravico!« so se dvigale pesti.

Začel se je veliki tolminski punt. Nič več ga ni moglo zadržati.

8.

Šimen Golja je tisti popoldan ob belem dnevu prijezdil na Knežo. Ni se več bal biričev. Zvon v Podmelcu je klical tlačane.

»Ali bo punt?« je Goljevka s skrbjo v očeh vprašala moža.

»Bo,« ji je odgovoril.

Krištof je zaplesal na eni nogi.

»Škoda, da sem tako kruljav,« je rekel. »Z vami bi šel.«

Zvon je odmeval od bregov, kakor da oznanja požar. Psi so lajali od enega konca vasi do drugega. Kmetje so prihajali iz Podmelca, iz Klavž, s Temljin in iz vseh samot, ki jih je dosegel glas zvona. Ustavljali so se med hišami.

»Ali se bo začelo?« so se vpraševali.

»Zadnji čas! Doslej smo samo iztegovali jezike.«

Prijahal je Golja. Za njim je šla procesija dečkov. Nekateri so sedje so mu segali v roko in mu jo toplo potresali. Vedeli so, da je že dolgo med njimi, a so se delali slepe in gluhe. Da se zdaj kaže pred vsemi, so imeli za dobro znamenje. Pogledi so viseli na njem.

»Možje, nimam vam veliko povedati,« je rekel Golja. »Začne se punt. Vsak naj stori svojo dolžnost, kakor je prisegel. Vzemite orožje in na pot. Dobimo se pri Solkanu. Ali ste vsi?«

»Vsi!« so mu odgovorili. »Le Cvenka ni.«

Cvenk je bil krčmar na Kneži. Ker je točil grofovo vino, se je bal zameriti grofu in biričem. Zdaj je bled stal na pragu.

»Izdajalec! Zajec! Mevža!« so ga zmerjali.

»Ali si član Kmečke zveze ali nisi?« ga je vprašal Golja. »Ali ji nisi prisegel zvestobo na življenje in smrt?«

»Sem,« je odgovoril Cvenk. »A cesarju se ne bom upiral.«

»Nihče te ne bo silil,« je rekel Šimen. »Vsak naj stori po svoji pameti. A vsak naj tudi sebi pripiše posledice.«

Šimen se je zavihtel na konja in odjahal.

Možje so gledali za njim, nato so se zopet ozrli v krčmarja. Padale so nove sramotilke.

»Ko zmagamo, ti popijemo vse vino!« so mu grozili.

»Sam vam ga bom nastavil,« je rekel Cvenk in se umaknil v vežo.

»Le glej, da bo res!« je slišal za seboj. »Mi ne bomo pozabili!« Ta dan nihče ni stopil v njegovo krčmo, dasi so imeli mnogi suha grla.

9.

Marko bi bil rad odšel s puntarji, a se materi tega ni upal niti omeniti. Ne bi mu dovolila. Odšel je na skrivaj. Zvečer se je v mraku splazil iz hiše. S sabo je vzel sekirico, ki jo je nabrusil in nasadil na dolg ročaj.

Prebredel je Bačo, se vzpel po drugem bregu in došel na Pečine. Ondi je bilo pol vasi na nogah. Puntarji so se spustili skozi Roče na Slap, nato cepetali čez Špehovo brdo. Na Vratih se jim je pridružila vesela skupina, ki je prepevala vso pot do Čepovana.

Jurko je že čakal tovariša s krivačem na dolgem ročaju. Ogledal si je Markovo sekirico in zadovoljen prikimal.

Pridružila sta se Matjaževi vojski, ki se je medtem nabrala in glasno odhajala skozi Puštale.

Ko so dospeli v Grgar, se je že delal dan. Puntarji so počivali in si privezovali dušo. Ko se je od cerkve na Skalnici oglasil zvon, so se dvignili in odšli dalje proti Solkanu.

Tudi Marko je vstal, a se je opotekal. Pot ga je bila tako izmučila, da ga niso držale noge. Zopet se je sesedel.

»Ne morem,« je zastokal.

»Odpočij si,« je rekel Jurko. »Potem pa pridi za menoj.«

Marko je zopet legel in v hipu zaspal...

Ko se je prebudil, je bilo sonce že visoko na nebu. Preplašen je skočil na noge in odšel po cesti.

Samcat je stopal pod pobočjem Skalnice, ko je srečal dva ostarela kmeta. Hodila sta, kot da sta pijana in srdito rjula neko pesem.

»Domov!« sta rekla Marku. »Vse je izgubljeno.«

Dečka je stisnilo za srce.

Iz spominov rudarja Sikoška

Starega upokojenega rudarja Franca Sikoška iz Gladbecka že nekaj let krije tuja zemlja. Vrsto let je kopal premog, da si je prislužil pokojnino. Trdo delo pa mu ni vzelo dobre volje, ki so mu jo rojenice s polnimi prgišči natrosile v zibko, ko je tam pri Celju prišel na svet. Bil je neuničljiv humorist, rad in spretno je sukal pero, celo verze je zaokrožil. V naši uredniški mapi je ostalo še precej njegovih dopisov. Od teh smo nekatere danes izbrali za objavo. Začeli pa bomo kar z verzom, s katerim se nam je predstavil:

Že v Celju sem prebrisan bil
in nikdar ne lenuh,
vedno sem rad se veselil
in si pridno služil kruh.

Kazen za nezvestobo

Med vsemi najbolj pohleven je bil Tomaž, Nemeč po rodu. Nikoli se ni razburil ali razjezil. Imel je mlado ženičko, ki je cigarete kadila in rada pogledovala za drugimi. Posebno sta se razumela z nekim zidarjem, za katerega smo vedeli, da jo je redno ob večerih, ko je bil mož na šihitu, obiskoval. Moj kamerad in sosed Maks, ki je ta srečanja opazil, je Tomaža opozoril, da mu žena ni preveč zvesta.

Tomaž je molčal, videlo pa se je, da je vseeno, čeprav to ni bila njegova navada, razburjen. Nekaj dni kasneje, ko smo imeli nočni šihit, je Tomaž že po eni uri odšel domov. Dva dni ga ni bilo na šihit in smo ugibali vse mogoče.

Slučajno sem ga srečal v mestu. Bil je zelo resen. Rekel mi je: »Ja, naš 'kumpel' Maks je imel prav. Sam sem se prepričal, ko sem skozi ključavnico pogledal. Moja in tisti zidar sta na zofi sedela in se objemala, prekleta.«

»Ali si ju, pošteno?« sem razburjeno planil.

»O, ja, ja,« je prikimal. »Veš, kaj sem naredil? Takoj drugi dan sem tisto zofo prodal.«

Zdravnik ga je razočaral

Kmalu po prvi svetovni vojni je pripotoval iz Kanade starejši rojak v Gladbeck. S seboj je prinesel nekaj dolarjev in velik kovček. Naselil se je pri neki nemški vdovi, ki se je vselej jezila, če je nje-nega podnajemnika obiskal slovenski rojak, ker pri prisluškovanju ni razumela, o čem se pogovarjata. Ker je Matija kmalu ugotovil, da poleg njega stanuje v njegovi sobi tudi precejšnja vojska stenic, je rekel nemški gospe zbogom in prišel k meni na kvartir.

Ker je bil že priletan, je težko dobil delo, dolarji so pa kopneli. To je bilo pa še dvakrat bolj nerodno, ker je možakar rad pil žganje. Pri tem pa si je znal pomagati. Na trg je hodil po napol gnile slive in drugo sadje in ga prinašal domov. Potem pa je odprl svoj veliki kovček in videl sem, da ima v njem nič drugega kot pripravo za kuhanje žganja.

Zgal je pri nas doma kar dobro slivovko. Sosedje Poljaki so pa to kmalu zavohali in ga naznanili. Prišli so policisti in mu aparat zaplenili.

Matija je bil ves potr. Dolgo je ugibal, kako bi si pomagal, končno pa je bil prepričan, da je iztuhtal pravo. Šel je k zdravniku in glasno stokal, češ, kakšne hude bolečine ima v nogah.

»Oh, gospod zdravnik,« je jadikoval, »lepo prosim, zapišite mi nekaj za mažo. Alkohol bi mi najbolj pomagal.«

Zdravnik ga je pogledal iznad očal. Morda ga je njegov rdeči nos opozoril, da je uganil, koliko je ura. Zapisal je recept in Matija ga je jadrno odnesel v lekarno. Toda bil je strašno razočaran, ko je dobil namesto alkohola neko belo tekočino za las podobno mleku.

Na ves glas je zarobantil in na cesti jezno zagnal steklenico, da se je razbila na drobne kosce.

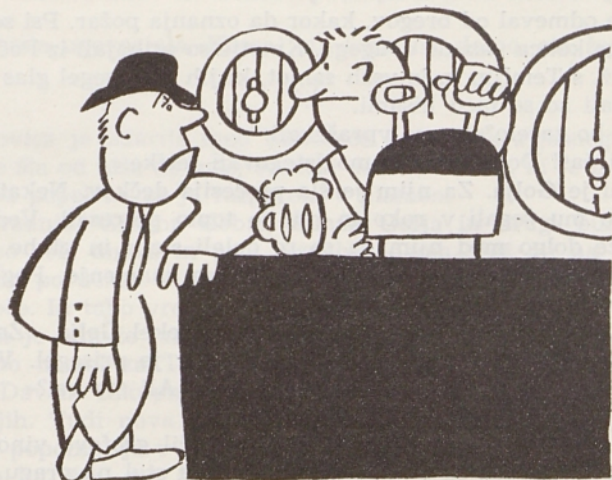

— Imate dokaz, da vam je bila žena nezvesta?

— Črno na belem, gospod sodnik! Zalotil sem jo z dimnikarjem.

Have you got a proof that your wife has been unfaithful to you? Jes, I have it in black and white! I have caught her with the chimney-sweeper.

(»Pavliha«)

— Ne, žene pa nekaj časa ne bom mogel jemati s seboj v gostilno, sva preveč zapravila na dopustu.

(»Pavliha«)

JUGOBANKA

Jugoslovani, izseljenci po svetu!

Izkoristite bančne usluge, ki vam jih nudi JUGOSLOVANSKA BANKA ZA ZUNANJO TRGOVINO s svojimi enajstimi poslovnimi enotami v vseh republiških in poslovnih središčih Jugoslavije, z devetimi predstavništvi v inozemstvu ter z omrežjem korespondentskih odnosov z več kot tisoč inozemskimi bankami.

Ce svoja devizna sredstva, namenjena za pomoč družini ali za kaj drugega pošljete preko Jugobanke, bodo le-ta na najhitrejši in najbolj gotov način izplačana koristniku.

Ob povratku v domovino se za vse deviznodenarne posle kot odkup in prodaja denarja, travelers in drugih bančnih čekov ter kreditnih pisem obrnite na katerokoli poslovno enoto Jugobanke, na tisto, ki vam je krajeno najbližje in vaša zahteva bo hitro in kvalitetno izpolnjena.

Ce želite svoje prihranke ekonomično lhraniti, odprite devizni račun pri eni od bančnih poslovnih enot, ki daje naslednje obresti:

- 4 % v devizah in 2 % v dinarjih na vloženo glavnico,
- 6 % v devizah in 1 % v dinarjih za glavnico vezano dlje od 13 mesecev,
- 6 % v devizah in 1,5 % v dinarjih na glavnico vezano več kot 24 mesecev.

Vloge so tajne in nedotakljive, zanje jamči Federacija.

Devizni račun lahko odpro jugoslovanski izseljenci ne glede na to, kakš državljanstvo imajo.

Na podlagi svojih deviznih prihrankov, lahko dobite dinarske kredite za nakup stanovanj pod ugodnimi pogoji.

Z denarjem z vašega deviznega računa lahko plačujete v Jugoslaviji in inozemstvu tako, da obvestite banko o vaših željah ali da pridete osebno.

Z deviznimi prihranki z vašega deviznega računa lahko razpolagajo svojci ali pooblaščenec, le da morajo v tem primeru imeti od sodišča potrjeno pooblastilo.

Ce imate redne obveznosti za plačevanje (vračanje posojila, zavarovanje, alimentacije itd.) izvolite dati nalog Jugobanki in bo ona za vas opravila izplačila z vašega deviznega računa redno v danih rokih.

Za vse podrobne informacije se obrnite na eno od poslovnih enot Jugobanke ali na njena predstavništva v tujini.

Centrala je v Beogradu, Ul. 7. Jula br. 19 do 21.

Podružnica v Beogradu, Maršala Tita 11.

Podružnica v Zagrebu, Jurišićeva 22.

Podružnice so v Ljubljani, Titova cesta 32, kakor tudi v Sarajevu, v

Skopju, v Novem Sadu, na Reki, v Splitu, v Titogradu in Kosovki Mitrovici.

Yugoslav Bank for Foreign Trade, Representative Office, 500 Fifth Avenue, Room No 2123, New York, N. Y. 10036.

Phone BRYANT 9-4251-2, Mr. Petar Ilić.

Mr. Branko Dragović, 19, Rue de la Tremoille, Paris 8-e

Phone 256-11-19.

Yugoslav Bank for Foreign Trade, Representative Office 4th Fl.,

Winchester House, 77 London Wall, London E. C. 2

Phone 01 588-7860, Mr. R. Ačimović.

Zastupitelstvi Jugobanky, Havanska 8/III, Praha 7, Phone 376-618

Mr. D. Cetković.

Mr. Ismet Kukić, Trade Promotion Office, Embassy of Yugoslavia Tripoli,

Libya, Phone 39-556.

Mr. Andrejević Dragoslav, Via Fatebenefratelli 15/IV, Milano.

Phone 66-66-95.

Naslov predstavništva Jugobanke v Moskvi: B. Ordinka 72, Moscow.

Phone 33-86-67

Yugoslav Bank for Foreign Trade, Representative Office,

28 Mahmoud Bassyouni Street, (Antikhana) 8th floor, Cairo.

Phone 56-491.

Jugoslawische Bank für Aussenhandel, Vertretung für DDR

Oberwall Strasse 6-7, Berlin.

Phone 222-761 — 200-571.

Devizni račun in njegovo vodenje sta brez stroškov.

MIKALIN Nadja, mati; RIZABEGOVIĆ Alačka, hči 585 Dundas F St. TORONTO, Ontario, CANADA, odšli leta 1950, naj se javita na naslov: RIZABEGOVIĆ Mustafa, Tekstilni kombinat »RAŠKA« Novi Pazar, JUGOSLAVIJA.

Glasilo Slovenske narodne podporne jednote

Prosveta

JE NAJBOLJ RAZŠIRJEN SLOVENSKI ČASOPIS
V ZDRUŽENIH DRŽAVAH AMERIKE.
IZHAJA VSAK DAN RAZEN SOBOT,
NEDELJ IN PRAZNIKOV.

ROJAKI V AMERIKI, NAROČITE SVOJ DNEVNIK!

Prosveta 2657 — 59 So Lawndale Ave
CHICAGO, Illinois 60632 USA

KAKO NA DOPUST IZ NEMČIJE V JUGOSLAVIJO?

Letos vozijo posebni vlaki s spalnim vozom iz Nemčije v Jugoslavijo vsak teden od 2. maja do vključno 19. septembra, in sicer iz Nemčije v Jugoslavijo vsak petek, iz Jugoslavije v Nemčijo pa vsako soboto. Vlak pelje od Dortmundu prek Ljubljane do Reke, potniki pa lahko vstopajo tudi na vseh vmesnih večjih postajah do Frankfurta. V Jugoslaviji lahko izstopajo na Jesenicah, na postaji Lesce-Bled, Ljubljana, Postojna, Opatija, Reka.

Cena prevoza iz Dortmundu do Ljubljane je 137,30 DM.

Prijave sprejemata:

Jože JAKLIČ
413 MOERS
Alsenstrasse 27 b
Deutschland

in Martin KINK
4131 Rheinkamp/Repelen
Lerschstrasse 84
Deutschland

po več kot 50 letih bo
ponovno izšla

**SLOVENSKA
STOLETNA PRATIKA**

v knjižni zbirki
BABIČINA SKRINJA

Naročila sprejema
SLOVENSKA
IZSELJENSKA MATICA
LJUBLJANA
Cankarjeva 1/II

BABIČINA SKRINJA
Izdaja: ČGP DELO
NOVI TEDNIK CELJE

Pri Slovenski izseljenski matici lahko dobite:

Slovenska izseljenska matica vam po naročilu lahko pošlje katerokoli knjigo, ki je izšla v Sloveniji in je še na voljo. Posebej pa vam priporočamo:

Ivan Cankar: THE BAILIFF YERLEY (Hlapec Jernej, angleški prevod)

— Eno izmed najboljših del Ivana Cankarja, ki je bilo doslej prevedeno že v številne tuje jezike. — Cena: 30 din.

Ivan Potrč: THE LAND AND THE FLESH (Na kmetih)

— angleški prevod enega izmed najboljših del slovenske povojne književnosti; večkrat nagrajeno delo, po katerem radi segajo tudi tuji bralci.

Anton Slodnjak: SLOVENSKO SLOVSTVO

— Doslej edina zgodovina slovenskega slovstva, ki obravnava tudi književno udejstvovanje slovenskih izseljencev. — Cena: 85 din.

Anton Slodnjak: FRANCE PREŠEREN I, II

— celotno zbrano delo največjega slovenskega pesnika z obširnimi življenjepisom in komentarjem. — Cena: 90,00 din.

IZ RODA V ROD DUH IŠČE POT

— antologija slovenske poezije, ki zajema najlepše slovenske pesmi vse od Trubarja pa do današnjih dni. — Cena: broširana 29,50 din, vezana v pl.: 49,50 din.

France Bevk: MOJA MLADOST

— spomini pisatelja, ki pa prikazujejo tudi zgodovinske dogodke med primorskimi Slovenci. — Cena: vezana 55,00 din.

Anton Ingolič: ŠUMIJO GOZDOVI DOMAČI

— zanimiv roman iz življenja pohorskih gozdarjev, zadnje delo tega plodovitega pisatelja. — Cena: 70,00 din.

Karel Grabeljšek: MED STRAHOM IN DOLŽNOSTJO

— povest iz zadnje vojne, ki opisuje predvsem usodo kmetijskih ljudi. — Cena: vezana 48,00 din.

Andrej Kokot: ZEMLJA MOLČI

— prva pesniška zbirka koroškega Slovenca, kar je med Slovenci v Avstriji svojevrsten dogodek. Knjiga je pravi odraz dogajanj med našimi rojaki na Koroškem. — Cena 10 din.

Simon Gregorčič: POEZIJE 1882

— Faksimilirana izdaja, posneta po originalnem Gregorčičevem rokopisu. — Cena: 65 din.

SLOVENSKE NARODNE JEDI

— Knjiga, ki bi ne smela manjkati v nobeni slovenski hiši doma in po svetu. — Cena: 29 din.

NARODNE VEZENINE NA SLOVENSKEM

— Knjiga, ki nam razkriva čudovit zaklad slovenske ljudske umetnosti. — Cena: 44 din.

Jack Tomšič: POGNALE SO NA TUJIH TLEH

— Pesniška zbirka našega rojaka iz Clevelanda, ZDA. — Cena: 12,50 din.

Jože Klenovšek: RAZPOTJA NEMIRA

— Pesniška zbirka našega rojaka, ki živi v Južnoafriški republiki. — Cena: 15 din.

K navedenim cenam prištejemo še stroške pošiljanja z navadno pošto. Precej višja od te je letalska poštnina, ki znaša 12 do 40 dinarjev, za obširnejše knjige pa lahko tudi več.

GRAMOFONSKE PLOŠČE!

Slovenska izseljenska matica je posebej za vas izdala na dveh stereo ploščah prvo slovensko opero

GORENJSKI SLAVČEK

Obe plošči v stereo tehniki staneta 100,25 N din.

Razen te vam nudimo tudi vse plošče, izdelane v prvi slovenski tovarni gramofonski plošč HELIDON, založbe Obzorja Maribor:

ANSAMBEL AVSENIK: OTOČEK SREDI JEZERA,

stereo in mono 28,50 N din

ANSAMBEL F. KORBARJA: DOMOVINA, mono . 28,50 N din

T. in F. MAROLT: IZ SLOVENSKE GLASBENE ZAKLADNICE, mono 28,50 N din

PARTIZANSKE KORAČNICE, godba milice, stereo in mono 28,50 N din

ANSAMBEL M. KUMRA: NA VALOVIH KRKE, mono 28,50 N din

ANSAMBEL T. KMETCA: STARA DOMAČIJA, mono 28,50 N din

Razen Helidonovih pa vam lahko pošljemo tudi katero koli ploščo, ki jo je izdala kaka druga jugoslovanska tovarna gramofonskih plošč: Jugoton, RTB, Diskos.

BARVNI DIAPOZITIVI

Za vas, še posebej pa za vaše otroke bodo zanimivi raznovrstni barvni diapozitivi (slides) v plastičnih okvirčkih, ki vam jih nudimo po izredno ugodnih cenah. Na voljo je več kot 100 različnih serij diapozitivov. Vašim otrokom, ki doslej še niso imeli priliko videti slovenske zemlje, bodo pričarali vse njene lepote in zanimivosti, po snovi pa zajemajo tudi vsa druga področja, ki vas zanimajo: *književnost* (slike iz življenja in dela vseh pomembnih slovenskih pisateljev), *zgodovina* (posebej opozarjamo na vrsto diapozitivov, ki prikazujejo gradove na Slovenskem), *umetnost*, *zemljepisje*, idr. Vsaka serija diapozitivov ima tudi posebno knjižico s pojasnili k besedilu.

1 serija barvnih diapozitivov, s tekstom stane . . 49,50 N din

1 serija črno-belih diapozitivov stane 39,50 N din

Vsaka serija obsega od 20 do 40 posnetkov.

Za vsa naročila se obrnite na naslov:

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA, LJUBLJANA,
CANKARJEVA 1/II — JUGOSLAVIJA

Zavodi Crvena Zastava

KRAGUJEVAC - JUGOSLAVIJA

Navodila o prodaji vozil Zastava našim državljanom za tuja plačilna sredstva

1. VPLAČILA ZA VOZILA SE LAHKO OPRAVLJAJO NA VEĆ NACINOV:

— Z nakazilom neke osebe prek inozemske banke v korist žiro računa Zavodov »Crvena zastava« pri Jugoslovanski banki za zunanjo trgovino v Beogradu št. 608-620-5-1-10101-32009-1361.

— Z nakazilom z deviznih računov naših državljanov ali z deviznih hranilnih vlog izseljencev in izseljencev - potratnikov.

— Z nakazilom z deviznih računov jugoslovanskih državljanov s stalnim bivališčem v tujini.

— S čeki za valute, navedene v ceniku:
z inozemskimi bančnimi čeki,
z inozemskimi potovalnimi (travelers) čeki.

— Z mednarodno poštno nakaznico, ki se glasi izključno na: ZAVODI »CRVENA ZASTAVA«, Sektor izvoz-uvoz, Beograd.

Vsi navedeni čeki se lahko koristijo prek Zavodov »Crvena zastava« na naslednji način:

— Ček mora biti izpolnjen na naslov: ZAVODI »CRVENA ZASTAVA«, sektor izvoz-uvoz, Beograd, pošiljatelj pa mora istočasno poslati tudi spremno pismo, iz katerega bo možno razbrati, v čigavo korist je bil ček izdan in za katero vozilo.

— S tujimi valutami v gotovini, ki so poslone iz inozemstva direktno na naslov: ZAVODI »CRVENA ZASTAVA« Sektor izvoz-uvoz, Beograd.

2. ROK IZROČITVE: računa se od dne prejema vašega definitivnega vplačila tj. bančnega odrezka o prispjetju sredstev na devizni račun Zavodov in znaša po tipih vozil:

— ZASTAVA 750	15 dni
— FIAT ZASTAVA 850	90 dni
— ZASTAVA 1300	15 dni
— FIAT ZASTAVA 850 special	90 dni
— FIAT ZASTAVA 850 sport coupe	90 dni
— FIAT ZASTAVA 124	90 dni
— FIAT ZASTAVA 125	90 dni

3. CENA VOZILA

	Zastava 750	Zastava 1300	Fiat-Zastava 850	Fiat-Zastava 850 special	Fiat-Zastava 850 sport coupe	Fiat-Zastava 124	Fiat-Zastava 125
Ameriški dolar	1.047	1.800	1.360	1.458	1.764	1.945	2.337
Kanadski dolar	1.123	1.946	1.470	1.577	1.907	2.103	2.527
Angleški funt	436,26	750	567	608	735	811	974
Francoski frank	5.170	8.887	6.715	7.198	8.709	9.603	11.538
Zah. nem. marka	4.188	7.200	5.440	5.832	7.056	7.780	9.348
Italijanska lira	654.425	1.125.000	850.000	911.250	1.102.500	1.215.625	1.460.625
Holandski forint	3.790	6.516	4.924	5.278	6.386	7.041	8.460
Belgijski frank	52.354	90.000	68.000	72.900	88.200	97.250	116.850
Avstrijski šiling	27.222	46.800	35.360	37.908	45.864	50.570	60.762
Švedska krona	5.416	9.312	7.036	7.543	9.126	10.062	12.090
Danska krona	7.952	13.500	10.200	10.935	13.230	14.588	17.528
Švicarski frank	4.578	7.871	5.947	6.376	7.714	8.505	10.219
Norveška krona	7.479	12.858	9.715	10.414	12.600	13.893	16.693
Iraški dinar	374	643	486	521	630	695	835

Vozila se prodaja izključno za navedene konvertibilne valute, cena vozila FCO tovarna in velja z dnem izročitve. Prevozni stroški do kraja prevzema vozila gredo v breme kupca.

Zavodi »CRVENA ZASTAVA« pri prodaji vozil na tej osnovi ne odobravajo obresti na vplačana devizna ali dinarska sredstva.

4. VOZILA ZASTAVA 750 in ZASTAVA 1300 se prodajajo tudi z delnim plačilom v devizah, vendar pa mora imeti kupec najmanj 50% devizne cene navedenih vozil, razliko pa doplača kupec v dinarjih s tem da plača tudi predpisane davčne dajatve.

5. RAZEN NAVEDENIH DEVIZNIH CEN VOZIL so kupci dolžni plačati tudi 4,5% prometnega davka (republiški 1,5% in občinski 3%), kar znaša v dinarjih po tipih vozil:

	din
— ZASTAVA 750	603,00
— FIAT ZASTAVA 850	788,40
— ZASTAVA 1300	1032,75
— FIAT ZASTAVA special 850	837,00
— FIAT ZASTAVA 850 sport coupe	1012,50
— FIAT ZASTAVA 124	1116,00
— FIAT ZASTAVA 125	1341,00

Prometni davek se lahko vplača tudi v devizah. Vplačila dinarskih sredstev za prometni davek kakor tudi dinarskih sredstev pri delni prodaji vozila ZASTAVA 750 in ZASTAVA 1300 se opravljata na tekoči račun pri Narodni banki — Kragujevac št. 617-1-4.

ZAVODI CRVENA ZASTAVA — SEKTOR IZVOZ-UVOZ
Beograd, Gavrila Principa 44

Spet so se napolnile brente, pa sodi in spet
se mnogi vesele novega, sladkega vinca.
Otroci imajo veselje seveda predvsem
z grozdem, starejši pa s tistim, že bolj
»dozorelim«... Trgatev v okolici Ljutomera
Foto: Mirko Kambič

A vintage in Štajerska

